

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Andra kammaren.

Nr 18.

Tisdagen den 17 februari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 10 och den 11 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsmannen herr Erik Gustaf Nilsson, som lider av luftrörskatarr med feber, är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet under denna vecka, intygas härmed på heder och samvete.

Stockholm den 15 februari 1920.

Pontus Jonsson,
leg. läk.

§ 3.

Herr statsrådet *Palmstierna* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 90, angående Sveriges anslutning till nationernas förbund;

nr 95, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m.;

nr 93, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § 3 mom. samt 7 och 11 §§ i förordningen den 16 maj 1884 angående patent;

nr 76, angående pension åt schaktmästaren E. A. E. Åkerblom;

nr 77, angående pension åt sömmerskan, daglönaren Maria Charlotta Håkansson;

nr 78, angående ersättning till korpralen F. E. Axelsson i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 79, angående ersättning till korpralen E. K. Karlssons änka och minderåriga barn;

nr 80, angående understöd åt värnpliktige K. O. Ulinder;

nr 81, angående pension åt avlidne månadslönaren C. O. Widmarks föräldrar bokbindaren Carl Gustaf Widmark och hans hustru Anna Ester Widmark, född Sparring;

Andra kammarens protokoll 1920. Nr 18.

nr 67, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att vid verkställande av utav riksdagen medgivet fastighetsbyte med danska staten lämna annat än ursprungligen avsett vederlag m. m.; och

nr 86, angående anslag till Svenska röda korsets utländska hjälpverksamhet.

Nämnda propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 4.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 85, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4 § 2 mom. i förordningen den 30 maj 1919 om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjeställningar; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 68, angående anslag till uppehållande av verksamheten vid den vid konsthögskolan anordnade skolan för dekorativ konst;

nr 69, angående vissa inredningsarbeten i nationalmuseibyggnaden; och

nr 71, angående tjänstårsberäkning för professorerna C. O. Lagercrantz och B. I. Hesselman med avseende å deras rätt till ålders-tillägg.

§ 5.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 2 A och 2 B samt memorial nr 19, bevillningsutskottets betänkande nr 2 samt andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1 och 2.

§ 6.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 192, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess denna dag fattade beslut, att ett särskilt utskott, bestående av tjugufyra ledamöter, tolv från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av

ej mindre Kungl. Maj:ts proposition, nr 90, angående Sveriges anslutning till nationernas förbund,

än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart sammanhang därmed stående frågor;

och beslöt andra kammaren att antaga berörda inbjudning.

Härefter lämnades ordet till

Herr R ö i n g, som yttrade: Mina herrar! Jag tillåter mig hemställa, att andra kammaren måtte besluta, att fjorton suppleanter skola väljas till det nyss beslutade särskilda utskottet.

Denna hemställan bifölls.

Vidare beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att torsdagen den 19 i denna månad företaga val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskott riksdagen beslutit tillsätta.

§ 7.

Herr *Björck* i Jönköping avlämnade en motion om ändrad lydelse av § 20 regeringsformen.

Ifrågavarande motion, som erhöll ordningsnumret 322, bordlades på begäran.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Ander</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 18 febr.,	
» <i>Ericson</i> i Obergå	» 8 » » » 18 »	
» <i>Jeppsson</i>	» 8 » » » 18 »	
» <i>Carlström</i>	» 8 » » » 18 »	och
» <i>Johansson</i> i Vittinge	» 4 » » » 18 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,20 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 18 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Vid remiss av
propositionen
nr 90.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 90, angående Sveriges anslutning till nationernas förbund. Därvid yttrade:

Herr V e n n e r s t r ö m: Herr talman! Jag anser det nödvändigt, att då denna viktiga fråga remitteras, därvid foga en och annan liten randanmärkning.

Vi voro i fjol höst samlade rätt många veckor till urtima riksdag, och det var ju meningen, att vi om möjligt skulle vid denna urtima behandla frågan om nationernas förbund. Det kom emellertid icke något förslag av den anledningen, att som bekant freden icke ratificerades, och detta dröjde till stor del därför att Amerika ansåg sig böra av ett eller annat skäl vila på hanen. När alltså de betydande ententestaterna ansågo sig böra dröja med denna fråga, tills Amerika fattat sin position, låg däri ett erkännande av att Amerikas ställning till dessa ingripande frågor var av synnerligen stor betydelse för hela frågans framtid. Jag tror, att även den känslan finnes inom vårt land och finnes inom de bestämmande kretsarna, att Amerikas hållning är av synnerligen vital natur även för den ställning, som Sverige för sin del och de övriga småstaterna böra intaga till nationernas förbund. Om jag icke minns fel, så fällde herr Branting, som ju är en av de främsta talesmännen för inträde i nationernas förbund, en gång den anmärkningen, att om Amerika vägrar, så har därmed hela den stora förbunds-traktaten kommit att erhålla en synnerligen farlig stöt. Jag tror, att de orden äro fullkomligt riktiga, och jag misstänker, att även inom regeringskretsarna har den frågan varit debatterad, om icke Sveriges ställning till nationernas förbund skulle komma att påverkas av den ställning, som Amerika för sin del intager. Nu har Amerika i alla fall ännu så länge vägrat. Propositionen föreligger, och det är då synnerligen anmärkningsvärt att iakttaga, att just den omständigheten, Amerikas fortsatta vägran och dess kanske kommande bifall med synnerligen betydande reservationer, som kanske för dess vidkommande gör traktaten ganska illusorisk, icke upptagits

till verklig debatt i den från regeringens sida framlagda propositionen.

*Vid remiss av
propositionen
nr 90.*

(Forts.)

Jag vill vidare uttala min förvåning över att, efter den motivering som föreligger i Kungl. Maj:ts förslag med den grundliga utredningen för och emot, man icke kommit till annan slutsats än den som återfinnes i propositionens sluttrader. Man måste erkänna, att regeringen själv och dess förtroendemän, som förut handlagt denna fråga, varit på det klara med alla de risker som en anslutning innebär och med alla de synnerligen grava anmärkningar, som kunna av olika skäl riktas mot Sveriges inträde i nationernas förbund. Man återfinner på varje sida av motiveringen synnerligen grava anmärkningar, och för varje anmärkning om fördelarna finnes på samma gång anmärkningar om de och de nackdelar som äro knutna vid inträdet i nationernas förbund. Det är ett enda beständigt kryssande mellan för och emot, mellan å ena sidan och å andra sidan, mellan visserligen och men. När man alltså läser denna grundliga utredning med skäl för och emot, när man därjämte tager fasta på den omständigheten, att den hemställan, som från Sverige kommit om vissa betydande förändringar i den ursprungliga och till stor del sedan stadfästade formuleringen, icke har blivit godkänd, får man det bestämda intrycket, att den enda och riktiga logiska konsekvensen hade varit, att regeringen med denna motivering kommit fram icke till en reservationslös anslutning utan till en anslutning med betydande reservationer. När i alla fall en sådan stat av de ursprungliga som Amerika, om den går in, för sin del kommer att bestämma synnerligen betydande reservationer, när reservationsrätt ifråga om neutraliteten erkännes för en sådan med Sverige i vissa fall jämförlig stat som Schweiz, borde den linjen på allvar hava varit debatterad av regeringen med dess utgångspunkter, om den icke för sin del skulle kunna föreslå en anslutning med reservationer.

Nu säges dock, att reservationsvägen är stängd. Det finnes icke någon sådan väg, det finnes ett antingen och ett eller, antingen in i nationernas förbund eller i annat fall utanför detsamma. Och det säges, att reservationsvägen skulle vara helt och fullt och oåterkalleligen stängd. Om man ställer problemet på sådant sätt, nödgas jag redan nu å min grupps vägnar säga, att i valet mellan detta antingen och eller föreligger för oss, ehuru vi naturligtvis erkänna de principiellt bärande synpunkterna för ett nationernas förbund, icke föreligger någon möjlighet att vara med om ett inträde i detsamma, sådan som formuleringen av stadgan för dessa principer i närvarande stund ändå tyvärr är.

Jag vill då först konstatera, att alla de vackra drömmar, som vi hade litet till mans och icke minst inom de djupa arbetarleden om att nationernas förbund skulle vara ett uttryck för verkliga avrustningstankar, tyvärr blivit fullständigt grusade. Det är icke den början till avrustning och icke det fullföljande av avrustningen, som vi från början ändå siktat till. När man ser, huru de ledande en-

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

tentestaterna, som bilda kärnan i detta förbund, alltjämt fortsätta sina rustningar och planera synnerligen betydande sådana, förstår man, att med en anda, som alltjämt är den gamla krigiska och militära andan, finnes det synnerligen små förutsättningar för att detta förbund skall kunna omformas inom rimlig tid till att verka för den avrustning, som är nödvändig, om man skall kunna förhindra ett upprepande av det blodiga världskriget. Det är ju så, att i stadgan för detta förbund förutsättes, att varje ansluten stat skall upprätthålla en sådan militär styrka, att den kan garantera sin egen självständighet samt taga emot första törnen vid ett anfall, till dess hjälp möjligen kan komma, samt att den därjämte skall vara i stånd att sända sin vederbörliga del till den internationella ordningsstyrkan, som anses nödvändig, för att man skall kunna ingripa vid ett eller annat tillfälle. Genom dessa bestämmelser är det väl tämligen uppenbart, att tanken att kunna väsentligt nedsätta Sveriges militära styrka och de stora rustningsbördorna icke kan inom rimlig tid realiserar. Jag erinrar om det utlåtande, som kommit från generalstabschefen, vilken för sin del anser, att ett inträde i nationernas förbund med dess nuvarande stadga innebär ett ökande av försvarsbördan i stället för den minskning, som de demokratiska partierna, som huvudsakligen verkat för vår anslutning, dock för sin del syfta till. Erkänner man icke, som regeringen gör, denna generalstabschefens ståndpunkt, så måste man i varje fall erkänna riktigheten av de tankar, som en sådan liberalismens man som herr Alexanderson i går kväll framlade, om att man säkerligen nödgas behålla det väsentligaste av de nuvarande rustningsbördorna. Den ståndpunkten står sig under alla omständigheter med förbundsstadgans nuvarande formulering.

Sedan vill jag därjämte för min del konstatera, att anslutningen innebär ett avsteg från den gamla neutralitetspolitik, som varit vår ledstjärna under krigets dagar och gjort, att Sverige för sin del kunnat utan nämnvärda skakningar gå igenom världskrigets elände. När vi gå in i nationernas förbund, är ett streck draget över hela vår gamla neutralitetsprincip. Vi äro icke oss själva och icke helt fria åt alla sidor utan kunna genom de bestämmande makterna och deras herrar tvingas att deltaga i krigiska operationer även i sådana fall, där anledningen ligger för Sverige synnerligen långt avlägsen. Ja, vi icke blott kunna tvingas till rent militära operationer utan även till rent ekonomiska operationer, att deltaga i en ekonomisk blockad av ett eller annat slag.

Såvitt jag kunnat bedöma denna fråga — och jag djärves säga, att mitt bedömande är fotat på så långt som möjligt allvarliga och till botten gående studier av densamma — vill jag här som min tanke inskräpa, att med det läge, som Sveriges intager, såsom en utpost mot österlandet, och när nationernas förbund enligt min mening har tvenne fronter, en mot centralmakterna, huvudsakligen Tyskland, och en mot det bolsjevikiska Ryssland, är det uppenbart, att den stat, som i sådant fall skulle ekonomiskt och militärt av

ententens ledande män tvingas i bräschen, är just vårt eget land. Med vårt utsatta läge, med vårt avlänga land och med våra intima ekonomiska förbindelser med såväl Ryssland som Tyskland är det väl tämligen uppenbart, att Sverige skulle i ett sådant fall, om det skulle komma till krigiska eller ekonomiska konflikter, drabbas oändligt mycket hårdare än någon annan av de neutrala staterna.

*Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)*

Därjämte vill jag sasom min bestämda uppfattning vid ett studium av denna fråga konstatera, att varje inträdande stat ändå i viss mån självmant intager ställning såsom garant för den våldsfred som slutits på Frankrikes mark såsom slutresultat av världskriget. Det har visserligen i Kungl. Maj:ts proposition här synnerligen energiskt förklarats, att så icke är fallet, men jag kan icke hjälpa, att skälen för den tolkning, som jag för min del anser vara den riktiga, förvisso äro lika bärkraftiga som någonsin för den andra sidans ståndpunkt. Jag vill då till en början påpeka, att många ledande statsmän inom ententen, huvudsakligen inom det Frankrike, som väl kommer att vara drivkraften i nationernas förbund under synnerligen lång tid framåt, hava den uppfattningen, att de, som inträda i nationernas förbund, ställa sig själva som garant för och som exekutorer av våldsfreden i Versailles, denna ententens parallell till den tyska våldsfreden i Brest-Litovsk. Jag vill erinra om det uttalande, som gjordes av den franske presidenten vid själva öppnandet av fredskonferensen, att detta nationernas förbund »skall hava till uppgift att såvitt möjligt är förhindra nya krig, och framför allt skall det söka att genomvinga efterlevnad av den fred, som I skolen fastställa». Jag vill erinra om presidenten Poincarés tal vid ett senare tillfälle, vid den stora festen i Sorbonne, om att en del stater »redan ha, genom sin anslutning till nationernas förbund, därmed också givit sin underskrift åt segerkravens rättfärdighet». Jag vill slutligen erinra om det uttalande, som för icke så länge sedan kom från den nyvalde presidenten Deschanel, då även han förklarade, att nationernas förbund skulle vara »ett förträffligt instrument för Versailles-fredens oförändrade genomdrivning».

Om man från dessa uttalanden går fram till ett studium av själva traktaten finner man den bestämmelsen, att de inträdande staterna skola garantera just det politiska oberoende, som för närvarande finnes. När detta nationernas förbund nu tillkommer, innebära alltså garantierna i detta fall, att just den europeiska karta, som efter världskrigets avslutande fastställts i Versailles och S:t Germain, är den, som skall komma att upprätthållas av nationernas förbund. Jag skulle kunna gå vidare och hänvisa till att detta nationernas förbund är i vissa avseenden ställt som exekutor av själva fredstraktaten på sådant sätt, att man uppenbarligen kan intvingas i ett kommande krig. Jag vill erinra om att Österrike och även Tyskland tvingats erkänna, att Österrike skall vara oförytterligt en självständig stat. Man har velat förhindra, att tyskarna inom det lilla Tysk-Österrike skulle kunna komma till sina stamfränder inom det gamla Tyskland. Man vill därför uppehålla en liten betvdelslös stat, som icke kan reda sig själv. Man vill hindra, att denna stat skulle

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

kunna sammanslås med det gamla Tyskland för att bilda en större politiskt betydelsefull enhet. Nu kan det mycket väl tänkas att ändå känslan inom Österrikes tyskar är så stark, att man kanske bryter denna bestämmelse och söker sig över till Tyskland, och att även Tyskland tillåter detsamma. När denna fråga icke kan avgöras annat än av nationernas förbund, ligger väl ändå saken så, att i sådant fall skola de andra staterna, som tillhöra nationernas förbund, och således även Sverige, tvingas att inveckla sig i krigiska äventyrligheter med såväl Tyskland som Österrike.

Jag skulle hava åtskilligt ännu att tillägga, men jag vill slutligen för min del säga, att jag kan som demokrat under inga villkor gilla vare sig tillkomsten eller innebörden av det nationernas förbund, som vi gå att i denna kammare inom en kort tid stadfästa. Jag vill för det första säga, att sättet för tillkomsten av detta förbund är en karrikatur, en parodi på det demokratiska förbund, det folkens förbund, som vi alla drömt om. Hurudan var denna tillkomst? Ha verkligen folken själva, som burit krigets tunga bördor, haft sin vederbörliga del, då det gällt att bestämma om och skapa detta förbund? Nej, folken själva ha varit utanför, parlamenten ha varit utanför, och de, som gjort det, ha varit en handfull män, som icke haft folkens och i många fall icke ens parlamentens mandat. Jag minns livligt hurusom jag en gång läste en bok i denna fråga av en utav Europas främsta demokrater, engelsmannen Wells. Han trodde, att när folkens förbund skulle dansas, skulle folken själva tillkallas, framför allt de breda arbetarlagren. Men då denna stund kom, veta vi, att sanningen är den, att folken själva och folkens parlament ha haft intet inflytande vid utformuleringen av stadgarna för nationernas förbund.

Jag vill för det andra i detta fall säga, att tillkomsten av detta förbund är även en parodi på den demokrati och den folklighet, som vi alla drömt om och som väl skulle ligga i själva namnet folkens förbund, i så måtto att de neutrala folken, som skulle tillkallas, voro från början fullständigt utestängda från varje möjlighet att göra sitt ord gällande i det stora ententelaget. Nationernas förbund har tillkommit i samband med och såsom en integrerande del av själva fredstraktaten. Det är segrarnas förbund. De neutrala staterna ha icke någon gång vid utformuleringen varit tillfrågade. De blevo visserligen tillfrågade vid ett visst tillfälle. Jag vill minnas att den 11 mars 1919 kom till Sverige ett meddelande om att den 20 mars skulle de neutrala staterna ha rätt att samlas till en konferens i denna fråga. Den 15 mars beslöt den svenska regeringen att sända sina delegater till denna de neutrala staternas konferens. Man försökte få konferensen uppskjuten, för att alla de neutrala staterna verkligen skulle kunna överlägga.

Det gick som bekant icke. De neutrala delegaterna — bland dem vill jag minnas herrar Branting och Adelswärd — reste allt vad tygen höllo till Paris. De hunno icke fram, utan när de kommo fram var konferensen redan gånge. Och Sveriges representanter fingo det stora nöjet att springa i vissa enskilda personers trappor för att möjligen

efteråt vid sidan sticka in ett och annat Guds ord i de beslut, som fattats av de höga herrarna själva. När man ser denna parodi på en verklig demokrati vid skapandet av en grundval för folkens förbund, vill jag ärligen såsom neutral man inom en neutral stat säga, att det är för mig synnerligen svårt att svälja detta beska piller och sedan vara med om att utan vidare sluka allt vad herrarna i Paris behagade efter eget gottfinnande där göra ihop.

Jag vill sedan för det tredje säga, att jag anser detta förbund i dess nuvarande formulering vara en parodi på verklig demokrati, på ett verkligt folkens förbund, även i så måtto, att synnerligen stora delar av den civiliserade världen i denna stund stå utanför. Om jag icke minns fel, finner man 900 miljoner människor, som skola tillhöra förbundet, men ungefär 800 miljoner utanför. Om jag icke minns fel, står det i Kungl. Maj:ts proposition, att hälften av Europas stater äro från början uteslutna från förbundet. När alltså Ryssland och Tyskland samt sedan centralmakterna överhuvud stå utanför, måste man ändå — så mycket mer när måhända Amerikas förenta stater kanske också vägra i vändningen — erkänna, att detta folkförbund med nuvarande utformning just icke motsvarar tankarna på ett verkligt folkens förbund.

Jag vill sedan för det fjärde säga, att jag anser behandlingen av denna fråga om en anslutning för Sveriges vidkommande vara sådan, att man måste säga, att även här ett beslut om inträde är en parodi på den demokrati och folklighet, som icke minst skulle vara ett sköldemärke för den ministär, som i denna stund vilar på regeringsbänken för en synnerligen kort tid framåt. Det är ju ändå så, att den fråga, som det här gäller, är icke en fråga enbart för de dröjande herrarna på regeringsbänken, icke en fråga enbart för oss riksdagsmän. Det är en fråga för hela svenska folket. Jag tror, att man gott kan säga, att på över 100 år, alltså sedan år 1809, har svenska folket icke stått inför en så viktig fråga och inför ett så betydelsefullt beslut. Nå, tillkallas svenska folket? Får svenska folket tala? Jag måste för min del såsom demokrat säga, att jag icke kan rösta för att denna fråga avgöres utan att folket verkligen blir om den frågan tillsport.

Jag måste med beklagande konstatera, att vår regering vilat på denna fråga tyvärr in i de allra sista timmarna. När ändå Holland kunde den 13 januari framlägga förslag om att detta land skulle inträda, vill jag ställa den frågan: När holländska regeringen för mer än en månad tillbaka kunde för sitt parlament framlägga förslag, vad är då anledningen till att svenska regeringen först en månad senare, så att endast några fattiga dagar äro kvar, till dess ett beslut måste fattas, kommit fram med detta förslag? Här är gången den, efter vad som talats i dagens nummer av Socialdemokraten, som ju alltjämt i viss mån är och väl i framtiden ännu mer kommer att vara regeringens organ, att utskottet måste handlägga frågan synnerligen snabbt. Man har givit utskottet en vecka på sig, ty senast den 5 mars måste vårt beslut avsändes med kurir för att anlända till London den 10. Jag vill inom parentes fråga, varför

*Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)*

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

man i telegrafens tidevarv måste använda detta gamla fortskaffningsmedel. Varför skulle man icke kunna telegrafiskt underrätta om de av Sverige fattade besluten, så att man kunde vinna några dagar för att ytterligare debattera denna fråga? Nu ligger alltså saken så, att regeringen har, sedan ratificeringen den 10 januari kom till stånd, alltså behandlat denna fråga i över en månad — för att icke tala om den tid, som regeringen förut handlagt frågan. Den svenska riksdagen och utskottet få i realiteten en vecka på sig. Svenska folket får icke en minut. Det får över huvud taget icke alls handläggas den frågan. Jag vill för min del konstatera, att jag anser en sådan handläggning vara en rent av upprörande parodi på den demokrati och folklighet, som ändock skulle finnas inom vårt eget land. Jag vill därför säga, att hurudant beslutet än faller — ja eller nej — huru man än väljer sitt antingen — eller, bör det kravet framställas: Låt folket självt tala! Hänskjut frågan till en folkomröstning! Det finns visserligen konstitutionella betänkligheter, men de måste undanröjas, så att det svenska folket verkligen får uttala sig i en fråga, som gäller varje svensk man och kvinna och gäller svenska folket självt och icke endast oss herrar riksdagsmän eller ledamöter av Sveriges regering.

Jag vill sedan allra sist taga upp till någon behandling en invändning, som man gör från många håll: — man har framställt densamma från regeringshåll — »Vi böra i alla fall medverka. Vi äro rättens talesmän. Vi kunna icke ställa oss urarva. Vi böra hjälpa till och gå in i förbundet för att därmed se till om icke möjligen i framtiden vi skulle kunna omdana detta folkens förbund till att vara det verkliga fredens och rättens instrument, som det från början borde vara.» Jag erkänner, att denna tankegång är den bärande. Det är från densamma, som vi böra se denna fråga. Men skall man utgå ifrån denna uppfattning, vill jag såsom min tanke säga, att man kan göra den gärningen med fullt ut samma styrka genom att vägra att inträda. Ty med den hållning, regeringen i vissa fall intagit, då den enligt min tanke alltför snabbt utan hänsynstagande till Sveriges gamla neutrala ställning böjt sig för vissa befallningar eller bestämda önskningsfrågor från ententemakternas sida om dels diplomatisk och dels ekonomisk blockad av Ryssland, har jag den uppfattningen, att man sannerligen icke kan vänta, att den svenska regeringen och vårt parlament genom undfallenhet eller en eller annan randanmärkning skall uträtta så synnerligen betydande storverk inom detta nationernas förbund. Då har jag i stället den tanken, att, om Sverige ställer sig på den verkliga internationella rättens grundval, sjunger ut detsamma högt och rent, sjunger ut detsamma inför världen, med den ställning, som Sverige ändå har inom den civiliserade världen, ett sådant ställningstagande från vårt land skulle var av långt större effekt vid omdanandet av de utav dessa bestämmelser, som vi icke kunna gilla inom stadgarna för nationernas förbund.

Jag har som sagt redan vid detta tillfälle velat måhända något utförligt uppehålla mig vid denna fråga. Men då den så forceras, är

det nödvändigt, att, när endast några snabbt flyende dagar finnas kvar, tills det svenska folket står inför ett oåterkalleligt beslut, det redan från början tydligt och klart säges ifrån huru jag anser, att denna fråga bör prövas vid ett allvarligt studium av föreliggande dokument.

*Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)*

Herr Lindman: Herr talman! Jag är övertygad om att, då man ser sig omkring bland de nationer, som äro avsedda såsom deltagare eller redan förklarade sig deltaga i nationernas förbund, man skall finna, att sympatierna för detsamma dock på det hela taget äro ganska svala. Och det är icke så underligt, därför att det för alla står i detta fall klart, att detta förbund icke blivit sådant, som man tänkt, trott och hoppats. Vad man väntat sig och så gärna velat hoppas, att det skulle bli, nämligen ett verkligt förbund av alla civiliserade nationer över hela jordens yta, den förhoppningen har gått i kvav. Det har icke gått i uppfyllelse. När man nu undersöker vad som blivit kvar av vad som berättigar till namnet nationernas förbund, finna vi, att detta omfattar dock icke på långt när allt vad det borde omfatta. I själva verket torde man kunna säga, att, även om Förenta staterna komma att deltaga däri — vilket ju för övrigt synes vara ganska tveklöst — kommer det att långt ifrån omfatta alla civiliserade stater, därav mindre än hälften av Europa. Härtill komma visserligen Japan, som dock är långt avlägset från oss, och en del stater i Syd-Amerika. I stort sett kommer förbundet att omfatta de stater, som voro på den ena av de krigförandes sida i det nyss tilländagångna stora världskriget, och de, som voro huvudmakterna på den sidan, komma också att bliva de ledande inom nationernas förbund, därför att de ingå såsom självskrivna medlemmar av förbundsrådet och där intaga en ställning, som gör att de i själva verket komma att kunna utöva ett utomordentligt stort inflytande i nationernas förbund. Det är sålunda en omständighet av allra största betydelse att Amerikas förenta stater tveka. Vi veta alla, att presidenten Wilson var den, som förde fram den stora tanken på ett nationernas förbund — d. v. s. den var visserligen framförd tidigare men det var han, som för två år sedan framförde den i en av sina beryktade fjorton punkter, och vi veta alla att han tog ett mycket kraftigt initiativ för dess framförande i Paris. Härmed kom förbundsakten att föreligga såsom den nu gör. Men det är icke nog med att Förenta staterna äro borta från förbundet, varigenom det förlorar sin nyss nämnda karaktär, utan härtill kommer av väsentlig betydelse, att centralmakterna — om jag får kalla dem så — d. v. s. den andra krigförande parten är utesluten från detsamma. Det är visserligen sant, att de hava skrivit under fredstraktaten och därmed även förbundsakten, men de äro dock förvägrade inträde, och därmed inträffar, som jag strax skall be att få återkomma till, det förhållandet, att förbundets karaktär i väsentlig mån blivit för ryckt.

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

Jag vill heller icke underlåta att påpeka det förhållandet, att, som jag visserligen omnämnt förut, men som kanske ytterligare bör framhållas, en förutsättning för att förbundet träder i kraft synes vara, att Förenta staterna skola vara medlemmar i förbundet. Ty i artikel 4 stadgas ju uttryckligen, av vilka medlemmar förbundsrådet skall bestå, och där uppräknas de fem stormakterna på de allierades sida och bland dem Förenta staterna. Man kan sålunda, menar jag, hysa de allra starkaste tvivel om huruvida nationernas förbund över huvud taget existerar i närvarande stund och om det existerar efter de neutrala staternas anslutning på det sätt, som uttryckligen utsagts i förbundsakten.

Jag vill vidare framhålla, att i denna förbundsakt förekommer en sådan ofantlig mängd otydligheter och oklarheter, att man verkligen kan draga i tvivelsmål, huruvida det verkligen finns någon, som kan förstå, vad meningen skall vara i en hel mängd fall. Man går till och med så långt, att man rent av framhåller, att det icke blott finns otydligheter, utan att det varit avsikten, att det skulle vara så. Detta sägs visserligen icke i den kungl. propositionen, men i de engelska kommentarerna finns den meningen uttalad, samt att man därmed skulle vinna den fördelen, att bestämmelserna icke skulle vara så hårt fastknutna, att det icke fanns några utvecklingsmöjligheter för att handla efter förhållandena sådana, som de komme att te sig.

En sak står emellertid fast, nämligen att det råd, som ju ändå i första hand skall omhänderha ledningen av nationernas förbund vid sidan av själva förbunds församlingen, genom denna otydlighet får en större makt än det t. o. m. har enligt de bestämmelser, som finnas angående detta råds befogenhet. De äro i och för sig mycket stora, men de bliva ännu större genom de otydligheter och ofullständiga bestämmelser, som finnas i förbundsakten.

En talare nämnde nyss bestämmelserna i förbundsakten om avrustning. De återfinnas i 8 artikeln. Jag har för min del den uppfattningen, att det skulle vara önskvärt, om man åtminstone i någon mån skulle kunna få klart för sig, vart man leddes av denna åttonde artikel, och vad som avses med densamma. Enligt densamma skola ju förbundets medlemmar förklara, att de erkänna, att fredens bevarande erfordrar de nationella rustningarnas begränsning till det minimum, som är förenligt med den nationella säkerheten och med de internationella förplikternas genomdrivande genom samfällida tvångsåtgärder. Rådet skall uppgöra ett förslag, huru rustningarna skola begränsas och bestämmas för varje stat, men det tillkommer enligt artikeln varje stat att sedermera själv däröver pröva och avgöra.

Kungl. Maj:t har i den föreliggande propositionen gjort ett uttalande i denna sak, vilket jag icke kan förneka, att jag ändå finner vara ganska optimistiskt. Kungl. Maj:t säger nämligen, att man aldrig behöver och aldrig skall behöva göra något i denna del än vad som är förenligt med det minimum, som behöves för den

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

nationella säkerheten, och att det därutöver icke skall behöva åtgöras någonting för de internationella förpliktelseernas skull. Jag är icke säker på, att Kungl. Maj:t har rätt att draga en sådan slutsats, ty det lär väl i alla fall i ganska mycket bero på vad rådet en gång kommer att föreslå. Det är visserligen sant, att det står, att de olika nationerna skola pröva och godkänna, men det finns väl ingen, som tror, att om någon nation skulle vilja högst väsentligt öka eller högst väsentligt minska sina rustningar — jag tar båda delarna som exempel — och således vida över eller vida under vad rådet föreslår, att rådet skulle kunna godkänna, att varje stat på det sättet förfar, som den behagar. Min tro är, att så icke kommer att bliva fallet, utan att rådet med den makt, som det har, kan utöva en sådan pression på de olika staterna, att det i själva verket kommer att bliva rådet, som kommer att bestämma, och att rådet även därvid kommer att anse sig hava rätt att taga hänsyn till de allmänna förpliktelser, som det kan ålägga en stat icke blott för dess nationella försvar utan även därutöver för uppfyllande av förbundsplikterna.

I den kungl. propositionen talas på ett ställe om förhållandet till uppfyllande av fredstraktaterna. För korthetens skull kan jag nämna freden i Versailles, som var den första och den grundläggande och mest vidsträckt. Det finns ju andra, som följt efter denna. Vi ha från mycket olika håll hört den meningen uttalas, att freden i Versailles var en våldsfred, att den gick vida längre än vad som var lyckligt för fredens bevarande och för den framtida utvecklingen av förhållandet mellan folken, och att det är önskvärt, att fredsfördraget skall komma att mildras. Man hör ju även samma uttalande långt in bland de segrande folken själva. Det finns nu de, som mena, att, om vi ingå i nationernas förbund, hava vi därmed icke åtagit oss några förpliktelser att på något sätt vara med om att upprätthålla och garantera detta fredsslut. Jag tror, att man tar mycket lätt på saken, om man drar den slutsatsen, ty efter min uppfattning förhåller det sig icke på det sättet. Vi känna, att i den stora fredstraktaten med dess 440 artiklar, vilken avslutades i Versailles och som utgjorde grundvalen för freden mellan ententemakterna och Tyskland, ingår akten om nationernas förbund som ett första kapitel. Sammanhanget mellan dem torde väl därmed vara fullkomligt uppenbart. Man säger visserligen, att den kommit dit, därför att nationernas förbund annars icke kommit till, men sammanhanget är oomtvistligt. Förbundsakten finns i fredsakten som det första kapitlet och har underskrivits av ombuden för de krigförande parterna.

Detta sammanhang medför enligt min mening, att det icke kan undgås, att nationernas förbund kommer att få åtskilligt att göra med fredsvillkorens uppfyllande och genomförande. Man styrkes i denna uppfattning av de uttalanden, som i riklig mängd förekommit från olika håll särskilt av franska statsmän, vilka tydligt påpeka, att avsikten är, att nationernas förbund skall vara ett medel att genomtvinga den fred, som slöts i Versailles. I fredstraktaten förekommer i en hel mängd artiklar bestämmelser om i vad mån nationernas förbund

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

skall hava något att göra med fredstraktaten. Man förmenar nu, att detta icke är något, som kräver direkt ingripande, utan att bestämmelserna endast hava en mera formell betydelse och gäller kommissioner och dylika åtgärder, som enligt fredstraktaten skola uppfyllas. Jag tror emellertid, att man begär ett misstag, om man tror, att saken uteslutande får ses på det sättet. Jag skall icke besvära kammaren med att ingå härpå, utan jag skall endast taga som exempel den första artikel, som omnämnes i den kungl. propositionen med anledning härav, nämligen den, som återfinnes på sidan 78. Där står, att »enligt artikel 34 tillkommer det nationernas förbund att vidtaga viss åtgärd i anledning av den folkomröstning, vilken skall anordnas rörande anslutning till Belgien av de tyska distrikten Eupen och Malmédy». Herr statsrådet kallar detta helt enkelt för en folkomröstning, men, mina herrar, det är så långt ifrån en folkomröstning, att det kommer att bliva det allra mest utomordentligt grannlaga arbete för nationernas förbund, då det en gång skall bestämma härom. Låt vara, att detta icke är en så stor fråga, men det förhåller sig kort och gott på det sättet, att dessa områden i fredstraktaten överlämnats till Belgien, men inom sex månader efter fredens underskrivande skall Belgien, i dessa båda områden upplägga ett register och däri införa de skriftliga svar, som de invånare i dessa distrikt, som så önska, vilja avgiva över huruvida Eupen och Malmédy helt eller i viss omfattning skola återgå till Tyskland. En undersåte kan således skriva, en annan kan låta bli, en skriver, att ett visst område bör återföras till Tyskland, och en annan, att just detta område bör stanna kvar. Det kommer således att bliva en prövning av den allra mest grannlaga beskaffenhet för att avgöra, hur man skall förfara med dessa områden. Det går icke enligt min mening, att, som Kungl. Maj:t i sin proposition, säga, att det gäller en folkomröstning, ty det är långt, långt ifrån att det här endast gäller att sammanräkna röster vid en folkomröstning i ett visst område.

Enligt min uppfattning kommer fredsslutet att, genom tillkomsten av nationernas förbund bliva utomordentligt mycket starkare garanterat än vad det annars skulle hava blivit. De som äro medlemmar i detta förbund, måste biträda häri, och således även de, som liksom vi endast hava en röst. I fredsaktens artikel 10 förekommer, som vi ju alla veta, bestämmelsen om att man skall ansvara för att upprätthålla ett områdes territoriella integritet. Jag frågar då, om det icke med denna bestämmelse om upprätthållande av den territoriella integriteten blir fastslaget, att t. ex. Tysklands och Österrikes eller andra länders territorier skola fastslås just så, som skett genom fredsslutet. Komma icke då deras förhoppningar som trott, att blotta tillvaron av nationernas förbund och enbart vår och andras närvaro i detta skulle kunna medföra mildrade bestämmelser, att vara förfelade, just därför att förbundsakten om nationernas förbund uttryckligen i sin tionde artikel fastslår den territoriella integriteten för de länder, om vilka det här är fråga? I denna tionde artikel förekommer ju även den bestämmelsen, att rådet skall *överbäga*, om den territoriella integriteten hotas eller

kommer i fara. Här ha vi just en av dessa utomordentligt obestämda och otydliga bestämmelser om att rådet skall taga i övervägande vad som skall göras, men det finns icke någon människa, som vet, vad rådet i så fall kan komma att göra. Antingen skall denna bestämmelse ha någon betydelse, så att åtgärder skola vidtagas för att verkligen se till att ländernas territorier bliva okränkta, och biträde lämnas av de andra förbundsmedlemmarna för att hjälpa den, som exempelvis blivit anfallen, att upprätthålla sin territoriella integritet, eller också har denna bestämmelse icke alls någon betydelse; men har den icke alls någon betydelse, fruktar jag för att hela denna byggnad med nationernas förbund fullständigt ramlar i spillror och icke någonsin kan komma att bli till någon verklig nytta.

Jag vill fortsätta ännu ett ögonblick med förhållandet mellan fredstraktaten och förbundsakten. Visserligen säger Kungl. Maj:t i sin proposition på sidan 77, att man »i varje fall måste fasthålla, att om således nationernas förbund framgått ur kriget, och förbundsakten utgör en del av fredsfördraget, en anslutning av de neutrala staterna icke är liktydigt med att dessa stater skulle hava någon andel i eller åtaga sig något ansvar för fredsuppjörelsen i övrigt». Som vi alla veta, går denna förbundsakt ut på, att man skall skapa ett förfarande, åsyftande att ingen får börja krig, utan att han underställt tvisten prövning av skiljedomstol eller av nationernas förbunds råd. Om nu en tvist uppkommer emellan, låt mig säga, Tyskland och ententen angående uppfyllandet av någon del av fredstraktatens bestämmelser, så läser den, såvitt jag kan förstå, om man skall gå till väga på det sätt som är föreskrivet i akten om nationernas förbund, komma att bliva hänskjuten t. ex. till en skiljedomstol. Skiljedomstolen fäller sin dom: en bestämmelse utfärdas, som jag antar blir den, att naturligtvis skall Tyskland uppfylla sina förpliktelser enligt traktaten, ty allting går ut på, att alla skola fylla sina förpliktelser. Men antag det fall, att man icke *kan* detta — låt oss icke tala om att man icke vill — men i alla fall att man icke gör det. Då finns den bestämmelsen i 13 artikeln, att det åligger var och en att ställa sig en skiljedom till efterrättelse. Det heter nämligen i trettonde punkten, att förbundsmedlemmar förplikta sig till att göra detta, och den punkten slutar med, att om någon part underlåter att ställa sig någon dom till efterrättelse, så föreslår rådet åtgärder, som skola åvägabrunga domens verkställighet. Jag skulle just undra, vad som då skall göras av rådet. Det skall föreslå åtgärder för att åvägabrunga domens verkställighet. Det är alldeles klart, att om nationernas förbund vill upprätthålla sitt anseende som nationernas förbund och fylla de mål, som de satt sig före och uttryckt i sin förbundsakt, så är det väl också meningen, att man skall framtvinga uppfyllelse av sådana villkor, så att t. ex. en nation som tredskas, som vägrar att ställa sig en dom till efterrättelse, skall tvingas därtill. Men därmed läser väl icke någon av medlemmarna, i varje fall icke vi såsom nära grannar, kunna undgå att komma i skottlinjen

Vid remiss av
propositionen
nr 90.

Forta.

Vid remiss av
propositionen
nr 90.

(Forts.)

så att säga genom att tvingas till att deltaga i åtgärder för att framtvunga uppfyllandet av det beslut, som en skiljedömstol eventuellt har kunnat komma till.

Jag skulle lämna en mycket stor lucka i mitt anförande, om jag icke till sist nämnde ett ord om den sextonde artikeln, som kanske är den viktigaste i hela förbundsakten, nämligen den som säger, att om någon emot sina förpliktelser griper till krig, så skall emot honom vidtagas åtgärder, de s. k. sanktionerna. Det är de ekonomiska sanktionerna, och där äro vi alla fullkomligt överens om tolkningen av bestämmelsen, att man måste beträffande en ekonomisk sanktion vara med om att omedelbart ingripa. Det åligger varje medlem av förbundet att avbryta sina ekonomiska och finansiella förbindelser med den stat, som griper till krig, i strid mot sina förpliktelser enligt denna förbundsakt. Där är naturligtvis ett utomordentligt stort fält för faror och svårigheter, och det kan icke undgås, att Sverige genom att förplikta sig till att under vissa förhållanden vara med om att ingripa på detta sätt ovillkorligen frånträder den neutrala ställning, som Sverige nu har intagit under mer än hundra år, och som vi alla inom detta land hittills ansett som en ledstjärna för oss i alla våra utrikespolitiska förhållanden. Därtill kommer sedermera, att utom de ekonomiska sanktionerna kunna militära åtgärder tillgripas, om vilka man ju icke kan tydligt och klart veta något, ty de kunna icke utläsas ur bestämmelserna. Vad de komma att innebära, tillhör det oklara och otydliga, men säkerligen lär det väl, ifall nödvändigheten fordrar, icke komma att utebliva, att militärt ingripande skall ske mot någon stat, som vidtar den våldsåtgärden att gripa till krig i strid mot sina förpliktelser. För övrigt skulle man kunna göra sig den frågan, om dessa oklara bestämmelser medför, för sådana nationer som Sverige det skydd, som man trott, att man skulle erhålla, om man inträdde i nationernas förbund, men som man sannerligen icke kan på grund av avfattningen av förbundsakten på något sätt göra sig någon förvissning om att verkligen erhålla. Enligt den engelska kommentar, som är fogad till den kungliga propositionen, står det uttalat på det sättet, att det är rådets plikt att föreslå de effektiva styrkor, som varje förbundsmedlem skall ställa till förfogande.

Nu säger man, att Sverige naturligtvis icke får undandraga sig att vara med om att bygga upp ett förbund mellan nationerna, att det är varje stats plikt helt enkelt att vara med om förbundet, och det kan icke förnekas, att naturligtvis åtskilliga fördelar skola kunna följa med nationernas förbund. Vi hava alla dessa bestämmelser om verksamhet på sådana områden som sociala och dylika, där ett vitt fält finnes för denna verksamhet, och det är alldeles klart, att det kan medföra ganska stora olägenheter och faror för den som står utanför. För min del vågar jag dock icke och kan icke instämma i denna uppfattning, att det är Sveriges plikt att vara med om att bygga upp ett nationernas förbund, när detta för-

bunds konstruktion, sådan som den föreligger, dock icke är sådan, som den onekligen borde vara. Jag är övertygad om, att det knappast finns en enda medlem i denna kammare, som icke erkänner, att den blivit annorlunda än den borde blivit, och man synes mig gå väl långt, då, som jag läste i en tidning idag, en framstående talare i första kammaren i går på ett sammanträde hade yttrat sig så, att det skulle vara svek emot mänsklighetens sak att icke medverka i detta. För min del skall jag be att få förbehålla mig att verkligen pröva denna sak ifrån uteslutande svensk synpunkt, — naturligtvis vill jag icke förbise, att den kan prövas från mänsklighetens synpunkt, om det kan vara av någon betydelse för denna, — men framför allt lära vi väl ändock var och en kunna vara överens om, att vad vi gå till att pröva det skall i första rummet prövas uteslutande från den svenska synpunkten, hur det kan komma att ställa sig för Sverige, om det inträder i förbundet, och huru det kan ställa sig, om vi underlåta att ingå i detsamma.

Jag nämnde, att vi frånträda vår neutrala ställning, och jag vidhåller detta, i trots av att i propositionen kan finnas uttalanden, som skulle kunna tydas annorlunda. Jag säger detta därför, att vi ovillkorligen genom att inträda i nationernas förbund komma att åtaga oss sådana förpliktelser, enligt vilka vi icke kunna undandraga oss att bryta emot vad som förut har ansetts vara neutralitet. I varje fall ligger detta i de ekonomiska sanktionernas åtgärd, som vi skulle vidtaga, och än vidare i militära sanktioner, som utan tvivel kunna bli en följd av ingående i förbundet förr eller senare. För övrigt är förbundet, sådant det här är konstituerat och sådant som utläggningen är av det, så beskaffat, att det tillstodjer allianser emellan medlemmar av förbundet, ja i den engelska kommentaren går man längre: det icke blott tillstodjes, utan uttalas såsom önskvärdt, att allianser ingås mellan förbundets medlemmar. För min del ter det sig såsom något fullkomligt orimligt, att man skapar ett nationernas förbund, genom vilket man vill åstadkomma friid och fred på jorden, och där man vill, att alla medlemmar skola vara förpliktade att tillgripa kraftåtgärder mot den, som bryter emot sina förpliktelser, men samtidigt tillstodjer, att inom detta förbund kan finnas allianser mellan de olika medlemmarna av detsamma. Det är för mig en ganska stor orimlighet.

Sedan den kungl. propositionen igår middag kom mig tillhanda och jag läst den — tiden har ju icke varit så tillmätt, att den kunnat läsas i alla dess delar — kan jag till sist icke förneka, att man får ett ganska starkt intryck av, att man i den kungliga propositionen försökt att med mycken mjukhet behandla alla de olägenheter, som för en liten stat kunnat vara förenade med inträdet i nationernas förbund. Det kan icke hjälpas, att det förefallit mig, att man satt upp det målet för oss, att vi skola gå in i nationernas förbund och därför sökt se till, att alla de skäl, som kunnat framkomma emot ett dylikt inträde, om jag så får säga, slätades över, såvitt det vore möjligt. Jag tror, att det är ett fel. Jag tror.

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

att vi vid prövningen av detta förslag, som likvisst, mina herrar, är kanske ett av de allra viktigaste förslag, som legat på den svenska riksdagens bord, sedan många, många år tillbaka, verkligen icke böra väja undan och skyla över svårigheterna — visst icke heller att vi böra förbise fördelarna, utan att man verkligen går till en kritisk granskning av vilka fördelarna äro och vilka olägenheterna kunna vara, så att de om möjligt må kunna vägas emot varandra. Ty sannerligen det finns någon, som varken har rätt att klandra oss eller som kommer att klandra oss, om vi vid bedömandet av denna för hela vårt nationella liv så utomordentligt viktiga fråga gå till en prövning, där man klart tar fram svårigheterna, klart ser dem i ögonen från Sveriges synpunkt, sådana de te sig för vårt land och vårt folk, och icke på något sätt försöka väja undan för dem av hänsyn till att den ene eller den andre möjligen kunde önska, att man skulle så göra. På det sättet hoppas jag, att i alla fall denna kungliga proposition må komma att bliva prövad i det särskilda utskott, som skall tillsättas för att behandla densamma.

Hans excellens herr statsministern E d é n: Herr talman! Innan jag går in på att något beröra de olika uttalanden, som förekommit rörande vissa punkter av det stora problemet om Sveriges inträde i nationernas förbund, anser jag mig först skyldig att med några få ord bemöta det angrepp, som från en talare på Västernorrlandsbänken riktades mot regeringen därför att propositionen framkommit först nu. Nämnde talare fann detta vara en parodi på demokratiskt tillvägagående. Över huvud var det ju så, att han i sitt anförande, såvitt jag kunde finna, nästan överallt fann parodier. Det var parodi på demokrati, det var parodi på folklighet, det var parodier av alla möjliga slag. Det är, tror jag, en gammal god visdomsregel, att man icke skall missbruka ett så starkt uttryck genom att använda det för ofta. Och jag är rädd för, att den ärade talaren alldeles speciellt gjorde sig skyldig till ett sådant missbruk i den punkt, jag nu berört.

Vad är det, som man förebrår regeringen ifråga om tiden för framläggandet? Att vi icke hava kommit fram med propositionen ungefär samtidigt med den holländska regeringen, som var färdig med propositionen den 13 januari? Vi stå emellertid i detta avseende i fullkomlig paritet med Norge och Danmark, som praktiskt taget alldeles samtidigt med oss hava blivit färdiga med sina propositioner. Och jag tror, att om herr Vennerström vill göra sig mödan att jämföra den svenska propositionen, som nu ligger på vårt bord, med den danska och den norska, så skall han finna, att därest det funnits skäl för Danmark och Norge att dröja så länge som de dröjt, så hava de skälen funnits i ännu högre grad för Sverige. vars proposition omfattar en betydligt mera djupgående och allsidig utredning av problemet. De för oss alla tre nordiska länder gemensamma skälen till att propositionerna icke avlämnats förut hava emellertid helt

naturligt varit de, att man dels har önskat att så länge som möjligt avvakta avgörandet ifråga om Schweiz och Nordamerikas hållning och dels också ansett det vara av vital betydelse för såväl regeringar som representationer i de nordiska länderna att före ställningstagandet ett förtroligt samråd skulle äga rum mellan representanter för de tre regeringarna. Dessa äro de två skäl, som gjort det praktiskt taget fullkomligt omöjligt att komma med propositionen förr än det har skett, och de skälen hava inverkat på alla länderna.

*Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)*

Jag kan i detta sammanhang ej underlåta att vända mig mot ett högst överraskande yttrande, som herr Lindman i sitt tal i Malmö enligt tidningen Nya Dagligt Allehanda skall hava fällt om mötet i Kristiania, nämligen att delegerade från Sverige där skulle hava bundit oss — jag förmodar både regering och riksdag, i varje fall regeringen. Jag ber med anledning av detta att på det bestämdaste få protestera mot en sådan framställning. Vad som förekom i Kristiania var endast förtroliga överläggningar och synpunkterna för uppfattningen av förbundsakten, och den svenska regeringen liksom riksdagens beslutanderätt var fullkomligt bibehållen, när delegerade kommo hem.

Herr Vennerström skulle, såsom framgår av fortsättningen på hans angrepp i denna punkt, icke varit tillfredsställd bara med att propositionen kommit tidigare, han kunde över huvud icke rösta för att frågan avgöres utan att Sveriges folk får tala. Han tyckes vilja lämna öppet, om folket i val skulle avgöra frågan — den vändningen förekom nämligen i en mening av hans anförande — eller om en folkomröstning skulle ske. Hur är det möjligt, att man kan vara så främmande för verkligheten i detta läge, att man kan tala om möjligheten att ställa till ett val på denna fråga, då svaret ju måste, som vi väl känna, vara avgivet den 10 mars? Och hur kan man vara så främmande för möjligheterna även konstitutionellt sett, att man talar om en folkomröstning, när man i nästa andetag erkänner, att en sådan icke är konstitutionellt möjlig med våra nuvarande grundlagar? För övrigt skulle en sådan även praktiskt taget icke låta sig utföras. Nej, mina herrar, rörande tidpunkten för vårt ståndpunktstagande i denna fråga råda icke vi. Det är hela det internationella läge, som tillskapats genom konstitueringen av nationernas förbund och genom förbundsaktens innehåll, som därvidlag är bestämmande. Vi hava att inrätta oss därefter, vi hava, för att använda ett uttryck, som förekommit i debatten, att se sanningen i ögonen även i detta avseende, den sanningen, nämligen att vi nu helt enkelt måste besluta ja eller nej och fatta det beslutet före den 10 mars, såvida vi skola göra anspråk på att, om vi vilja inträda, räknas såsom ursprungliga medlemmar med allt vad därav följer.

Slutligen en liten detalj i detta sammanhang i herr Vennerströms anförande, som visserligen rörde en artikel i Socialdemokraten och sålunda icke mig — det tror jag han anser vara klart. Det lär i nämnda tidning, hava sagts, att riksdagen får vara beredd på, att en kurir till London bör avgå senast den 6 mars. I fall detta står

Vid remiss av propositionen nr 90. (Forts.) i tidningen, vilket jag icke känner till, så vill jag för min del säga, att jag anser, att tidningen denna gång talat mycket förståndigt. Ty jag kan icke heller för min del se annat än att förbundsaktens bestämelse i artikel I är sådan, att förklaringen skall ingivas till sekretariatet på svenska statens vägnar, och efter vanliga internationella regler bör en sådan förklaring då avgivas i fullkomligt bindande form med en fullmakt, som blivit översänd, och icke genom en telegrafisk och sålunda obestyrkt order.

Vad som för övrigt i debatten förekommit, såväl ifrån herr Vennerströms sida som från herr Lindmans, rör sig, tror jag vi lugnt kunna säga, punkt för punkt på områden, som äro grundligt genomgångna och diskuterade i den kungliga propositionen. Det är en smula ledsamt att se, att när den kungliga propositionen i olika punkter upptagit problemet till diskussion och visat, hur det ligger sett från olika sidor, så hava dessa talare båda två därefter begagnat sig av den taktiken att upptaga anmärkningarna mot förbundet men icke upptaga bemötandena av dessa anmärkningar. Det skulle föra mig alldeles för långt och knappast heller var lämpligt i en remissdebatt, om jag skulle följa dem efter paragraf för paragraf och visa, att så är förhållandet. Jag endast »konstaterar» faktum, för att använda ett ord, som förekommit mycket i den förste talarens anförande. Här kan verkligen konstateras, att det dock icke går an, att när man ledsagar remissen av en kunglig proposition med uttalanden, man omsorgsfullt tar upp de anmärkningar, som i den kungliga propositionen i objektivitetens intresse hava blivit framställda, men icke, eller i varje fall högst otillräckligt, fäste sig vid *bemötandena*, vid de förklaringar med anledning av dessa anmärkningar, som den kungliga propositionen givit.

Rörande de enskilda punkterna är att märka, att herr Lindman alldeles särskilt har fäst sig vid artikel VIII med hänsyn till de förpliktelser, som ålīga Sverige ifråga om utförandet av internationellt överenskomna sanktioner. Herr Lindman har här tagit upp en tankegång, som framskyttade i generalstabschefens utlåtande, och ville göra gällande, att Sverige på detta sätt skulle kunna komma att få sig ålagt en större militär utrustning än det skulle anse sig behöva endast med hänsyn till skydd för sin nationella säkerhet. Denna antydning är upptagen i propositionen och bemött, visserligen bemött i korthet, men efter min bestämda uppfattning alldeles avgörande. Man utgår ifrån en fullständig missuppfattning av artikel VIII i förbundsakten, om man tror, att den skulle kunna giva förbundsrådet någon myndighet att ålägga en stat att *öka* sina rustningar eller att skapa ett sådant militärväsende, som den icke själv anser sig behöva. Hela artikeln syftar till en *begränsning* av rustningarna, och ordet minimum för varje stats försvarsstyrka förekommer där för att giva staterna rätt att själva hålla ett försvar, sådant de anse det behövt ur angivna synpunkter. Från internationell synpunkt blir detta minimum alltså ett maximum. Det är staterna själva, som här äro de bestämmande, och det ankommer helt enkelt på en stats egen prov-

ning, om den finner, att det försvarsväsende, som behövs för tryggande av den nationella säkerheten, också är tillräckligt för de internationella förpliktelserna.

Vad herr Vennerström i samma sammanhang anförde gick ju i en annan riktning. På herr Lindmans anförande såg det ut, som om han vore bekymrad för antingen att vi icke skulle hava rätt att rusta så mycket vi ville eller också att vi skulle kunna anses vara skyldiga att åtaga oss särskilda rustningar med hänsyn till förbundets exekutiva åtgärder. Herr Vennerström återigen anser, att med artikel VIII har man icke kommit till den verkliga avrustning, som han liksom så många i hela världen skulle längta efter detta krig. Det senare är ju fullkomligt riktigt. Nationernas förbund kan icke innebära en sådan världsordning, som åtar sig att trygga staterna utan att de göra något för sin egen nationella säkerhet, åtminstone icke nu. Och i det avseendet har den kungliga propositionen icke dolt något. Men det få vi ändå erkänna, att det betyder någonting, om nu såsom en grundsats för förbundets verksamhet fastslås, att det utomordentligt svåra problemet om nedskrivning och begränsning av rustningarna kan upptas och göras till internationellt. Och att det dock nu skall göras en början, det är den första ljusningen i denna förut nästan i förtvivlat läge liggande fråga. Går det icke på detta sätt, så går det icke på något sätt. I varje fall går det säkerligen icke på det sätt, som herr Vennerström tycktes vara böjd för att slå in på.

Båda talarna hava också varit mycket inne på förbundets ställning till utförandet av fredsvillkoren i de egentliga fredstraktaterna. Det var med ett visst igenkännande man i båda herrarnas anföranden fann samma citat, som hava varit använda i en diskussion i pressen under dessa dagar. Jag vill med anledning därav emellertid för det första framhålla, att innan man tillgodogör sig svenska telegramcitat från framstående, i detta fall särskilt franska statsmän, så är det allt möjligt skäl att något verifiera citaten och se till, vilken lydelse de åsyftade orden egentligen hava haft och i vilket sammanhang de blivit fällda. Det har icke varit möjligt för mig att i förväg verkställa en sådan kontroll i de fall, som nu av talarna omnämns eller antytts. Men jag kan ju nämnda, att vissa andra och tidigare omtalade citat, som fått lända till argument i pressdiskussionen ha blivit verifierade och befunnits vara så fullkomligt eller så väsentligt oriktiga, att de icke alls hade den mening, man här givit dem. Rörande de yttranden av franska statsmän, som särskilt herr Vennerström omnämnde, skall jag nu därför till en början endast sätta ett frågetecken, om de äro riktigt återgivna. Det vet jag nämligen icke. I varje fall är ju att märka, att även i den form, i vilken vi ha dem här, innebära de egentligen, låt oss säga, en oratorisk utsmykning av läget sett ur fransk synpunkt. Det är ett oratoriskt sätt att karakterisera det allmänna läget efter freden, som dessa statsmän tillåtit sig att använda, men som vi och över huvud taget nationernas förbund naturligtvis icke på minsta sätt äro bundna av. Att

Vid remiss av propositionen nr 90.

(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

detta icke är fallet har också visat sig mycket tydligt vid behandlingen av denna fråga i samtliga andra neutrala länder, som tagit ståndpunkt till den. Det är ett faktum, att intet neutralt land, som har noggrant undersökt just denna sida av problemet, har kommit till någon annan ståndpunkt, än Sveriges regering gjort i sin proposition, nämligen att inträde i nationernas förbund icke innebär, att Sverige på något sätt ikläder sig garanti för själva fredstraktaten eller träder in såsom exekutor vid dess utförande. Alldeles samma mening har uttryckts av den schweiziska regeringen i en grundlig utredning och på samma sätt av regeringarna i de andra neutrala länderna. Jag vet verkligen icke, vad det under sådana förhållanden skall tjäna till, att man här partout vill göra gällande, att ett inträde skulle innebära en sådan fara. Det är väl ändå nödvändigt att, om man efter omsorgsfull prövning kommer till ett bestämt och av alla neutrala stater accepterat resultat, det är väl då nödvändigt att slå fast detta resultat i stället för att misstänkliggöra det för att finna vapen mot inträde i förbundet, när det kan hända, att det inträdet i alla fall kommer till stånd.

Rörande vad herr Lindman anförde om förbundets ställning till Eupen och Malmédy, de två små områden, som Tyskland avträder till Belgien, säger jag uppriktigt, att jag icke kunde förstå, hur det passade i sammanhanget. Herr Lindman har nämnt, att där icke vore fråga endast om folkomröstning. Det har heller icke den kungl. propositionen sagt, utan den kungl. propositionen har sagt i största korthet, att nationernas förbund skall vidtaga vissa åtgärder i sammanhang med sådan omröstning. Propositionen har sedan avtryckt i ordagrann översättning artiklarna, och där kunna vi läsa vad åtgärderna avse. Vad det här gäller, är frågan: har nationernas förbund genom sin befattning inom Eupen och Malmédy påtagit sig någon uppgift, som skulle innebära en risk för de neutrala stater, vilka inträda i detsamma? På den frågan måste var och en, som över huvud läst fördraget, utan minsta betänkande svara nej. I den punkten finnes ingenting av någon som helst art att innebära risk, så mycket mindre som fredstraktaten uttryckligen innehåller, att Tyskland redan har avträtt dessa områden till Belgien, ifall det nämligen blir en bekräftelse vid den följande behandlingen i de små områdena och vid nationernas förbunds prövning. Vad här kan komma i fråga är om man skall fästa sig vid detta, sålunda endast ett ingripande av nationernas förbund till Tysklands förmån vid utförandet av freden och icke något annat.

Jag skall icke gå in på någon diskussion av sådana starka ord, som förekommo i herr Vennerström anförande, att Sverige såsom en neutral stat, som träder in i nationernas förbund, därmed gör sig till garant för »våldsfreden». Jag anmärker endast att med naturligt förbehåll för vår fullständigt fria talerätt i denna fråga i Sverige är det dock skäl, att vi vid bedömandet och vid karakteriseringen av ett så ofantligt problem som detta om nationernas förbund

också iakttaga den rättvisa åt andra sidan, som denna andra sida kan ha anspråk på. Det är icke så, att de stater, som ha segrat i världskriget, ha inträtt i nationernas förbund med någon känsla av, att det är avsett att tjäna deras egoistiska intressen. Man behöver endast följa diskussionerna vid förbundets tillkomst liksom efter förbundets tillkomst i samtliga dessa länder för att få klart för sig, att de själva mycket väl känna den uppoffring även i deras handlingsfrihet, som förbundet innebär. Vi ha skäl även vi här i Sverige att taga någon hänsyn hertill och icke framställa det hela endast såsom en snara utkastad för de neutrala länderna. Det är förbundet icke. Ofullkomligt är det, svårigheter har det med sig, vad kunna ligga i att ingå i förbundet, men att från upphovsmännens sida dock i grund och botten och såsom den egentligen drivande kraften vid tillkomsten ligger en känsla av, att detta förbund måste skapas för hela världens och särskilt för vår världsdels skull, det skall man vara fullkomligt blind för att kunna förbise.

Över en av kärnpunkterna i frågan om Sveriges ställningstagande ha båda de förut uppträdande talarna uttryckt sig så, att Sverige skulle genom ett inträde i förbundet frånträda den neutrala ställning, som det under ett århundrade har intagit, och att man därigenom sålunda skulle påtaga sig ett offer, som icke motsvaras av det skydd, förbundet kan giva. Det kan icke vara något tvivel om, att detta är en springande punkt, och den kungl. propositionen har ingalunda fördolt den. Herr Lindman har visserligen gjort gällande, att den kungl. propositionen skulle ha strävat efter att »mjukt» behandla olägenheterna. Ja, han använde till och med uttrycket att propositionen »slätat över» dessa olägenheter. Jag hänvisar var och en, som vill döma rättvist i den saken, till propositionen själv. Här har icke någonting slätats över, här har ingenting dolts. Om herr Lindman finner behandlingen i den kungl. propositionen sådan, så kanske det beror på, att herr Lindman i den ställning, han nu intager, och med den talfrihet, han nu gör rikligt bruk av, finner sig vara benägen för starkare ord, än han skulle ha brukat, om han å regeringens vägnar uttalat sig i så allvarliga och grannliga saker. Men det är en gammal god regel, att man kan säga en sak fullkomligt lika klart och fullkomligt lika effektivt utan att begagna starka ord. Den regeln har regeringen iakttagit, och jag vill hävda, att den i detta fall varit den enda rätta. Herr Lindman har emellertid liksom herr Vennerström nu framhållit, huru vi offra vår neutralitet. Frågan är diskuterad i propositionen och jag har i sak intet att tillägga till vad där är sagt — jag skall nöja mig med att söka omskriva propositionens tankegång i något andra ordalag.

Det är otvivelaktigt, att man genom inträde i nationernas förbund kommer i ett läge, då man icke kan upprätthålla neutralitetspolitiken under alla förhållanden och i hela den utsträckning, som hittills varit möjligt. Men det är först att märka, att dessa bestående

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
Forts.

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

hinder mot den stränga och strikta neutraliteten inträda endast i det fall, då förbundsakten alägger medlemmar av förbundet vissa ovillkorliga skyldigheter, och det fallet är angivet i artikel 16. Detta fall är endast, om en stat inom eller utom förbundet i strid mot förbundsakten börjar krig efter ett utslag, som fällts vid skiljedom eller medlingsförfarande, och innan den stadgade tiden förlupit. Endast i detta fall är det, som ett uttryckligt aläggande enligt artikel 16 inträder. Endast i detta fall är Sverige sålunda såsom medlem av förbundet skyldigt att tillgripa den ekonomiska avspärningen, att eventuellt medgiva passagerätt genom sitt område och slutligen att taga i överbägande — men heller icke mera — ifall rådet skulle föreslå det, att deltaga i militära tvångsåtgärder. Neutraliteten kan sålunda bevaras i alla länder, då krig kan utbryta. Det är under vissa begränsade förutsättningar när förbundet såsom sådant enligt artikel 16 träder i aktion för att verka å hela världens vägnar till ingripande mot en fredsstörare, vilken uttryckligen bryter mot såklara rättsgrundsatser, som det här gäller, det är endast i det fallet, som man har de nämnda anspråken på alla förbundets medlemmar. Redan detta bör visa, att man dock får skilja på neutralitetsrättens begränsning och neutralitetsrättens upphävande.

Det är sant, att neutralitet i den gamla meningen kan i dessa fall enligt artikel 16 icke ifrågakomma, men, för det första, sådan neutralitet i den gamla meningen — tror verkligen någon i denna sal, att den kommer att bli möjlig att i hela sin omfattning upprätthålla i framtiden, vare sig vi gå in i förbundet eller icke? Den ekonomiska avspärningen har förekommit redan under kriget. Det är i förbundsakten till yttermera visso stadgat, att den skall tillämpas även mot dem, som icke inträtt i förbundet. Även om vi icke inträda i förbundet, bli vi genom förbundsakten tvungna att till den ekonomiska avspärningen intaga precis samma hållning som de inom förbundet stående staterna. När så därtill kommer, att vår ställning till den militära sanktionen är sådan, som i propositionen angivits, att vi därutinnan ha rätt att själva avgöra efter fri prövning, så måste jag alltjämt påstå, såsom det också är belyst i propositionen, att neutraliteten, neutralitetsrätten blir för Sverige knappast i verkligheten bättre bevarad genom att man står utanför förbundet än genom att man står innanför detsamma.

Det är detta, som man oupphörligt glömmar, när man kommer in på denna kärnpunkt. Man gör anmärkningar mot förbundet — och det har regeringen också gjort. Man framhåller, huru illa förbundsakten svarar mot, vad vi skulle önska och fordra av en sådan grundlag för all världens fredsförhoppningar. Det har också regeringen gjort. Men när man drar konklusionen, i den mån den är dragen, att därför skola vi stanna utanför förbundet, då frågar jag tillbaka: blir detta bättre för Sverige, och blir det bättre för fredens stora sak? Det är denna fråga, mina herrar, som regeringen har varit tvungen att ställa upp för sig, och det är svaret på den som i sista hand fått avgöra regeringens hållning. Det är den frågan, som med några variationer

på grund av geografiska förhållanden och politiska traditioner kommit igen i land efter land i de få stater i Europa, som förblivit neutrala under kriget. Tror någon i denna kammare, att exempelvis Holland med lätt hjärta beslutar sig för inträde i förbundet, eller att Danmark med sitt exponerade läge gör det, eller att Norge gör det? Tror man icke, att dessa synpunkter om neutraliteten varit uppe inom dessa exponerade länder liksom de varit hos oss? — och dock ha dessa länders regeringar kommit till den ståndpunkten, att anslutning föreslås. När den svenska regeringen finner sig också böra komma till denna ståndpunkt, då är det därför, att man måste jämföra ställningen utanför förbundet med ställningen innanför förbundet med hänsyn både till risker och till fördelar och med hänsyn till den samlade innebörden av den ena eller andra ställningen. Och gör man denna jämförelse, då stannar man, tror jag, vid att det är dock det riktiga att inträda.

Herr Lindman gjorde i slutet av sitt anförande en anmärkning, visserligen icke mot den kungl. propositionen, fastän tankegången förekommer även där, men mot en talare, som här i Stockholm vid en enskild förenings sammanträde i går har framhåvt pliktmomentet för Sverige och de neutrala länderna, när man skall avgöra frågan om inträde i nationernas förbund. Det är icke så, som saken bör behandlas, säger herr Lindman, vi måste behandla den så, att vi taga reda på vad som är Sveriges intresse, vad som ur svensk synpunkt är det riktiga. I förbigående vill jag ha sagt, att det uttryck av den nämnde talaren, mot vilket herr Lindman vände sig, i tidningsreferatet blivit alldeles för starkt chargerat, för att icke säga felaktigt återgivet. I alla händelser: jag är med om den synpunkten, att vi måste tänka på Sveriges eget intresse, men jag skulle vilja göra den anmärkningen, att denna synpunkt kan i längden icke skiljas från den mera universella. Det går icke för oss att i denna sak handla, som om vi hade plats på Europas läktare — för att begagna ett gammalt känt ord — och kunde avgöra vår ställning för eller mot denna i hela världshistorien djupt ingripande förbundsakt utan att tänka på, att vi äro med alla världssamfärdsels och den sammanbindande världskulturens band bundna till det övriga Europa. Det går icke för oss att bara fråga: är det bättre för Sverige att komma med eller stå utanför, kunna vi befara mera, om vi komma med eller om vi stå utanför? — som om vi stode isolerade för oss själva. De synpunkterna skola givetvis fram, men i hela det svenska folkets läge i närvarande stund ligger det — det kunna vi icke komma ifrån — en förpliktelse för denna generation att verkligen tänka på det stora *universella* problemet om rätt och fred i världen och låta även den tanken verka på vår hållning till det försök, som nu göres att åtminstone börja arbetet för denna rätt och fred. Det svenska folket känner, tror jag, i sitt samvete, att huru mycket vi också beakta vår egen trygghet och vår egen fördel, så kunna vi icke frigöra oss från, att i denna stund tillhör det vår egen trygghet och vår egen fördel att också tänka på just

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

det universella arbetet för rätten och för freden. Om vi skilja oss ut ur detta, kunna andra göra det; om vi skilja oss ut därifrån, så ha vi i varje fall försuttit möjligheten att göra vårt inlägg, sådant det nu kan bliva, i detta oändligt betydelsefulla arbete.

För mig sammanfalla båda synpunkterna. Utgångspunkten är den universella, om alla länders och folks förpliktelse, detaljprövningen har gällt, huruvida det för Sverige kan vara till födel eller nackdel ur särskilda synpunkter att gå med. Men när det visar sig, att man kan tillråda anslutning även efter att ha provat olägenheterna och svagheter, då återkommer — som den kungl. propositionen uttrycker sig i slutet av den sammanfattande avdelningen — med hela sin styrka den principiella utgångspunkten, och då blir den av utslagsgivande betydelse. Vi böra vara med. Vi känna med oss själva, att härmed stå vi dock bäst till svars både såsom svenskar och såsom en lem i hela mänskligheten, och att vi icke skulle kunna stå oss inför vårt eget samvetes prövning, om vi bara sköte detta oerhört viktiga problem från oss.

Herr Branting: Herr talman! Ehuru vi nu befinna oss i en remissdebatt av en kungl. proposition, som först i går inkom på kammarens bord, så har ju denna debatt redan varit inne så långt på realiteterna, som om vi nästan haft utskottsutlåtandet framför oss, och den prövning, som inom utskottet och under den allmänna diskussionen av den kungl. propositionen kommer att äga rum, redan hade försiggått. Det är ju också i verkligheten så, att denna fråga icke är till den grad ny och främmande, att man skulle behövt avvakta studiet av någon kungl. proposition för att diskutera densamma i själva de grundläggande dragen. Jag tror, att man kan säga, att vad som framkommit som intryck vid genomläsningen av den kungl. propositionen, det är att vi här fått en väl gjord sammanfattning av den argumentation, som förut har framförts från deras sida, vilka funnit, att hela ställningen i världen krävde utav vårt land, att det icke droge sig tillbaka, icke hölle sig undan vid ett tillfälle av denna enastående betydelse för framtiden, som vi nu stå inför.

Den närmare utvecklingen av de olika punkter, som härvid tagits under detaljbehandling, är ju så till vida ny, som man förut icke haft tillgång till vissa upplysningar, som lämnas i den kungl. propositionen. Men om det stora hela, beträffande den allmänna grunduppfattning, med vilken man går till problemets behandling, där ha vi ju förut litet var haft orsak att bilda oss en åskådning. Och det kan icke hjälpas, att den åskådningen måste prägla hela vår syn på dessa ting, även efter det att de upplysningar nu tillkommit, som ligga i den kungl. propositionen.

Det är i detta avseende betecknande, att här nu göres angrepp mot propositionen ifrån två rakt motsatta håll, ifrån herr Vennerström å ena sidan och ifrån herr Lindman å den andra. Det är dock den skillnaden i dessa angrepp, såsom de framförts i dag, att herr Lindman — den rättvisan vill jag göra honom — verkligen icke har definitivt i sitt uppräknande av anmärkningar sagt sitt sista ord.

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
Korta

Herr Lindman tvekar, han känner sig manad att räkna upp alla olägenheterna och alla svårigheterna — i hög grad förstörade efter mitt sätt att se, och med ensidigt framhållande av dem, utan att samtidigt giva den positiva utfyllnaden till bilden. Men i alla fall, han slutar med, att det här måste bli en *prövning* ur enbart svensk synpunkt.

Herr Vennerström däremot är redan färdig med sitt omdöme. Han finner, att vad han vet om dessa sakers förhistoria för honom redan tillräckligt vittnar om, att här kan man icke vara med. Han kommer med sina djupaste brösttoner för att säga oss att »som demokrat» kan han icke gå med på ett så dåligt förslag som här föreligger, och därmed är saken korteligen avgjord. Vad som kan anföras beträffande förhållandenas utveckling, därest vi skulle säga nej, det bekymrar honom egentligen inte alls, huvudsaken är, att nationernas förbund, som det nu föreligger, är för honom »en parodi» på den idealbild av detsamma, som han och många, många med honom ha drömt sig en gång, medan det ännu låg som en mer oklar fantasi i framtidens dimmor. Därför att verkligheten nu icke alls svarar mot denna bild, så måste man taga ståndpunkt emot denna verklighet och säga: nej, det där gå vi icke med på, vi hålla oss borta, vi skola icke försöka förbättra den verklighet, som finnes, vi skola vänta tills någon gång — förmodligen sedan den allmänna världsrevolutionen svept fram över jorden — vi skola få se, att det reser sig en helt annan ideal verklighet, i vilken vi då kunna med hög-buren panna och med bibehållna ideal stiga in!

Efter min tanke ligger det något så världsfrämmande, och på samma gång ansvarslost och lättsinnigt, i ett sådat betraktelsesätt, att enbart detta dömer dem, som göra sig skyldiga till detsamma. Vi äro alla helt visst besjälade av den känslan, att här finnas i detta nationernas förbund, sådant det är utformat, ofantligt många anledningar till anmärkning. Under kritiken i de olika parlamenten ha riktats skarpa hugg mot olika bestämmelser i detsamma och ännu mycket skarpare anmärkningar mot själva det sätt, varpå det tillkommit, och som måst ha till följd att det icke hållit det mått, som man från början ansåg sig ha rätt att ställa på detsamma. Men därifrån och till att säga, att denna början, som åstadkommits under så stora svårigheter, den är oduglig *såsom början*, därifrån är dock ett steg, och jag vädjar till kammaren, om talaren från den socialistiska vänstern i minsta mån gjort ett försök att bevisa, att denna början är sådan, att den icke kan utvecklas till något bättre uti den riktning, som vi alla eftersträva.

Den strävan, varmed det här är fråga om att Sverige skall gå in i nationernas förbund, den är nämligen densamma, som den svenska politiken i denna fråga hela tiden har fullföljt, den som finnes uttryckt redan i instruktionen för de män, som sändes till Paris 1919 på våren för att söka uppnå om möjligt någon hänsyn till önskemålen från de neutrala, innan ännu den slutliga utformningen av paktens var gjord. Det första och viktigaste därvidlag var och är alltså att verka så långt som möjligt för att få detta förbund

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

verkligen *universellt*. Vi ha i detta avseende emellertid på grund av hela världsläget efter det förfärligaste krig, som vårt släkte upplevat, icke ännu kunnat komma längre än till den början till universalitet, som ligger i det nuvarande nationernas förbund.

Det har sedan pakten skrevs tillkommit för klandrarna ytterligare det förhållandet, att Förenta staterna ännu i detta ögonblick stå tvekande, huruvida de skola gå in i förbundet, eller kanske man bör rättare uttrycka det så, på vilka villkor och under vilka extra förbehåll de ännu gå med i den stora sammanslutningen. Det är ju klart, och det har redan anförts av herr statsministern, att det skulle ha varit ytterst förmånligt, om denna fråga kunnat behandlas av de små neutrala staterna i Europa under visshet om, att Förenta staterna redan vore medlem i förbundet, och ännu bättre, i fall den vissheten sträckt sig så långt, att de fullkomligt reservationsfritt varit med däri, och således icke nya tolkningstvister om gränserna för vad deras inträde egentligen betyder skulle kunna uppstå. Naturligtvis hade det varit bättre. Men nu, som förhållandena ligga, äro vi dock tvungna att *själva* taga position till frågan om vi vilja vara med för vår del, eller om vi skola på det sätt låta vårt handlingssätt bestämmas av en annan nations, låt vara en stor nations tvekan, mycket väsentligt sammanhängande med den nationens inrepolitiska strider, att vi därför skola hålla oss tillbaka.

Jag tror att de, som något närmare vilja se på dessa ting, dock måste säga sig, att hur önskvärt det än är, att universaliteten kommer så fort som möjligt med i detta nationernas förbund, så inte främjar man det syftet genom att säga nej, då vi nu i alla fall äro en nation, som kan gå med efter självständigt övervägande av saken ur alla synpunkter, men genom ett avslag skulle tvärtom ytterligare minska området, där denna början göres till ett universellt nationernas förbund. I stället är väl ställningen den, att genom att vi själva gå med, och genom att de små under kriget neutrala nationerna allmänt gå med, lägges en om än må vara svag, men i alla fall kanhända moraliskt icke alldeles obetydande tyngd i vågskålen för dem, som ur ideella synpunkter nu i Förenta staterna kämpa kampen för att även där man skall gå med och göra detta utan sådana förbehåll, som skulle göra anslutningen mindre värdefull, än om dessa förbehåll icke funnes.

Man åberopar vidare — det var särskilt herr Lindman, som var ute på den vägen liksom naturligtvis den allmänna diskussionen förut varit — att det också är så bekymmersamt, att stora stater i Europa, Tyskland, Ryssland och överhuvud taget centralmakterna, som hans ord föllo, förvägras att vara med nu. Ja, det är mycket bekymmersamt att traktaten är så avfattad, att de icke äro *nu* inbjudna att gå med i förbundet. Men är det någon som tvivlar på att, då det ögonblick kommer, då det blir möjligt att kunna upptaga frågan om en ytterligare utvidgning av förbundet just i avseende å de förra fienderna, man från tysk sida skulle vilja taga sin plats, tror någon att man där då skulle tveka och motsäita sig att gå med i detta förbund? Är det icke tvärtom så, att man känner det som en för-

ödmjukelse och som någonting, som ytterligare är ett plus till alla de många lidanden, som detta folk genomgår, att det icke nu får, som det skulle vilja, med detsamma komma med i den allmänna sammanslutningen av folkens förbund? Men är det då icke något orimligt i att anföra som ett argument, när man gör gällande att vi böra hålla oss utanför, detta att de andra, som så gärna skulle vilja, få ej komma in på samma gång? Mig förefaller, att man skall dock icke i detta avseende gå längre än de, till vilkas förespråkare man gör sig, själva skulle önska. Det är ändå litet orimligt, att Sverige skulle hålla sig tillbaka, därför att Tyskland nu icke kan komma med, när vi genom att inträda kunna tjäna just universalitetspolitiken inom förbundet på ett helt annat sätt, säga vad man vill, än som skulle bli fallet, i händelse vi nu avböja att gå med i detsamma.

*Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Wörls.)*

Det har vidare gjorts gällande, att detta förbund är så beskaffat, att, som herr Lindman t. o. m. tillät sig att säga, man måste uttrycka tvivel om, huruvida det »över huvud taget existerar», detta på grund av att bestämmelser där finnas, som, så länge Amerika icke givit sin anslutning, icke kunna efter bokstaven tillämpas. Jag nödgas gentemot ett sådant sätt att resonera av en man i herr Lindmans ställning i alla fall erinra om hans egna ord i hans Malmötal nyss, där han rädde oss till att »undvika all sentimentalitet och se till realiteterna». Ser man till realiteterna, ja, då för man sanneligen icke det språket, att man här frågar sig, huruvida detta förbund existerar, därför att det består en viss temporär motsättning mellan några paragrafers stadganden, i vilka är förutsatt att Amerika är med, som ännu icke givit sitt slutliga svar. Nej, man måste märka, hur man kommer ut på gungfly fullkomligt, om man på detta sätt gör sig skyldig till att måla om verkligheten efter sina egna konstruktioner.

En anmärkning, som i från bägge dessa motståndare gjordes, går ut på att vi eventuellt skulle drivas till att bli exekutorer för Versaillesfreden. Särskilt herr Vennerström gick så långt, att han utmålade hur vi skulle kunna tvingas medverka till sanktioner, kanske icke blott ekonomiska utan även militära, gentemot Tyskland och det tyska Österrike, alltså komma i krig i fall det folk, som i det sistnämnda landet lever och lider, skulle vilja förena sig med Tyskland i strid med Versaillestraktatens bestämmelser. Jag frågar: finns det någon förständig människa, som kan taga dylika fantasier på verkligt allvar? Det har ju bevisats i den kungl. propositionen och nyss framförts och ytterligare klarlagts av herr statsministern, att vad som verkligen åligger oss i fråga om bevarandet av staternas territoriella förhållanden, det är ju icke alls vad som från oppositionens sida säges, utan det inskränker sig till eventuell delaktighet i försvar mot sådana övergrepp, som bestå i anfall utifrån eller från fördragsbrytande förbundsmedlem, alltså anfall från sådan förbundsmedlem eller utomstående stat, som icke vill iakttaga och låta träda i verksamhet alla de fredsgarantier, som äro själva fördragets kärnpunkt och huvudinnehåll.

När man vill försöka, som så ofta sker, att framställa detta

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

fördrag såsom en förbindelse att vad som nu är efter Versaillesfreden gällande bestämmelser rörande gränser och folkförpliktelser i Europa, det skola alla, som sluta sig till förbundet, vara skyldiga att stå för och försvara och göra sig i viss mån till garanter för, de skola bli pliktiga att sätta in sin kraft på upprätthållandet av allt detta, — ja, då nödgas jag erinra om den engelska kommentarens ord, där det säges (prop. sid. 178—179):

»Ordet 'yttre' i *art. 10* utvisar, att förbundet icke kan utnyttjas såsom en helig allians för att undertrycka nationella eller andra rörelser inom någon av förbundsmedlemmarnas gränser, utan blott till att förebygga territoriella erövringar.

Av vikt är, att föreliggande artikel sammanställes med *art. 11* och *19*, vilka göra det tydligt, att akten icke är avsedd att fastslå den nya territorialfördelningen såsom något heligt och för all framtid oföränderligt, utan tvärtom att tillhandahålla en organisation ägnad att medgiva mellanfolkliga frågors alltjämt fortskridande reglering i enlighet med framtidens krav. Frånvaron av en dylik organisation och traktaters därav följande fortbestånd långt efter det att de blivit föråldrade har givit upphov till många av gångna tiders tvister. Dessa artiklar kunna därför sägas inleda en ny internationell ordning med uppgift som skulle såvitt möjligt undanröja en av de främsta anledningarna till krig.»

Ja, där är kommentaren given officiellt, från ingen mindre än den engelska regeringen, på den rätta innebörden utav dessa bestämmelser, som naturligtvis liksom alla andra bestämmelser i sådana traktater som dessa icke få ryckas lösa och ses isolerade, huru de möjligen efter vissa ordvändningar kunde tolkas, utan måste ses i sitt sammanhang och läsas på detta sätt tillsammans.

Därmed är också grunden slagen undan för hela det resonemang, som oupphörligt möter från deras sida, vilka kritisera förslaget att vårt land skulle gå med i nationernas förbund, sådant som detta för närvarande är, under hänvisning till, att vi därmed skulle göra oss till garanter för Versaillesfreden med alla dess bestämmelser.

Det är ju välbekant, att över hela världen protester ha höjts mot en rad av bestämmelser i denna Versaillesfred, alldeles särskilt från de socialistiska partierna. Vårt franska broderparti gick i sin protest till och med så långt, att det, under allt erkännande av åtskilligt värdefullt, som freden innehöll, såsom särskilt Elsass-Lothringens återgående till det franska moderlandet, likväl icke ville rösta för denna fred, utan ställde sig helt och hållet utanför. Partiet avgav i stället en vidlyftig förklaring av sin ståndpunkt, en förklaring, som innehöll en den skarpaste kritik av en rad imperialistiska bestämmelser i själva fredsfördraget, bestämmelser, som stode i strid mot demokratiska grundsatser. Men när partiet tog denna ståndpunkt, gjorde det samtidigt klart, att det gav sitt fulla erkännande åt tanken på ett nationernas förbund, och såg som det främsta goda i detta fördrag bestämmelserna i dess första kapitel, stadgandena om nationernas förbund. Man såg icke såsom herr

Vennerström och hans vänner göra, på denna del i fördraget som så dålig att den helt och hållet borde kastas bort och att man först på annan gång skulle tala om möjligheten att förverkliga nationernas förbund, vilket då från början skulle läggas på en vida bättre grundval. Nej, man såg på denna sak såsom de människor göra, de där på nära håll gått igenom följderna av det föregående tillståndet, följderna av att man förut icke haft några sådana möjligheter, som nu blivit givna i och med nationernas förbund, till att revidera orättfärdigheter i det bestående tillståndet i världen. De som ha sett och gått igenom allt vad som passerat på nära håll, de se just i detta nationernas förbund en ljuspunkt, en ljusning, en möjlighet att förbättra, en möjlighet att komma längre än man hittills hade kommit.

*Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)*

Jag tror att om man väger de skäl som anföras för den ena och för den andra ståndpunkten, det icke skall vara svårt att träffa ett riktigt val. Visserligen, ser man på det myckna som brister i fredsfördraget, ser man på hårdheten i vissa dess bestämmelser, ser man på omöjligheten att genomföra vissa andra dess bestämmelser, ser man på vad det innebär, att den besegrade huvudmakten icke ens får veta, hur mycket den skall betala i det skadestånd, som måste utkrävas på grund av vad densamma under kriget låtit komma sig till last, ser man vidare på den oberäkneliga skärpa, som ligger däri, att man alls icke fått fastställda de närmare detaljer, som skulle angiva hur med hela den ekonomiska sidan av saken egentligen skall tillgå utan det skall bli så att säga en hand utifrån, som skall en god tid framåt ha rätt att gripa in och lägga sig förlamande och förstörande över det näringsliv, som ensamt skulle kunna ge möjlighet till återuppblomstring — ser man på allt detta, ja, då förstår man förvisso nödvändigheten av en snar *revision* av den fredstraktat, som innehåller dylikt. Det erkännandet bör göras öppet och klart, och det bör göras med särskild stynka av dem, vilka under hela världskriget stått på den sida, som de ansett och fortfarande anse i allt fall ha varit rättens sida gent emot den orättens sida, som angrep. Men när det erkännandet göres så betyder ju detta också någonting för den andra, som skall komma in i nationernas förbund, komma in just med biträde av de små neutrala folken vilka sannerligen icke vilja, icke ha minsta intresse för och icke önska högre än att orättvisorna skola utjämnas på fredlig väg genom de medel, som nationernas förbunds konstitution själv anvisar.

När man ser på situationen ur denna synpunkt, är det klart, att vi icke heller kunna tillmäta en avgörande betydelse åt de i och för sig fullkomligt befogade anmärkningar, som framställts beträffande arbetssättet vid fredsfördragets utarbetande och särskilt rests mot den isolering, varuti de med en alldeles exceptionell omakfullkomlighet utrustade upphovsmännen till fördraget höllo sig, utan att alls tillräckligt beakta de demokratiska rösterna i sina egna länder. Ja för visso: om allt detta föreligger ingen menings-

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

skiljaktighet. Man kan visserligen stundom bliva litet förvånad då man just ifrån representanterna för det gamla systemet, just från dem, som intill det sista motsatt sig all demokratisering på detta område, hör ungefär samma argument framföras som från det vänstersocialistiska partiets sida, att det varit för litet demokrati med vid utarbetandet av fördraget. Men det är ju lyckligt, när det visar sig, att demokratiens grundsatser till den grad hastigt trängt in hos vår gamla höger, att man där nu djupt sörjer, så snart man någonstädes möter en kränkning av samma demokrati. På den vägen skola vi nog komma överens för framtiden, så mycket lättare enär alltså hela vårt land härvidlag står enigt.

Vid avgörandet av frågan om Sveriges anslutning till nationernas förbund finns emellertid också en sida, som ännu icke riktigt starkt framhållits och som jag därför icke vill underlåta att i detta sammanhang betona. Det är det förhållande att, om vi skulle draga den slutsats, som herr Lindman visserligen icke ville draga, men som dock hans anförande föranledde, nämligen att vi böra hålla oss utanför nationernas förbund, ja, om vi ställa oss på den linjen, då komma vi icke blott att bryta oss ut ur den större sammanlutning, som i allt fall omfattar en så ofantligt stor del av världen och som alltjämt är under utbildning, utan vi skulle också bryta oss ut ur det *skandinaviska* samarbetet, vilket vi hittills hälsat med sådan glädje såsom en utav de bästa frukterna av det särskilda läge, vari världskrigets påfrestningar försatt de tre nordiska länderna. Det sammanförande mellan länderna, som genast ifrån början skedde på initiativ från Sverige, har, efter vad hela vårt folk känner och tänker, varit ett styrkebälte, som under olika skeden haft ofantligt stor betydelse för oss. När det nu sättes ifråga, att vi skulle gå en annan väg i sådant hänseende, då må jag säga, att man handskas bra lättfärdigt med en så oerhört viktig sak för våra svenska intressen som samgåendet med våra nordiska stamfränder i gemensamma utrikesangelägenheter innebär, så långt nämligen detta samgående över huvud taget är möjligt på grund av de särskilda ländernas alldeles speciella intressen. Jag tror att den synpunkten icke bör glömmas och jag ville därför understryka den redan i en förberedande diskussion sådan som denna.

För övrigt återkommer jag till, att den synpunkt, ur vilken man helst bör se på denna sak, icke kan vara blott den skandinaviska och icke ens blott den svenska synpunkten, fastän jag är viss om att ur båda dessa synpunkter, när man rätt betraktar och väger de olika skälen för och emot, ledes man fram till samma resultat. Nej, det finnes verkligen ännu en synpunkt, nämligen att här föreligger för oss en förpliktelse mot hela mänskligheten. Ty här gives en möjlighet att nu begynna på nytt på ett sätt, som aldrig förr, här gives ett uppslag, ur vilket fredsgarantier, sådana som förut icke funnits, måste komma att härflyta, då ju för en rad av svåra anledningar till konflikter på förhand anvisats vägar, vilka man blott behöver fullfölja för att därigenom bliva i tillfälle att uppnå en

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

fredlig avveckling. Man har, vid uppbyggandet av nationernas förbund, i främsta rummet kan man säga, inriktat sig på att skapa sådana institutioner, varigenom det skulle beredas tid för eftertanke i spända situationer, sålunda något som just från socialdemokratisk och demokratisk sida alltid krävts. Alltid har just från vårt håll begärts möjlighet för folket självt att få tillfälle att höja sin röst innan det hjälplöst kastats av de maktägande ut i krigskändet. Skulle vi då nu draga oss tillbaka, skulle vi vägra i vändningen, skulle vi säga, att därför att det och det icke är så som vi helst skulle önskat — men det kan bli bättre ifall vi arbeta gemensamt i samma riktning! — så ämna vi nu tveka, vi ställa oss utanför, vi kunna icke gå med i förbundet? Nej, en sådan politik måste jag säga är hopplöshetens eller lättsinnets, — jag kan för min del icke gilla vare sig det ena eller det andra. Och jag är viss om, att vårt folk, trots det vi måste påtaga oss för framtiden förpliktelser, som tillkomma oss såsom en del av mänskligheten och vi i vissa fall kanske icke kunna ställa oss helt utanför, utan måhända i dessa noga angivna, begränsade fall också få lov att driva en annan utrikespolitik än enbart den gamla neutralitetspolitiken, — jag är viss, säger jag, att vårt svenska folk icke skall ha så vansläktats ifrån sin föregående historia, som ålagt oss förpliktelser i många riktningar, att det skulle tveka att taga det ansvaret på sig. Ty det sker i fredens intresse, i det eftersträfvade universella folkförbundets intresse, i känslan av att de gäller arbetet för utformning av rättsordningen i världen, där vårt folk också har sin plats, där det utan tvekan bör vara med. Det bör icke tvivlas på att det är riktigare, manligare och mera svenskt i ordets bästa mening att ställa sig inom detta folkförbund än att ställa sig utanför i avvaktan på att detsamma kanhända blir bättre en annan gång och att man då finge överväga om man skulle vara med eller ej.

Jag tror alltså, att de verkliga, starka skälen tala för att vi påtaga oss våra förpliktelser, att vi gå den väg, som är utstakad av demokratien och socialdemokratien i många länder, och att vi såmedels söka göra vårt bästa att så snart som möjligt förvandla detta förbund till att bli ena ett universellt, att vi verka för detta förbund redan genom vår anslutning till förbundet, att vi sålunda bifalla den kungl. proposition som nu remitteras och taga avstånd ifrån de strävanden, som från början ställa sig fientliga till densamma.

Jag vill hoppas, att många av dem, som nu ställa sig avvissande, trots vad som kommit till synes måtte förstå, att denna sak är till den grad viktig, att det är ansvarslost att driva en politik, som skulle framställa vårt land som i hög grad splittrat i denna fråga. Jag vill tro, att många av dem, som ännu tveka, skola under den visserligen korta tid som återstår innan frågan avgöres bli övertygade om, att när de lägga i vägskålen skälen för och emot, det ändå är skälen för som överväga. Mig synes att det skulle vara en heder för den svenska riksdagen, om den så enigt som möjligt gäve

Vid remiss av
propositionen
nr 90.

(Forts.)

sin anslutning till att Sverige ser pliktens väg och inträder i nationernas förbund.

Herr vice talmannen Hamilton: Herr talman! Det var övrigt, att denna kungl. proposition i dag skulle uppväcka en så lång remissdebatt, och än större var övrigt, att denna remissdebatt skulle röra sig med detaljer, som flertalet av herrarna icke kunnat sätta sig in i, enär propositionen ännu icke legat på kammarens bord tjugufyra timmar.

Jag blev emellertid uppkallad av herr Lindmans anförande. Även om man ser på frågan uteslutande ur svensk synpunkt — och jag understryker, att man bör icke låta sympatierna för några andra nationer ha inflytande på våra beslut i riksdagen — tror jag, man skall komma till det resultat, att det just ur denna svenska synpunkt är lämpligt att ansluta sig till den förbundsakt, som nu här föreligger till behandling.

Vid prövningen av nackdelar och fördelar av anslutning till förbundet för Sveriges vidkommande, skall det säkerligen visa sig, att fördelarna väga tyngst.

Herr Lindman hyste betänkligheter för att Sverige skulle åtaga sig att i vissa fall avbryta handelsförbindelserna och de ekonomiska förbindelserna med andra folk. Detta skulle emellertid endast gälla folk, som uppträda tredskande mot nationernas förbunds önskan att bibehålla freden. Jag tager för givet, att det svenska folket i framtiden om krigsutbrott är att befara, i varje fall ställer sig på den sidan, som vill sträva efter freden, och icke på den, som vill avböja en fredlig avveckling.

Herr Lindman hyste också betänkligheter mot förslaget, därför oss att det skulle medföra förpliktelser för Sverige att begränsa sina avrustningar. Ja, mina herrar, dessa rustningar skulle begränsas endast under förutsättning, att andra länder göra detsamma, och jag förmodar, att hela det svenska folket skulle med tacksamhet motse den dag, då rustningarna kunna begränsas på grund av andra länders ställning i detta avseende.

Herr Lindman nämnde slutligen något om avsteg från neutralitetens väg. Han förklarade, att det svenska folket städse har stått på neutralitetens grundval. Ja, det har det gjort, och folket har gjort det, därför att det velat undvika att inledas i vanskligheter och undvika att indragas i krig. Tydligt är, att när vi ingå i nationernas förbund, vi därmed begränsa vår rörelsefrihet. Men varför sker detta? Jo för att uppnå ett större och högre mål: fredens bevarande. Av denna orsak böja vi oss, och i någon ringa mån gå ifrån neutralitetens väg. Men, mina herrar, skulle det vara värdigt Sveriges folk att, då det ifrågasattes ett förbund mellan världens nationer för att hindra hela mänsklighetens förbannelse, kriget, för att förhindra folken att förstöra varandra, mörda varandra, bestjälla varandra, vore det värdigt Sveriges folk att icke verka för det stora målet, även om detsamma något avlägsnas på grund av brister i

förbundsakten, vore det värdigt Sveriges folk att ensamt bland de neutrala folken säga sitt nej? *Vid remiss av propositionen nr 90.*

Nej, mina herrar, det voro det icke, och jag är övertygad om att, när detta förslaget ligger före till slutgiltig behandling, då det kommer från utskottet, få bland eder skola våga säga sitt nej utan ni skola säkerligen med tanke på fosterlandets och mänsklighetens väl lämna edert bifall till Sveriges inträde i nationernas förbund. *(Forts.)*

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall icke under allt för lång tid gå in på ett bemötande av vad som här sagts, då jag erkänner det riktiga i, att detta lämpligen kan göras något längre fram.

Jag uppkallades emellertid till att börja med av att hans excellens statsministern uttalade sig beträffande ett föredrag, som jag höll i Malmö härom dagen. Han nämnde, att jag i föredraget skulle ha yttrat ett klander över regeringens förbindelser med de danska och norska regeringarna vid besöket i Kristiania och över att regeringen därvid velat gå händelserna i förväg. Jag ber att få upplysa hans excellens om att jag i föredraget icke med ett enda ord vidrörde något sådant som herr statsministerns och utrikesministerns besök i Kristiania. Jag förmodar, att hans excellens fått uppgiften ur en tidning som i så fall måste, som man säger, huzgit densamma ur luften. I denna del av föredraget, sålunda beträffande vad jag talade om nationernas förbund följde jag naturligen, så ömtåligt kapitel som detta är, mycket noga mitt manuskript och där förekommer icke ett ord om saken. Jag vill blott upplysa om detta förhållande.

Nu har man kommit in på frågans realiteter i viss omfattning, och såsom vi nyss hörde alldeles speciellt från herr vice talmannens sida, har det icke saknats mycket starka ord i frågan; man har nästan gjort gällande, att det förelåg ett tvång för oss att intaga vår ståndpunkt så att vi ansluta oss till förbundet. Jag skall, som jag nyss nämnde, återkomma till detta vid ett annat tillfälle, men jag kan icke underlåta att på en och annan punkt redan nu göra ett bemötande, då det i motsatt fall skulle kunna tydas så, att jag böjde mig för de argument, som framkommit från den andra sidan.

Beträffande till att börja med frågan om rustningarnas begränsande säger herr vice talmannen, att vårt folk icke skulle beklaga förslaget om en sådan begränsning. Jag konstaterar blott, att man icke av förbundsakten får något besked om hur det i detta fall skall bli. Jag är övertygad om att, om någon stat icke skulle åtminstone i huvudsak ställa sig till efterrättelse vad rådet komme att föreslå, denna stat komme att med lämpliga medel övertalas att göra så som rådet önskar; jag tror att även herrarna i sitt innersta hjärta äro absolut övertygade härom.

Vad åter det omtalade förhållandet rörande uppfyllandet av fredstraktaten angår, säger hans excellens herr statsministern, att då man å min sida liksom å den förste talarens sida anført, vad statsmän särskilt i Frankrike yttrat härvidlag, man tager uppgif-

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

terna härom endast ur tidningarna. Ja, jag undrar var man eljest skulle taga dem; jag har sett dem i tidningarna och tagit dem därifrån — jag har ingen direkt telegramväxling med Paris. Men när nu hans excellens herr statsministern förringar betydelsen av dessa uppgifter och frågor; vet man, att de äro riktiga? kan jag inte svara annat än: nej, naturligtvis vet jag inte det; och naturligtvis vet jag mycket väl, att det ofta står i tidningarna sådant, som är oriktigt. Men det vore ju ändå bra underligt, om det skulle visa sig den ena gången efter den andra, att mycket framstående statsmän uttalat sig i ungefär samma riktning och att allt detta skulle vara felaktigt. Jag vill endast nämna, att nyss hade president Deschanel ett uttalande i detta avseende, likaså konseljpresident Millerand, och slutligen har Leon Bourgeois haft ett dylikt yttrande vid öppnandet av nationernas förbund, alltså vid dess första möte. Om nu dessa uttalanden, som jag icke skall bry mig om att citera, då de ju kunna vara oriktiga, verkligen äro felaktiga, varför gör sig då icke utrikesdepartementet möda med att vederlägga dem, ty så kraftigt som de citerade uttrycken fastslå sambandet mellan fredstraktaten och förbundsakten, borde det verkligen vara angeläget för dem, som ovillkorligen vilja föra fram och föra igenom förslaget, att söka vederlägga uttalandena och få desamma, sådana de verkligen varit.

I förbigående vill jag endast framhålla, att jag icke ämnar besvara vad herr statsministern uttalade, då han gör gällande, att nu använder man kraftiga ord o. s. v. därför att man vore i oppositionsställning och icke hade ansvaret. Ja, jag skall icke svara på detta. Brukade hans excellens som oppositionsman känna sitt ansvar lättare, därför att han stod i oppositionen, gör åtminstone icke jag detta. När vi tala i denna fråga, borde vi kanske se litet mer sakligt på densamma, än man gör, då man inblandar dylika påståenden.

Det har förebråtts mig, att jag icke ser på det stora, universella i detta sammanhang, att jag, säger man, först av allt ser på Sveriges intressen. Herrarna förneka ju visserligen icke, att man skall göra även detta, men, påstår ni, naturligen borde man tänka på, huru det stora och universella främjas av nationernas förbund. Både herr statsministern och herr Branting gjorde med mycken kraft gällande denna sida av saken, och herr statsministern påstod, att man just på det sättet främjar Sveriges intressen.

Naturligtvis skall man se till det stora och universella. Jag ville ingalunda i mitt förra anförande ha sagt, att man skall förbise detta, men man måste vara övertygad om att man genom deltagande i nationernas förbund verkligen främjar detta syftemål. Det synes mig, att det skulle vara skäl att man icke använde så utomordentligt starka uttryck, som exempelvis förekommit i ett föredrag av herr Alexanderson, för såvitt uppgiften är riktig i det tidningsreferat, varur jag hämtat det; det var i Dagens Nyheter, jag läste det. Det vore — sade herr Alexanderson — »ett grovt svek mot mänskligheten» att över huvud taget tänka sig att icke gå in i nationernas förbund. Nej, så får man icke gå händelserna i förväg. Man bör icke yttra sig på detta sätt, utan man bör väl kunna diskutera saken. Natur-

ligtvis får man taga såsom ögonmärke det stora universella, möjligheten för förbundet att uppbygga fredstillståndet på jorden, men det är just detta, som betvivlas, att man med ett så skapat nationernas förbund som det här föreliggande har förmåga och möjlighet att uppbygga ett universellt broderskap, mellan nationerna.

Herr Branting talade om att man skall arbeta på att få nationernas förbund så omfattande och så universellt som möjligt. Ja, det är naturligt, att man skall göra det. Även jag har den utgångspunkten, att det först blir ett nationernas förbund, när det får en mycket stor omfattning. Men är det alldeles säkert, att man främjar den saken genom att gå in uti nationernas förbund så fort som möjligt? Nu se vi, att Amerikas förenta stater icke synas vilja göra det, och, såsom nyss nämnts, centralmakterna få icke göra det. Ett ingående i förbundet utan någon rättelse i det fallet är ett godkännande av att det är bra, som det nu blir, och kan därför fördröja inträdet av de andra nationer, som vi egentligen alla önska skulle vara med och ha sin plats i förbundet. Nog måste man väl ändå kunna se och erkänna, när man talar om det universella i anslutningen, att förbundet, sådant det nu tillskapats, icke är ett sådant förbund av nationer. Det finnes väl icke någon, som kan säga annat än detta, tvärt om. Det är ju så begränsat och så ensidigt begränsat, just på grund av sambandet med fredstraktaten och resultatet av det gångna kriget, så att åt detsamma ingalunda kan ges den karaktär, som man här vill ge.

Herr Branting citerade den engelska kommentaren, där man säger, att det icke är meningen, att det skall vara en helig allians, som för all framtid skall upprätthålla det nu bestående, utan det skall finnas möjlighet till förändring och utveckling. Jag skulle verkligen vilja rikta den frågan till herr Branting, om han verkligen tror, att om detta förbund nu ingås, det skall kunna åstadkomma någon ändring beträffande de nationalitetens öden, som blivit förflyttade från det ena landet till det andra på grund av fredsakterna. Det är väl icke någon, som tror det, och det är icke mycken sannolikhet för ett sådant antagande. Just artikeln 10 i fredsakten fastslår och fastläser deras förblivande i deras förläggningar under de olika länder, dit de kommit just genom samma fredstraktat.

Vidare skulle jag vilja göra en erinring mot hans excellens herr statsministerns uppräknande av vilka förpliktelser vi åtaga oss. Förpliktelsen att eventuellt deltaga i både ekonomiska och militära sanktioner sökte man begränsa till de mycket speciella fallen — d. v. s. de militära sanktionerna förekommo icke alls. Jag skulle med anledning härav vilja fråga: är detta verkligen hans excellens' mening med bestämmelsen om uppfyllandet av vad en nation blivit ålagt genom skiljedom? Antag, att det är en nation, som skulle vägra att ställa sig till efterrättelse vad som ingår i sista punkten av 13 art., en som förklarar: jag är dömd att utläm-

Vid remiss av
propositionen
nr 90.

(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 90.

(Forts.)

na det eller det eller att avstå från det eller det, men jag gör det icke! Tror man verkligen, att det är någon av de stora makter, vilka sitta i rådet, som har den uppfattningen, att varje medlem av förbundet då äger sin frihet att göra vad den behagar och kan säga, att rådet visserligen tillstyrkt, att man skall vidtaga den eller den åtgärden för att framtvunga uppfyllandet av vad som i skiljedomen blivit bestämt, men vi göra som vi vilja och icke som rådet ålägger oss? Man behöver blott gå till den engelska kommentaren och läsa vad där står på tal om uppfyllandet eller genomförandet av en skiljedom. »Ingen dylik bestämmelse», säger den engelska kommentaren, »har träffats i händelse av underlåtenhet att genomföra en enhällig hemställan av rådet, men det kan antagas, att det sistnämnda i sådant fall skulle utöva något slag av påtryckning». Ja, var viss om, ers excellens. att vi skola bli utsatta för denna metod av påtryckning icke en gång utan många gånger, i fall en sådan fråga skulle dyka upp. och detta allt utan att vi ha den trygghet, som vi skulle känna på oss, att vi borde ha genom att ingå i förbundet.

När man, såsom herr vice talmannen nyss gjorde, så patetiskt utropar beträffande neutralitetens övergivande, att skola icke Sverige och Sveriges folk vilja vara med om någonting för att förhindra krig mellan nationerna, så vill jag blott säga honom, att denna förbundsakt varken hindrar krig mellan nationerna eller ens på något sätt ger sig ut för att förklara, att krigen upphöra genom anslutning till förbundet. Krig bli tillåtna även efter förbundsaktens ikraftträdande, och därför kan man icke säga, att vi måste vara med för att förhindra krig, låt vara, att man naturligtvis genom hänskjutande till skiljedom och sådant kommer att göra åtskilligt för att förebygga krig.

Vad jag velat säga med det jag nu och i mitt förra yttrande anført, är det, att man vid granskning av detta förslag icke kan frigöra sig ifrån det intrycket, att de olägenheter och de faror, vilka för en liten nation, som inträder i förbundet, komma att uppstå på grund av de förpliktelser, som medfölja inträdet, synas överväga de fördelar, som man genom att bli förbundsmedlem erhåller.

Jag tycker, att det är ett ganska orättvist tal av herr Branting, när han säger, att det är ansvarslost, om det nu och eventuellt i fortsättningen kommer att se ut, som om vi vore splittrade. Ja, men varför är det mera ansvarslost från den ena sidan än från den andra? Jag tror icke om herr Branting och icke heller om någon varken i denna kammare eller i medkammaren, att han i en sådan fråga som denna, med dess väldiga betydelse för vårt land och vårt folk för lång tid framåt, vill handla ansvarslost. Nej, vi handla under ansvar, och det är just vår ansvarskänsla, som kräver av oss att skärskåda och bedöma frågan, såsom den för var och en individuellt ter sig, så att var och en får fram de saker, på vilka han anser största vikten bör läggas. Inte får man kalla det för ansvarslost, att t. ex. den ene eller andre icke böjer sig, därför att herr

Branting anser, att det skall vara på ett bestämt sätt. Nej, bättre än så få vi se på denna fråga, och det hoppas jag även, att vi vid behandlingen av denna fråga, verkligen skola handla under det ansvar, som åligger oss som riksdagsmän.

Herr talman! Så kommer åtminstone jag i varje fall att göra.

Hans excellens herr statsministern E d é n: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av en direkt fråga, som herr Lindman i en sak riktade till mig. Själva denna fråga bestyrker, tror jag, nödvändigheten att tala med mycken ansvarskänsla, för att använda hans eget uttryck i detta ärende, och att välja sina exempel med mycken försiktighet, när man på det sätt han gjort inlåter sig på en förhandsdiskussion i frågans enskildheter.

Herr Lindman gjorde en anmärkning mot det sätt, varpå jag karakteriserat en i förbundet inträdande stats skyldigheter. Han kunde ju givetvis icke bestrida, att det, såsom jag sagt icke är i förbundsakten stadgat någon skyldighet till ekonomiska sanktioner annat än i de fall, som omtalas i art. 16, och att likaledes deltagande i militära sanktioner icke omnämnas i andra fall, än art 16 säger, samt att varje stat själv avgör om sitt deltagande. Men, säger herr Lindman, tror herr statsministern, att rådet, i fall det gäller att utföra en skiljedom, underlåter att göra påtryckningar mot en stat för utförandet av denna skiljedom? Till belysande av detta läste herr Lindman upp ett stycke av den engelska kommentaren. Men det stycket handlar om en helt annan sak, som till på köpet icke alls rör det fall, som herr Lindman drog upp. I den engelska kommentaren, sådan den avtryckts i svensk översättning i propositionen sid. 179, framhålles att det icke finnes något föreskrivet om vad rådet skall göra för den händelse, att en stat, som är inblandad i en tvist, icke velat underkasta sig eller efterfölja en enhällig hemställan av rådet; varemot det står i fråga om skiljedomsutslag, att rådet i motsvarande fall skall vidtaga åtgärder. Alltså, om rådet gör en hemställan i en sak, och en stat icke vill följa denna hemställan, då säger den engelska kommentaren, »att det sistnämnda», d. v. s. rådet, »i sådant fall skall utöva något slag av påtryckning». För det första gäller detta, som sagt, icke för fall av skiljedom, utan för det andra fallet, nämligen om rådet gjort en hemställan. Men för det andra är det uppenbart, att rådets »åtgärd» och rådets »påtryckning», skall vara riktad mot den stat, som icke ställer sig till efterrättelse, i första fallet ett fällt skiljedomsutslag, i andra fallet en enhällig hemställan av rådet i en tvist. Vad jag talade om var något helt annat. Det var den frågan: när kan man komma med krav på att Sverige såsom medlem i förbundet skall vara med och exekvera något förbundsingripande gentemot en tredje stat? Herr Lindman vill väl inte behandla denna fråga så, att han jämför Sveriges ställning, om det gäller att exekvera en dom mot en tredje stat, med Sveriges ställning, om detsamma självt skulle vägra att ställa sig en dom till efterrättelse.

Ja, så var det med det citatet. Det är verkligen skäl, jag upp-

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

repar det, att man tänker sig väl in i denna invecklade och ömtåliga fråga, innan man drar upp dylika exempel för att bestyrka en skyldighet för Sverige, som icke finnes, efter vad jag fortfarande vidhåller att förbundsakten utvisar.

Över huvud ger herr Lindmans andra anförande anledning till en reflexion av allmänare syftning. Vore det icke skäl, att man vid behandlingen av detta ärende inom riksdagen sökte frigöra sig från den frestelse, som allt för lätt inställer sig, att låta sitt uppträdande färgas av en stämning från dagspolitiken, av den instinktiva irritationen med anledning av allt det vrånga, som vi sett vid aktens tillkomst och även i fredsvillkoren. Detta har upprört oss på olika sätt; alla känna vi, att våra förhoppningar blivit besvikna. Det är mänskligt och naturligt, att man efter sådana föregående har en viss misstro och vissa farhågor vid bedömandet av den stora frågan om nationernas förbund, och ingen skall keller förmena dem, som i olika egenskap ha att behandla frågan, att de giva uttryck härför. Men till sist, när det gäller att taga position, så äro vi dock tvungna att helt enkelt rätt och slätt uppställa den frågan: vilket är bättre för Sverige att gå in eller icke gå in, med alla brister i förbundet, med alla svagheter hos de ledande förbundsmedlemmarnas föregående politik? Den frågan slippa vi icke förbi, vi må tala så mycket som helst om olägenheterna, om svagheter och om farorna i det nuvarande läget. Slutet blir ändock, när vi komma till avgörandet: vilket är bäst i överensstämmelse med Sveriges intressen, med Sveriges ställning såsom gammal kultur nation och med Sveriges plikter gentemot mänskligheten, att säga ja eller nej? Jag begär icke något annat, än att varje ledamot av denna kammare på fullt allvar ställer den frågan för sig vid den prövning, som ärendet nu skall genomgå. Och jag känner mig övertygad om att det skulle ha varit för den prövningen fördelaktigt, om man icke i denna remissdebatt hade varit så angelägen att ifrån vissa håll här i kammaren uteslutande torna upp de stora bristerna och de stora svagheter. Jag vill visst icke underkänna herr Lindmans känsla av ansvar, det vare långt ifrån mig. Men jag tror, att det även för honom såsom den framstående ledamot av riksdagen, som han är, hade kunnat vara riktigare och lämpligare att icke i denna förberedande debatt uteslutande punkt för punkt räkna upp svagheter utan att ock tala om det sätt, varpå de kunna bemötas och om de andra sidor, som problemet har.

Herr Månsson i Hagsström: Herr talman, mina herrar! Detta kan knappast längre karakteriseras som parlamentariska förhandlingar; det är snarare partikongress. Alla de fasoner, som göra sig gällande vid en partikongress, komma här fram vid frågans behandling. Och vad är det för fasoner och arbetsmetoder, som göra sig gällande vid en partikongress? Jo, där är det icke fråga om att den enskilda partimedlemmen skall understå sig att ha sin särskilda mening, utan där är det partistyrelsen eller dess verkställande utskott, som en gång för alla dekreta, att nu äro vi i en sådan ställning, att

om ni icke gå med på vår ståndpunkt, så kommer den eller den olyckan att uppstå. Punkt och slut.

Så har det blivit undan för undan här i riksdagen, och för varje viktig fråga, som kommer fram, märker man mer och mer, huru ogräskördarna från Folkets hus bakgård spira allt frodigare här i kamraren.

För några år sedan motionerade jag här om en internationell exekutiv makt. Jag skall nu icke gå in på att referera saken närmare; de som voro närvarande minnas det nog, och de som icke voro det, kunna taga reda på, hur jag skisserade upp, hur den skulle se ut. Enligt mitt förslag skulle Europas arbetarsammanslutningar vidtaga helt andra åtgärder än dittills för att förbereda sig — detta var några år före världskrigets utbrott — så att man kunde förhindra krig.

Motionen blev naturligtvis vederbörligen avhånad, främst inom det parti, jag då tillhörde, såsom naturligtvis alla motioner böra bli, när de framföras av män i underordnad ställning, vilka icke hava någon betydelse inom partiet och som icke äga tillräckligt långa trynen och starka bogar för att tränga sig fram i främsta ledet.

Naturligtvis hade mitt förslag sina svagheter, men ett vet jag, och det var, att jag därmed åsyftade, att man skulle göra ett allvarligt försök från alla jordens organiserade arbetare och även andra håll bl. a. riksdagarna, att vidtaga åtgärder för att förhindra krig. — Vad det här är fråga om med detta nationernas förbund är enligt min mening icke några åtgärder att förhindra kriget; jag ser det mer som en åtgärd att förbereda kriget.

Hurudan är ställningen i Europa för närvarande? Jo, den är till punkt och pricka densamma, som den var vid 1800-talets början. Genom den politik, som från segrarnas sida bedrives — framtiden må döma, om den är klok eller ej — har Europa mer än någonsin förr blivit klyvt i tvenne hätska hälfter, lika hätska som någonsin Napoleon och de koalitioner, som bildades mot honom, voro mot varandra. Jag befarar, och jag är tämligen säker därpå, att ur denna motsatsställning mellan Europas folk kommer det att växa fram en ny Napoleon, så sant som nästan allt går igen och allting i historien i synnerhet. Jag ser redan Napoleons spöke skymta, och ni kunna vara förvissade, mina herrar, att han kommer igen. Genom den politik, som nu bedrives, skola vi här i Europa få se först en framtvingad samling på ekonomisk grundval mellan Tyskland och Ryssland, samt andra stater i Öst- eller Centraleuropa, och så kommer måhända ur denna framtvingade samling på ekonomisk grund att framgå en sammanslutning för militära ändamål. Sedan kan Napoleonsagan komma att upprepas, och så ha vi krigets alla olyckor över oss igen. Detta inser ententen, och därför vill man vidtaga åtgärder för att i denna form trygga segern och freden i Versailles. Man inser det ohållbara hos ett nationernas förbund, till vilket man icke inbjuder de forna fiendestaterna. Detta inser även Amerika, och därför vill det icke ansluta sig till nationernas förbund. Därför borde också vi med vårt gynnsamma geografiska läge taga oss åtskilliga funderare, innan vi bestämma oss för att säga ja eller

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

nej. Jag hade genast varit med på ett ja, om några av de forna fienderna till ententen inbjudits och om verkliga kraftåtgärder syntes komma att vidtagas för att förhindra ett krig. Så sker ej.

Jag sade, att det är partikongressanda, som råder här, och partikongresstorer, som ljuda, och det är det verkliga. När jag hör statsministern och Branting tala, så känner jag igen dessa gamla kända inpiskaretoner från partimötena, där man aldrig söker övertyga, utan bara trumfa in den uppfattningen, att ni måste för död och påna gå med på vad vi säga, annars är ni olyckliga. Intet resonemang, ingen rätt eller tid till eftertänksamhet!

I denna iver att trumfa fram en stämning för förslaget går man till och med så långt, att man endast orerar om engelska kommentarer till paragraferna, men förbigår paragraferna själva. Herr statsministern ville i sitt uttalande göra gällande, att om vi ginge med i förbundet, och förbundet komme i konflikt med en nation, så hade vi endast att »taga i övervägande» vad art. 10 i förbundsakten säger. Där heter det, att förbundets medlemmar skola »föibinda sig att respektera och att gent emot alla yttre angrepp upprätthålla förbundets samliga medlemmars territoriella integritet och för handen varande politiska oberoende», varpå följer: »Därest sådant angrepp äger rum eller hot om eller fara för sådant angrepp föreligger, skall rådet taga i övervägande, på vad sätt nu ifrågavarande förpliktelse skall genomföras.» Men man glömmer, när man anför detta, att påpeka, att detta egentligen icke är allt vad vi ha att göra, d. v. s. det är icke vi, utan rådet, som »tager i övervägande» vad som skall göras. I art. 16, mellanstycket, heter det: »Det åligger i sådant fall rådet att föreslå de särskilda regeringar saken angår, med vilka lant-, sjö- eller luftstridskrafter de särskilda förbundsmedlemmarna, skola bidra till de väpnade styrkor.» o. s. v.

Vi behöva icke gå till några kommentarer i vare sig England eller Frankrike, vi behöva endast slå upp art. 16 och läsa dess mellanstycke. Ur detta framgår alldeles tydligt vad vi ha för skyldigheter.

Nu säger man, under framförande av hela krigshetsargumentens arsenal från 1914, att nu är Sveriges ödestimma slagen, nu måste Sveriges folk bestämma sig. Hur skulle det se ut i Europa, om vi icke gå med på detta? o. s. v.

Man säger: Sveriges folk lär icke så ha vansläktats sedan fordom och kommit på förfall. Nej, det har det sannerligen icke, så visst som Sveriges folk varit i liknande situationer förr och klarat sig. Vi drevos in av Gustaf IV Adolf mot våra handelsintressen och trots vårt lyckliga geografiska läge i en sådan allians och i striderna mellan ett klyvt Europas folk, och Sveriges folk vräkte undan sin konung och hans system.

Nu, när kriget utbröt och rasade mellan ett av förbittring klyvt Europa, predikade man här i tidningarna och från alla talarstolar och gjorde stora arrangemang allt i syfte att få oss med i kriget och man sade: Hur skall det se ut, om vi icke gå med? Men Sveriges folk sade nej; vi gå icke med. Och ni kunna vara förvissade om att hur

mycket ni ännu ställa Sveriges folk inför fullbordade fakta, utan att fråga det till råds, — — — kommer ett sådant ögonblick, då det gäller att med Sveriges folks och dess arbetares penningar och blod infria de förhandslöften, som gjorts av män, som folket icke kan kontrollera i deras egenskap av riksdagsmän, så kommer Sveriges folk att veta, hur det skall handla, lika visst som det visste det 1809 och 1914. Det kan ni vara mycket säkra om, att edra förbindelser komma att spela en mycket liten roll den gången.

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

Med min karakteristik av denna frågas behandlingssätt har jag också sagt, vad jag anser om traktatens tillkomst och regeringens behandling av densamma. Det är alldeles klart, att när det är diktatorer, som i demokratiens namn göra en traktat, då måste traktaten bli, som den blir, och när det är i folkets namn det sker, särskilt när man står alldeles speciellt under folkets vingars skugga, då kan man ju, som vi veta, göra en hel del saker, som man eljest icke skulle vågat sig på. Det skulle icke gått an för en ministär Lindman eller Trygger eller för en ämbetsmannaministär att komma fram med en proposition och säga: Den 8 mars eller den 6 mars skall allt vara färdigt. Ånej, det skulle nog blivit andra toner då. Men när ministerchefen heter Edén eller Thorsson eller Branting eller, i en framtid, Vennerström, då kan man ju bestå sig en hel del friheter. Jag säger icke detta, därför att jag så särskilt bekämpar de nu regerande partierna, ty det ena partiet är icke sämre än det andra, utan det är systemet, partikongresssystemet, regeringsbankens och -partiets diktatur som skall ut ur detta.

Nu är det ju så, att detta nationernas förbund kommer till stånd, vare sig vi gå med eller inte. Då är frågan, vad som är klokast för Europas framtid och fred och på samma gång värdigast för oss själva, antingen att säga: ja, naturligtvis gå vid med, fullkomligt enhälligt, likt en fårskoock, som skall fösas in i sin fälla, eller att säga: nej, vi vilja visserligen vara med om en ordning, som tryggar Europas och världens fred, men vi vilja icke låta narra oss eller låta truga och tvinga oss in i en ny allians, som icke ens är »helig», en ny allians, som vi befara skall komma att leda till ett uppträdande från segrarmakternas sida, ännu bryskare än förut, ett uppträdande, som skall framtvinga en samling i öster och tända gnistan i Indien, tills elden sveper över Europas och Asiens jord och till sist förhärjar våra egna hem. Det är icke av lättsinne eller ansvarslöshet, nej, det är i känslan av ett tungt ansvar, det är av omtanke för framtiden, som jag säger: min röst får ni icke för detta förslag. När ett nytt förslag kommer fram, som låter de gamla fiendestaterna eller åtminstone några av dem vara med, då skall min röst för anslutning till nationernas förbund vara given, men icke förr.

Herr vice talmannen, som under herr Månssons i Hagaström anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härpå ordet till

Herr Vennerström som yttrade; I det svaromål, som herr

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

statsministern lämnade på min anmärkning om förslaget sena framläggande, sade herr statsministern, att Norge och Danmark äro i samma läge. Ja, det är alldeles sant, och det är ju en förmildrande omständighet, att det finnes andra lika stora syndare, som sitta på samma bänkar. Men skulden upphäves icke därför. Jag vill konstatera — jag använder det ordet trots herr statsministern — att man vid bedömandet av denna fråga icke bör utgå från den 10 januari i år utan från den 28 april 1919. När stadgandena detta datum i deras nuvarande skick av fredskonferensen högtidligen godkändes, då hade man på bordet, hurudana stadgandena voro, och jag skulle vilja ställa den frågan till herrarna på regeringsbänken, om man icke skulle kunnat från den 28 april i fjol utarbeta ett förslag, som i vederbörlig tid kunde föreläggas kamrarna, så att man kunde i grundlagsenlig ordning behandla frågorna.

Sedan förkastade herr statsministern utan vidare det av mig framställda förslaget, att man eventuellt skulle kunna gå den vägen att anställa folkomröstning. Som skäl anförde han tvenne argument. För det första skulle en sådan utväg vara främmande för möjligheterna, verklighetsfrämmande, och därför skulle man icke kunna vara med om att gå en sådan väg. Jag vill då hänvisa till fallet Schweiz, som ändå är så verklighetsfrämmande, så främmande för möjligheterna — för att tala med herr statsministern — att det gått denna väg och hänskjutit frågan till folkomröstning. Som bekant ha de höga herrarna i förbundsrådet godkänt Schweiz' hållning, och tillåtit, att det beslut, som där är fattat, får bekräftas genom folkomröstning enligt de schweiziska lagarna. Vad som kan tillåtas Schweiz, skulle väl också kunna tillåtas vårt land, ifall man gjorde en påtryckning för att låta demokratiens och folklighetens sunda tankar komma till respekt även i detta fall.

Sedan anförde herr Edén ett argument nummer två: det skulle strida mot Sveriges grundlag, det skulle icke vara konstitutionellt. Jag känner visserligen till, att herr Edén förut varit ordförande i konstitutionutskottet, men jag har i alla fall på denna punkt en annan mening än han. Det är sant, att ett beslutande referendum icke är överensstämmande med grundlagen, men jag djärves påstå, att ett rådgivande referendum, en rådgivande folkomröstning, som jag i detta fall vill rekommendera, är fullkomligt överensstämmande med den svenska grundlagen. Vid behandlingen av det förslag om folkomröstning, som undertecknad väckte vid fjolårets riksdag, hade vänstern i konstitutionsutskottet icke velat gå in för den edénska tankegången, nämligen att ett rådgivande referendum skulle vara stridande mot svensk grundlag.

Sedan har herr Branting med en i vissa fall berättigad känsla av föräldrastolthet försvarat dessa stadgar som en lejoninna sina ungar. Jag respekterar denna herr Brantings värme vid försvaret, ty efter de ansträngningar, han gjort, är det synnerligen förklarligt, att han gör det mesta möjliga för att motarbeta dem, som vilja hindra att denna fråga får en annan lösning än han vill.

Herr Branting sade i ett anförande — som jag icke vill i dess

Vid remiss af
propositionen
nr 90.

(Forts.)

helhet upptaga till behandling, då vi kanske få resonera om saken inom det särskilda utskottet tämligen snart — att det vore en fri och konstig fantasi, då jag djärvides säga, att Sverige eventuellt liksom övriga stater i förbundet skulle kunna komma att invecklas i krigiska äventyrligheter på grund av fredstraktatsöverenskommelsen angående Tyskland och Tysk-Österrike. Jag har en helt annan mening än herr Branting, och jag tror mig ha synnerligen goda belägg för min ståndpunkt. I artikel 80 i fredstraktaten står det: »Tyskland erkänner Österrikes oberoende inom de gränser som komma att fastställas i traktat mellan denna stat och de allierade och associerade huvudmakterna och förbinder sig att noggrant respektera detsamma; Tyskland erkänner att detta oberoende är oförtrytligt, såvida icke nationernas förbund härutinnan lämnar medgivande.» Jag skulle vilja ställa den frågan till herr Branting: Anser herr Branting även detta vara en fri fantasi att de krafter å båda sidor om gränsen, som sträva att sammansmälta Tyskland och Tysk-Österrike, i en icke så avlägsen framtid skulle komma att bli så starka, att de ville bryta sönder gränserna? Jag undrar, om icke i sådant fall just nationernas förbund är pliktigt att ingripa och om icke vi i så fall äro skyldiga såsom en stat inom detta förbund att rätta oss efter de bestämmelser, som äro tillkomna för att hindra detta brott emot fredstraktaten.

Sedan vill jag ytterligare rikta en liten anmärkning mot herr Brantings anförande. Herr Branting ställde bland annat den oratoriska frågan till mig, om jag inte skulle vilja beakta de bekymmer, som Sverige råkar in i, om vi skulle ställa oss utanför nationernas förbund. Jag har helt och fullt tagit hänsyn till alla riskerna i sådant fall, jag har observerat bekymren, och det är just därför, ur rent egoistisk synpunkt å Sveriges vägnar, som jag är bestämd motståndare till Sveriges inträde i nationernas förbund. Jag vill till både herr Branting och herr statsministern, som talat om att riskerna för Sverige genom att stå utanför skulle vara större än genom att inträda i förbundet, ställa den lilla frågan, om icke herrarna observerat, att Sverige som neutral stat ändock genomlevat världskriget och att vi kunnat gå oskadda genom de bränningarna. Då man med den gamla neutralitetspolitiken genomlevat en sådan påfrestning, vill jag också fråga: Är det någon, som verkligen tror, att det kan komma ett nytt världskrig av ännu större omfattning och, som så nära berör Sverige, att riskerna med vår gamla hållning skulle vara större än förut? Men jag är viss om att, gå vi in i detta förbund, då äro vi bundna till händer och fötter, och det är min tro, att vi kunna komma in i äventyrligheter, som kunna hota Sverige och dess viktigaste livsintressen på ett synnerligen allvarligt sätt.

Herr Branting yttrade vidare: »Vad bekymrar det egentligen herrarna» — han sade det med en viss faderlig nonchalans — »att erhålla någon förbättring i den grundstomme, som redan finnes till i detta nationernas förbund?» Jo, herr Branting det bekymrar oss synnerligen mycket, och det är just därför, att jag vill ha fram en verklig stomme, en verklig förbättring, som jag kommit in på andra

Vid remiss av
propositionen
nr 90.

(Forts.)

linjer, än herr Branting från sina utgångspunkter — för visso enligt hans mening välmotiverade — kommer fram till.

Det är samma tanke, som här driver herr Branting och mig. Vi vilja komma fram till bästa möjliga resultat för fredens och internationalismens sak. Herr Branting vill gå den vägen, att vi skola gå in i förbundet; jag vill gå den andra vägen. Jag anser, att vi böra ställa oss utanför med stark hänvisning till just den internationella rättens ståndpunkt. då jag anser, att detta förbunds-experiment icke byggs upp med denna rätt som bärande grund. Herr Branting tror, att, om vi anmäla oss som medlemmar med vissa små detaljmärkningar i motiveringen men i sak utan anmärkningar, vi därigenom skola kunna uträtta storverk. Jag misstänker, att om vi gå in, kommer vår stämma att drunkna inom de isolerade kamrar, där rådet handlägger de stora frågorna.

Jag blev synnerligen överraskad över herr Brantings lätthet att förlåta och glömma, då jag märkte, att han alldeles glömt bort, att ändock en man av hans imponerande internationella mått, den främsta gestalt inför internationellt forum, vi ha här i vårt land, kunnat göra så gott som ingenting för att Sverige och andra neutrala stater skulle få sitt ord med i laget vid utformningen av stadgarna för nationernas förbund. Jag vill framställa den frågan till herr Branting: Om det komme män av mindre mått, skulle de kunna göra mera i framtiden för att skaffa respekt inom stormakternas samfund för de tankar, som icke herr Branting med sin speciella förmåga har lyckats skaffa något gehör åt? Min uppfattning är, att vi kunna verka mera, om vi med hänvisning till demokratiens och den internationella rättens krav bestämt och klart säga nej, så att det hörs över all världen och av de stora massorna och icke bara inom förbundsrådets fyra väggar. Jag tror, att vi i så fall skulle göra mera för den sak, herr Branting vill gagna genom att vandra sina vägar, än om vi följa hans anvisningar.

Det har talats här om lättsinne och ansvarslöshet, och jag vill rekommendera till den nu frånvarande pedagogen på regeringsbänken, herr Edén, att, då han talar om att vi icke skola använda starka ord, rikta sin pekpinne också mot herr Branting, som kanske använt de starka orden om lättsinne och bristande ansvarskänsla hårdare, än som skett från något annat håll. Jag hade den uppfattningen, att vi ändå i detta fall kämpa för samma mål, herr Branting och jag, och då bör man kunna hävda de olika metoderna utan att bolla de där orden, som även genljödo i herr Alexandersons tal om svek och förräderi, då böra vi kunna erkänna, att även den tanke, som framförts av herr Fabian Månsson och undertecknad, har synnerligen goda skäl för sig från demokratiens och den internationella rättens synpunkter.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, anförde:

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Jag skall icke

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

yttra mig i den stora föreliggande frågan. Jag har med mycket stor förvåning iakttagit, huru ledamöter av kammaren, som haft tillgång till Kungl. Maj:ts proposition endast sedan i går eftermiddag, redan i dag på förmiddagen äro färdiga att draga mycket bestämda slutsatser och mycket bestämt taga ståndpunkt i frågan. Det förefaller mig dock, som om här föreläge till riksdagens avgörande en fråga av den vikt, att särskilt de representanter för det svenska folket, som ha att taga ståndpunkt till densamma, borde låta sig angeläget vara att begagna den tid till prövning, som återstår, innan man inför landet engagerar sig i en strid, som kanske i stor utsträckning är uppbyggd därpå, att man icke underkastat ärendet tillräcklig granskning.

Jag har emellertid med särskilt intresse lyssnat till de båda talarna från det vänstersocialistiska partiet. Jag har aldrig riktigt kunnat få något grepp på vänstersocialisternas utrikespolitik, och jag måste erkänna, att jag icke i dag blivit klokare än tidigare. Såvitt jag kunnat förstå av allmänna uttalanden från det hållet, anser man sig icke där med den starka vikt, man lägger på internationell samverkan, kunna ställa sig på den ståndpunkten, att man bara har att sitta och vänta, utan i en sådan ståndpunkt måste väl ingå en viss grad av aktivitet. Vi hörde också i denna sal vid ett visst tillfälle, hur från samma håll det talades om att man ville i utrikespolitiskt avseende föra en politik, som kunde nödvändiggöra för oss att möta, som uttrycken föllo, med blodiga pannor vissa av de större makterna och deras anspråk. I dag tycks man ha glömt det friska mod, som man då lade i dagen, den friska lust, man då visade till bestämt ställningstagande. I dag kommer man tillbaka till negativiteten. I dag förkunnar man, att det klokaste för Sveriges vidkommande är att göra ingenting. Emellertid ligger väl saken icke på det enkla sättet, att det är betydelselöst, om Sverige gör ingenting. Det har dock här anförts mycket starka skäl för den meningen, att en sådan avhållsahetsståndpunkt kan för vårt land bli långt ödesdigrare än den ståndpunkt, som vill vara med och försöka att av ett visserligen ännu mycket ofullkomligt verk göra någonting bättre.

Jag fattade icke att det fanns någon överensstämmelse mellan de två vänstersocialistiska talarna. Herr Fabian Månsson utmålade på sitt vanliga sätt en framtidsbild av världen, klyvd i tvenne hälfter och med en motsättning, förande slutligen till ett krig, som svepte över hela världen. Jag märkte sedan, när hans partivän herr Vennerström kom upp, att han framställde den frågan: är det verkligen någon anledning att tänka sig, att vi skulle få över oss igen ett världskrig av det omfång, att man skulle kunna befara även vårt lands indragande? Det förefaller mig, att ett parti, som, fastän till sin omfattning så ringa, dock representerar så vitt skilda ståndpunkter, borde något försöka komma till rätta inom sig självt, innan man tror sig kunna anvisa för Sveriges folk den enda riktiga vägen vid avgörandet av en stor utrikespolitisk fråga.

Vad som egentligen föranledde mig att begära ordet var emel-

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

lertid herr Fabian Månssons tal om partikongresssystemet. Det är rätt länge, sedan herr Fabian Månsson deltog i en partikongress i Folkets hus. Det är inte mer än några dagar sedan jag hade nöjet deltaga i en sådan. Det är möjligt, att de metoder, varom herr Fabian Månsson talade, ha lämnat partikongressen, när herr Månsson och andra lämnade den. Jag skall icke yttra mig om den saken. Men jag vågar med kännedom om den sista partikongressen säga, att deltagarna i denna kongress skulle aldrig ha kunnat behandla en för vårt land så viktig fråga med den lätthet och den ansvarslöshet, som de vänstersocialistiska talarna ha gjort här i dag.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Jag skall inte synnerligen länge uppehålla diskussionen. Den har fortgått länge nog. Jag ger mitt fulla erkännande till de uttalanden, som gjorts här, att vi skola söka tränga in i frågan och att vi inte skola döma på förhand och säga, att så eller så skall det vara. Jag får verkligen bekänna, att jag för min egen del kom hit i dag just för att höra och få ledning för hur jag skall rösta, när avgörandet skall ske. Alltså faller jag inte under den domen, att jag har spikat mig fast och varken ger eller tar skäl.

Det är emellertid rätt många oklara punkter, som man uttalat sig om här i dag. Visserligen har det förklarats, att det ha vi fått ljus över. Men för den, som inte har haft möjlighet att tränga djupare in i frågan, har ljuset tyvärr nog fallit mycket ensidigt, skuggan har nästan fallit mera. Jag beklagar, att tiden icke medger att nu gå in på alla dessa punkter. Det är absolut omöjligt. Det är blott två saker, som jag skulle önska, att hans excellens statsministern hade i sitt som vanligt utomordentligt präktiga anförande vidrört för att ge mig möjlighet att taga position. Den ena saken skulle vara den: vilka reala olägenheter anser herr statsministern skulle drabba vårt land och vårt folk, om vi vägrade att gå in i nationernas förbund? Man har talat om att vi skulle ansluta oss för att vi skulle vara bland andra nationer och handla kulturmässigt. Men jag har icke hört ett enda klart avgörande ord angående vilka reala olägenheter, som skulle drabba oss, om vi inte gå in. Det är naturligt, att skall man kunna taga ställning, när man är odeciderad, så är det av yttersta vikt att veta, vilka dessa olägenheter skulle vara, såvitt nämligen Kungl. Maj:ts regering har liten smula klart för sig, vilka de tilläventvrs äro eller kunna bliva i en framtid. Jag har aldrig fått det riktigt klart för mig, men jag har hört de mest vidunderliga saker därom. Å ena sidan säger man, att det gör ingenting alls, å den andra, att det är oss absolut omöjligt att fungera som nation, om vi icke gå in. Ligger sanningen i någon av ytterligheterna eller någonstädes mitt emellan?

Det andra spörsmålet, som jag skulle vilja ha belyst, är följande. Det är alldeles ostridigt, att det från början avsågs, att Amerikas förenta stater skulle ingå i nationernas förbund. Det är ju tvivelaktigt, om så sker. Åtminstone synes det oss utomstående, som icke känna de inre trådarna, att resultatet lika gärna kan bli,

att de icke gå med, som att de gå med. Vad har det då egentligen för betydelse, djupare sett, om Förenta staterna inte gå med? Det har jag inte här fått den minsta klarhet om. Herr Branting var visserligen ett ögonblick inne på ämnet, men han sade endast, att det vore beklagligt, om Förenta staterna icke gingo med, och därmed halkade han förbi saken. Det betyder nog helt säkert för oss av flera orsaker synnerligen mycket, hur denna stora nation ställer sig till frågan. Och vilka äro då de orsakerna? Jo, förutom de svenskar, som finnas i vårt land, så ha vi ju en hel del östantill. De komma inte med, det veta vi — Finland är ju inte inbjudet. Sedan ha vi inte någon avsevärd del av vårt folk utomlands mer än i den stora republiken i väster. Där finnas ju bortåt två miljoner svenskar i första eller andra led, och vi ha funnit många gånger, att de även tänka svenskt, mången gång kanske mer än vi själva. Det hade naturligtvis varit ett oerhört stöd för vårt lilla land, om Förenta staterna varit med i nationernas förbund, så att den delen av svenska folket kanske kunnat inverka en liten smula på unionens ställning till de spörsmål, som skulle kunna beröra oss själva.

*Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)*

Det är också en annan synpunkt härvidlag. Man kan ändå inte vara blind för det faktum, att Förenta staterna i rätt många saker ha ställt sig en liten smula mera betänksamma, ja, jag tycker, rent ut sagt, mera tillmötesgående mot de små folken, än de andra ententemakterna gjort. Det skulle därför vara av utomordentlig betydelse för mig, då jag skall taga ställning till denna fråga, om jag kunde få klart för mig, huru det verkligen är ställt med Förenta staternas inträde i nationernas förbund, och om det inte skulle vara möjligt, att man kunde ställa sig så, att vi i Sverige visserligen inte vore direkt beroende av den statens ställningstagande men dock gjorde det till ett högst kraftigt villkor för vad vi göra eller inte göra.

När det nu är, antar jag, omöjligt att få svar på dessa mina spörsmål av hans excellens herr statsministern — diskussionen har ju fortgått så länge, att jag inte kan vänta det — så hoppas jag dock, att dessa tvenne punkter måtte bli grundligt behandlade och ventilerade inom utskottet samt att ett uttalande därom göres i utskottets utlåtande. Ty det är just då, när utskottets utlåtande föreligger, som vi skola taga bestämd position. Jag förklarar på förhand, att jag så gärna ville ställa mig på den sidan, där man kommer att säga ja till inbjudningen, men förhållandena kunna också göra, att jag anser mig som svensk vara pliktig att säga nej, och jag anser mig dock vara lika god svensk för det.

Herr Branting: Herr talman! På den fråga, som nyss ställdes rörande Förenta staternas kommande hållning, föreställer jag mig, att den ärade talaren icke begär, att någon här i kammaren skall kunna ge något svar, enär ingen människa i detta ögonblick kan säga precis vad som kommer att inträffa. Men nog framgår väl så mycket av allt vad vi se från Förenta staterna, att vad

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

man där förhandlar och tvistar om är formerna för vissa reservationer, som skulle åtfölja anslutningen, vilken egentligen i och för sig endast en liten del av det republikanska partiet ställer sig avvisande emot. Frågan har reducerats till i hög grad en tvist mellan de amerikanska partierna och i någon mån de amerikanska statsmakterna inbördes om, huru bestämmelserna skola anordnas för dessas medverkan i eventuella situationer. Men ingen kan väl, förrän det slutliga beslutet har fattats, med bestämdhet säga någonting i detta avseende. Så mycket är väl ändå klart, att den allmänna meningen i Förenta staterna är för anslutning, med vissa förbehåll av större eller mindre räckvidd, varom man tvistar. Således, när man resonerar så, att Förenta staterna kommer inte med, så tror jag, att man förenklar problemet i alldeles för stor utsträckning och att man ger i själva verket en skev bild av det sakernas läge, som förefinnes.

Emellertid, det var inte för att yttra mig om detta, som jag begärde ordet för några talare sedan. Herr Lindman ställde den frågan direkt till mig, om jag kunde tro, att det bleve fråga om att i överensstämmelse med folkförbundets möjligheter det skulle ske några omflyttningar igen av de nationaliteter, vilka nu i fredsfördraget tilldelats vissa stater. Han syftade ju uppenbarligen på uppdragningen av gränserna mellan exempelvis Tjecko-Slovakien, Österrike, Tyskland o. s. v. Ja, visst tror jag det. Jag svarar öppet, att jag tror fullkomligt, att i sinom tid, ifall det visar sig, att dessa gränser ha blivit felaktigt uppdragna, och det visar sig en bestämd tendens inom befolkningarna i dessa gränsdistrikt att få denna sak korrigerad, så kommer den saken nog att kunna, när nationernas förbund trätt i verksamhet, tagas upp till förhandling och behandling på ett annat sätt, än före tillkomsten av nationernas förbund var möjligt. Ensamt framställandet av sådana anspråk har förut ansetts vara en kränkning av de suveräna rättigheterna hos staterna, som haft sina områden utstakade och beträffande vilka man utgått från att de skulle vara oföränderliga. Den oföränderligheten är i alla fall nu uttryckligen kringskuren därigenom, att det bestämts, att det finns rättighet att vänskapligt fästa uppmärksamheten på sådana misstämningar inom vissa gränsdistrikt, vilka kunna ge anledning till konflikter och vilka det således ligger i folkförbundets intresse att i tid genom vänskapliga förhandlingar utjämna.

Detta är en förändring. Jag måste också ytterligare framhålla, att införandet av folkomröstningsinstitutet i denna verksamhet, som vi nu bevitna, som vi bevitnat t. ex. i Nordschleswig, och som där gottgjort en gammal oförrätt, vilken förut ej varit tal om att få gottgjord, införandet av folkomröstningsinstitutet i Tysklands intresse i vissa schlesiska distrikt, som från början voro avsedda att utan folkomröstning läggas till Polen, och andra sådana exempel peka på, att man från folkförbundsmakternas sida redan nu är inne på den väg, som leder framåt mot en demokratisk ordning och utjämning av detta slags ting. Ett fortgående på den vägen, i den

mån vi komma längre bort från världskrigets lidelser och passioner, måste anses vara någonting, som ligger i själva utvecklingens natur och som naturligtvis kommer att understödjas på det allra kraftigaste av allt vad demokrati heter inom de stater, som existera inom folkförbundet.

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

Herr Lindman påpekade det obestriddiga faktum, att krig äro tillåtna enligt folkförbundets konstitution. Ja, det finns vissa fall, där man ej ansett sig ännu kunna komma så långt, att krig äro fullständigt förbjudna, utan där det överlämnas åt vederbörande stater själva att, efter att hava passerat hela proceduren, taga även det yttersta medlet i sin egen hand. Men den stora, enorma skillnaden är väl dock just det, att då har man först givit tid till utredning av tvistefrågan, till framförande inför folken av hur sakerna ligga i detta hänseende, och folken själva måste sedermera på helt annat sätt än eljest taga avgörandet. En vädjan från nationernas djupa leder att icke lösa dessa tvistefrågor med vapenmakt måste väl då kunna få tillfälle att på ett helt annat sätt än hittills göra sig gällande. När man talar om tillåtna krig inom folkförbundet, bör man ej glömma detta, att ett sådant krig skulle komma efter den långa betänketiden och efter det möjlighet är given för en folkmening, som, hur det än går, icke vill gå till krig, till dess elände, för vissa önskemåls realiserande, att göra sig fullkomligt och tillräckligt gällande.

Herr Lindman tog illa vid sig, och detsamma gjorde herr Vennerström, över att jag begagnade det starka ordet »ansvarslöshet». Ja, jag begagnade det ordet, därför att jag har verkligen ett starkt intryck av att det får icke ske från något håll, att man utan en känsla av ansvar mot landet, som är starkare än i vardagslag, här tager sin ståndpunkt till denna fråga. Ty det blir, hur mycket herrarna än personligen kunna försvara inför edra samveten ett eventuellt nej, för vårt *folk* ett försvagande, om en anslutning vöter mot ett bestämt nej från avsevärda grupper inom nationen. Och det spelar så ofantligt lätt in i dessa avgöranden sådant, som icke bör få göra det. Då spela in minnen av partipolitiska strider, som vi utkämpa i vardagslag, och det är farligt, om man låter ett ögonblick sådana synpunkter inverka på sig, liksom naturligtvis om man låter minnena från vårt olika ställningstagande under världskriget så inverka på vårt beslut nu, att detta kanske till sist blir det lilla grandet, som kommer vågskålen att väga över till ett nej. Det är ur den synpunkten jag velat hela tiden framhålla det oerhörda ansvar, var och en påtager sig, som ställer sig i detta avseende mot en anslutning, för vilken efter min djupa personliga övertygelse så starka och avgörande skäl tala.

Det är ju klart, att jag därmed icke har velat säga, att de som tänka olika med mig ej handla under ansvar, när de till sist gå att fatta sin ståndpunkt. Men må de verkligen söka tränga in i problemet under den korta tid, som återstår, må de tänka sig in i konsekvenserna av, hur olika vi träda in i förbundet, om vi häras fram av en så gott som enig folkstämmning, uttryckt genom folkets

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

representanter här i riksdagen, eller ifall det är med splittrade motiver, som man går fram på skilda linjer till sist och får fram ett nej i ganska stor utsträckning vid sidan av det ja, som jag naturligen ända hoppas skall bli det vida övervägande.

Herr Fabian Månssons målningar av »partikongressen» skall jag för min del lämna alldeles åt deras värde. Vi känna alla herr Månssons fantasi förmåga av utsvävningar och hur han i sina skildringar här på ett delvis genialiskt men delvis sönderbrustet sätt ger bilder, som kunna vara stundom träffande och slående, men stundom bli rena bisarrerier. Det måste sägas, att han i sitt ståndpunktstagande nu, med den besynnerligt lilla utgångspunkten om vad han trott sig finna under partilivet, varefter han sedan vidgat detta ut till vyer om en kommande rysk eller tysk Napoleon, måste ändå ha hemfallit åt den senare arten av sin talekonst. Jag tror, det är en skrämbild han målade upp. Men i den mån som det *kan* ligga en tänkbar verklighet däruti, ifall inom ententen de imperialistiska stämningarna och strömningarna, som äro blinda för de vådor en hänsynslös förtryckspolitik skulle framkalla för dem själva, verkligen skulle få övertaget, ja, kan man då därav draga den slutsatsen, att detta förhindras bäst därigenom att vi hålla oss utanför folkförbundet? Det är ju logiska bocksprång av den våldsammaste art som man möter i det anförandet.

Jag vill draga fram ett annat exempel. Gentemot citatet av den engelska kommentaren rörande vissheten om att här icke är fråga om en ny helig allians och att det icke är fråga om några fasta och fixerade gränser, som skola bestämmas för all framtid oföränderliga, oavsett hur förhållandena ändra sig, hänvisade herr Månsson till själva fördragstexten och särskilt till mittpunkten på artikel 16. Ja, där står det, att det åligger i sådant fall verkställande rådet »att föreslå de särskilda regeringar, saken angår, med vilka lant-, sjö- eller luftstridskrafter de särskilda förbundsmedlemmarna skola bidra till de väpnade styrkor, som skola användas till hävdande av förbundsförpliktelsernas helgd».

Ja, i vilket fall är det, som en av dessa eventuella framställningar skulle kunna komma att riktas även till vårt land? I vilket fall är det, som vi skulle kunna bli dragna ut i dessa internationella förvecklingar för att jämte en stor del av den övriga världen medverka till upprätthållandet av själva grundvalarna för nationernas förbund? Jo, det är det fallet, att någon av förbundets medlemmar, eller någon stat utanför detsamma, till den grad kränker fördragets hela karaktär, kränker bestämmelser, som han själv har besvurit, att han går med vapenmakt över sin gräns utan att avvakta de förlitningsförfaranden och skiljedomsförfaranden, som ställas i utsikt och som enligt föreskrift först skola tillgripas, när tvist uppstår. Det är alltså när det är fråga om ett *rent uppror* mot själva grundvalarna för den sammanslutning, som skall trygga världens fred. Ja, då blir det naturligtvis en sådan vädjan, i den mån det behövs, även till de mindre staterna att vara med om att se till, att icke detta återfall till våldet och nävrätten skall hava den följden, att det slår sönder.

der alltsammans, utan att man hjälpes åt att söka bevara vinsten av nationernas sammanslutning. Men inte nämnde herr Fabian Månsson något om detta? Han bara såg i det sammanhanget på, att ställningen hittills har varit den, att vi ha kunnat hålla oss utanför de krigiska förvecklingar, som hava inträtt i världen, och att den ställningen hade varit bättre än vad som nu bleve fallet och han ville att vi fortfarande måtte bevara den.

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

Ja, jag kan i detta sammanhang svara herr Vennerström, som frågade, om vi ändå icke vore skyldiga att ingripa, ifall förhållandena mellan Tyskland och Tysk-Österrike utvecklade sig på det sättet, som han beskrev. Ja, ifall Tyskland och Tysk-Österrike skulle vilja genomföra de förändringar, som befolkningen där kan vilja i deras inbördes förhållanden, utan hänsyn till den väg, som är anvisad för sådana förändringar, och *med våld*, genom angrepp, med vapenmakt försökte driva dem igenom, i så fall, men endast i sådant fall inträder det självförsvar, som nationernas förbund naturligtvis måste upprätta för sig och där vi alla hava visserligen ej juridisk, men moralisk förpliktelse att överväga, om inte vår plats måste vara för rättens upprätthållande i världen överhuvud gentemot sådana återfall till den gamla tidens nävrrätt.

Den besynnerliga utläggning, som herr Fabian Månsson gjorde om det svenska folkets ställning under världskriget, då man upprätthöll neutralitet, jämfört med 1809, då de, som drevo oss in i en koalition — av en vanvettig art förresten — blevo till sist så grundligt som möjligt drivna bort ifrån fullföljandet av den politiken, den måste jag ärligt bekänna, att jag icke förstår. Vi åtaga oss icke några förpliktelser till att gå med på någon slags koalition, som herr Fabian Månsson här erinrat om, att vi hade i början på förra århundradet. Vi åtaga oss icke några som helst förpliktelser till annat än, som sagt, att bidraga till vidmakthållandet av *rätten* gentemot dem, som angripa densamma med väpnat våld och som på detta sätt söka bryta sönder alltsammans. Detta må härvidlag vara tillräckligt svaromål.

Herr Vennerström talade också om, att vi med den gamla politiken hava så lyckligt genomlevat världskriget. Ja, det är just det underbara, att detta parti, som själv anser sig som det mest framskridna och mest på framtiden inriktade av alla, nu icke ser, att världen har undergått en sådan förändring genom och till följd av världskriget, att vi inte *kunna* längre leva helt och hållet i de gamla förhållandena, där vi bara med stöd av vårt gynnsamma geografiska läge lyckats hålla oss utanför striderna med en enkel neutralitetsförklaring. Nu ställas vi inför det problemet: Mänskligheten kräver, att alla de nationer, som vilja ha fred, frihet och demokrati, att alla de nationerna sammansluta sig för att söka upprätthålla en bättre rättsordning än den som varit. Vi tillfrågas, om vi vilja vara med eller icke. På den frågan är det, som vi gå att inom en snar framtid lämna vårt definitiva svar. Och då ha vi verkligen icke det allra svagaste skäl att bara säga, att förut, innan världskriget utbröt, var det nog att förklara oss neutrala; låt oss fortsätta och

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

sticka huvudet i busken och låtsa, som om världen icke vore förändrad; låt oss avböja så länge, och blåser det upp en storm, så ha vi endast att hålla oss bakom vår gamla neutrala politik. Jag tycker, det är något så rent världsfrämmande, när det vänstersocialistiska partiet bedömer utrikespolitiska ting på det sättet. Men det går ju så, när man fastnat i en doktrin. Härvidlag gäller doktrinen, att det måste finnas vissa former i detta Folkens förbund, som skola vara fullt utmejslade och färdiga, för att man överhuvud taget, utan att fläcka sin fulla och klara demokrati, skall kunna gå med på detsamma. Men det förhåller sig icke så, utan tyvärr är världen sådan, att man många gånger även får använda ofullkomliga hjälpmedel för att försöka förbättra detsamma och komma ett stycke vidare.

Jag har intet otalt med herr Vennerström beträffande hans förklaring, att han anser, att även jag från min ståndpunkt drives av samma bevekelsegrunder som han att vilja genom den hållning, som man intager, söka skapa ett bättre Folkens förbund. Det är ju glädjande, att han sålunda själv fastslår att vårt mål är detsamma. Men det underliga är, att han verkligen tror på, att inverkan på den övriga världen av att Sverige intoge en avböjande hållning skulle kunna bli den, som han föreställer sig. Jag skulle kunnat till nöds förstå det, om den demonstration, som skulle äga rum från det vänstersocialistiska partiet, skulle kunna bli en *Sveriges* demonstration, som sade bara det, att vi vilja ha ett helt annorlunda demokratiskt utformat Folkens förbund, innan vi reflektera på den här saken. Men vad blir det? Det blir de mest olika motiveringar. Den högeropposition, som reser sig mot detta förbund, kan naturligtvis icke skriva under på herr Vennerströms allmänna synpunkter. Det är ju således helt enkelt icke möjligt, att intrycket utåt skall kunna bli sådant, som herr Vennerström föreställer sig, nämligen att man så att säga ryggar tillbaka och blir imponerad till eftertanke inför skådespelet av en nation, som fordrar tillämpandet av mera demokratiska principer i alla riktningar innan det göres ett försök att sammanföra de olika folken i världen till ett Folkens förbund. Jag måste vidhålla, att det ligger någonting världsfrämmande över hela detta betraktelsesätt.

Må det till sist tillåtas mig en liten personlig erinring med anledning av de uttalanden, som herr Vennerström gjorde rörande vad man trodde om möjligheterna att kunna i framtiden inverka på Folkens förbund. Han illustrerade därvid med den ringa möjlighet, våra delegerade i Paris hade haft våren 1919 att öva någon inverkan på det. Med anledning icke av vad han senast sade, utan av några passager i hans första anförande vill jag då anmärka, att det var visserligen så, att vid tillfället för det officiella föreläggandet av de neutrala staternas önskemål i avseende å ändringar i pakten hade de härifrån Sverige resande svenska ombuden ännu icke hunnit fram. Men då var egentligen icke ett diskussionstillfälle. Det är en vilseledande framställning. Det var ett officiellt framläggande med korta motiveringar av vissa våra önskemål, som också gjor-

des i allo korrekt och riktigt av våra då i Paris varande representanter — de svenska ministrarna i Paris och London. Sedan var det under de närmast följande veckorna, som de förhandlingar fördes, vilka möjligen ha i någon mån bidragit till de jämkningar, som verkligen ha kommit. Och det finns dock en sådan, som icke bör förbises i detta sammanhang, nämligen att efter detta omsider inskrevs den bestämmelsen, att varje gång, som det är fråga om åläggande för en stat, som icke själv har representant i rådet, att göra vissa långtgående aktioner, som beröra dess intressen, så skall denna stat för det tillfället och den frågan representeras i rådet av en särskild medlem. Någon sådan bestämmelse fanns icke förut. Jag kan icke neka till, att jag hela tiden, sedan den inskrevs, har betraktat den bestämmelsen som en mycket viktig förbättring, till de mindre staternas fördel, av paktens stadganden överhuvud taget. Att det för oss innebär en garanti för en hel mängd fall, ligger väl ändå i öppen dag.

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(forts.)

Med dessa erinringar tror jag mig ha svarat tillräckligt på vad som här under debatten anförts, och jag vill för övrigt endast förnya min vädjan till alla — även till dem, som redan här så starkt, som några bland talarna ha gjort, på förhand ställt sig mot förslaget — att ändå under tiden noga övertänka, huru de böra ställa sig, icke bara inför sitt eget partis vanliga synpunkter och icke bara inför de partipolitiska möjligheterna att kanske slå mynt i höst av en eller annan ståndpunkt, som man intager, utan huru de böra ställa sig inför hela den situation för vårt land, som föreligger och som kräver ett bland de ansvarsfullaste beslut, som överhuvud taget svenska riksdagen under hela sin tillvaro har fattat.

Herr M å n s s o n i Hagström: Herr talman, mina herrar! Endast en kort replik. När det här från herr Brantings sida ständigt föres fram den insinuationen emot oss, som tala emot förslaget, att vi äro drivna av partipolitiska skäl, så må jag säga, att det är alldeles felaktigt. Herr Branting känner mig alldeles tillräckligt för att veta, att om det finnes någonting över huvud taget på denna jord, som jag djupt föraktar och hatar och förbannar, så är det det politiska partiväsendet. Och var jag över huvud taget kunnat giva det ett slag i synen, så har jag aldrig försummat det och kommer icke att försumma det. Jag är över huvud taget endast med i partier för att få tillfälle att slå partiväsendet i synen. Det är min uppfattning om partipolitiken. Jag kan icke lägga några som helst partipolitiska synpunkter på även det minsta riksdagsärende, som jag är med om att behandla, och i ännu långt mindre grad kan jag göra det på detta viktiga ärende. För mig är det icke fråga om det partiet eller det partiet erhåller så eller så många röster. För mig är det fråga om: för det här oss till freden eller för det oss ut i kriget, som koalitionen mot Napoleon på sin tid gjorde. Och när herr Branting försäkrar, att Förenta staterna nog komma med men med vissa reservationer, så är jag synnerligen nyfiken på vad dessa reservationer innebära. Äro de av den art, att Förenta staterna, som

Vid remiss av
propositionen
nr 90.
(Forts.)

vädra det kommande kriget mellan ententen och Tyskland—Ryssland — som jag tror på — anse sig därmed befriade från deltagande eller icke. Om Förenta staterna kunna få fram sådana reservationer, att de känna sig befriade från deltagande i denna kamp folken emellan, som jag tror kommer, och om det är möjligt för andra neutrala stater att få samma rättighet, och om vi med avgivande av sådana reservationer kunna vinna inträde i förbundet och där göra någon nytta, då skulle jag icke vara emot ett deltagande. Men jag vill på inga villkor vara med om att binda vårt land i en allians. Ty det är icke ett nationernas förbund, utan det är en allians mellan de nu segrande staterna, emot vilken — jag är säker om det — de andra, de nedslagna, de krossade staterna komma att stå fientliga. Jag är säker om att med nationernas förbunds konstituerande och anslutning från en del neutrala stater kommer det icke att bli mindre spänning i Europa utan mer. Och ententen kommer att säga: nu ha vi Holland, Sverige, Norge, Danmark, Spanien, Argentina, Brasilien, Schweiz o. s. v. på vår sida; vi kunna göra vad vi vilja. Och de komma också att handla därefter; de komma att utöva ett förtryck mot Centraleuropa, Ryssland och Indien, som kommer att tända ett nytt världskrigs flammor. Så ser jag på saken. Det är mitt enda motiv och icke några som helst partipolitiska beräkningar.

Gentemot herr Hansson är ju icke mycket att säga. Han använde bara ett enda ord, *sitt enda ord*, när han har att göra med någon som icke lyder: ansvarslöshet. Det är endast »ansvarslöshet» att inte lyda Per Albin Hansson. Jag skall taga ett exempel, som illustrerar hans uppfattning och hela hans verksamhet i livet. Han möter en underhuggare och säger till honom: du skall hugga tårna av dig, ty jag har fått för mig att det är nödvändigt. Nej, säger denne. Ja, du är då alltid ansvarslös! Det är det enkla huvuddraget i Per Albin Hanssons politik.

Herr Lindman: Herr talman! Med anledning av ett uttalande av hans excellens statsministern beträffande ett citat, som jag gjorde från den engelska kommentaren å sid. 179 i propositionen, skall jag endast be att få säga, att det är riktigt, som herr statsministern säger, att det hänför sig både till art. 15 och till art. 13. Men just därav att kommentaren beträffande art. 15 talar om påtryckning framgår alldeles klart, att författaren till den engelska kommentaren har ansett, att beträffande art. 13 behövs icke ens nämnas om sådan påtryckning, därför att den där är självklar, då det gäller att uppfylla vad som ålägges den enskilda staten genom skiljedom.

Men jag skulle icke, herr talman, ha begärt ordet endast för att säga detta, ty det är nästan för obetydligt. Men vare sig herr Brantings appellerande till enighet i detta stycke avsåg mig eller icke mig eller den mening, som jag uttalat, så kan jag dock icke underlåta att säga, att det är väl ändå rätt orimligt, att man här skall behöva uppträda, som herr Branting gjorde i detta fall, och

erinra oss ledamöter av riksdagens andra kammare, att det är vår plikt att handla under ett mycket starkt ansvar, och uttala den förhoppningen, att herrarna dock till sist skola taga sitt förnuft till fånga, innan saken skall slutligt avgöras. Jag vågar säga, att det behövs icke någonting sådant, och jag vill tillägga, att det är icke rätt att göra på det sättet. Ty vill man utåt markera, att det skulle förefinnas enighet om vårt svar, och söker man driva andra kammarens ledamöter till enighet genom att, som herr Branting här gör, framhålla vilken ofantlig betydelse det skulle ha utåt, så begär man i samma andetag ett stort fel, då man, som han gjorde, inbillar folk utomlands, som icke känna till våra förhållanden, att här verkligen skulle kunna finnas människor i den svenska riksdagen, som handla av partipolitiska beräkningar. Det är icke rätt att ingiva utlandet en sådan föreställning.

Vid remiss av propositionen nr 90.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt överlämna ifrågavarande proposition jämte de i anledning av densamma inom kammaren nu avgivna yttrandena till det särskilda utskott riksdagen beslutit till-sätta.

Härefter föredrogs propositionen, nr 95, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m.; och hänvisades densamma, i vad den anginge pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, såvitt den rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs var efter annan övriga på bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 93, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § 3 mom. samt 7 och 11 §§ i förordningen den 16 maj 1884 angående patent;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 76, angående pension åt schaktmästaren E. A. E. Åkerblom;

nr 77, angående pension åt sömmerskan, daglönaren Maria Charlotta Håkansson;

nr 78, angående ersättning till korpralen F. E. Axelsson i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 79, angående ersättning till korpralen E. K. Karlssons änka och minderåriga barn;

nr 80, angående understöd åt värnpliktige K. O. Ulinder; och

nr 81, angående pension åt avlidne månadslönaren C. O. Widmarks föräldrar bokbindaren Carl Gustaf Widmark och hans hustru Anna Ester Widmark, född Sparring; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 67, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att vid verkställande av utav riksdagen medgivet fastighetsbyte med danska staten lämna annat än ursprungligen avsett vederlag m. m.; och

nr 86, angående anslag till Svenska röda korsets utländska hjälpverksamhet.

§ 2.

Herr *Björcks* i Jönköping på kammarens bord liggande motion, nr 322, som nu föredrogs, remitterades till konstitutionsutskottet.

§ 3.

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 74, med förslag till lag om tillägg till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse;

nr 84, angående befrielse för länsmanen C. L. Johanssons stärbhusdelägare att gälda visst ersättningsbelopp m. m.;

nr 91, angående beredande av tullfrihet vid införsel av för Svenska röda korset avsedda ambulansautomobiler;

nr 92, angående tullfri införsel av en telefonkabel;

nr 94, med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 och 30 §§ i lagen den 12 maj 1897 för Sveriges riksbank; och

nr 100, angående pensionsförbättring för vid marinen anställda daglönare.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 4.

Härefter föredrogs vart för sig andra lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag angående rätt för enskild person att på annan tillhöriga mossar verkställa odling m. m.; och

nr 4, i anledning av väckt motion om ändring i 27 § 3 mom. i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

*Ang.
utarrendering
av vissa torp.*

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:tt angående utarrendering direkt, utan arrendatorn å huvudgården såsom mellanhand, av torp å kronodomäner och prästernas löneboställen; och begärdes ordet därvid av motionären

Herr *Olsson* i Ramsta, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Frågan om det sätt, på vilket utarrenderingen av kronans jordbruksdomäner och prästernas löneboställen äger rum, är av utomordentlig betydelse för torparklassen här i landet. Denna utarrendering tillgår nu vanligtvis så, att det uppgöres förslag till

arrendekontrakt av domänintendenten och två andra personer, den ene vald av landstinget och den andre av hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Dessa personer resa till egendomen, som skall utarrenderas, och uppgöra förslag till arrendekontrakt med arrendevillkor, som sedan inlämnas till Konungens befallningshavande för att underställas dess och domänstyrelsens granskning. Utarrenderingen sker sedan så, att huvudgården med underlydande torp och lägenheter utarrenderas till en arrendator, som arrenderar det hela och som sedan i sin tur utarrenderar torplägenheterna. Visserligen är det bestämt av synenämnden, vad som högst får tagas av dessa torpare i avgäld. Men vanligtvis är det så bestämt, att torparne få betala högre arrende per tunnland räknat än huvudgårdens arrendator. Och många gånger händer det, att huvudgårdens arrendator får in hela sitt arrendebelopp av de underlydande torpen.

En annan olägenhet är naturligtvis, att torparne icke äga optionsrätt till torpen t. ex. för en efterlevande son.

Vid riksdagens början har jag fått skrivelser från en hel del torpare här i landet, som bett mig att motionsvis framföra denna fråga i riksdagen. Jag har därför väckt en motion, som behandlats av jordbruksutskottet. Nu säger jordbruksutskottet, att frågan är under utredning dels av kronolägenhetskommissionen, dels av särskilt tillkallade sakkunniga för att utreda sättet för utarrenderande av kronans jordbruksdomäner och att således den fråga, som här väckts på tal, uppmärksamrats och redan är under utredning. Jag vill därför endast begagna tillfället att uttala den förhoppningen, att denna utredning snart nog måtte verkställas och framläggas för riksdagen, så att dessa torpare få någon rättelse härutinnan och bli jämförda åtminstone i rättsligt hänseende med arrendatorerna på kronans jordbruksdomäner och prästernas löneboställen.

Jag vill endast göra denna erinran. Nu kan jag ju icke komma med något annat yrkande, när saken så ligger.

Vidare anfördes ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckta motioner angående skrivelse till Kungl. Maj:it med begäran om utredning och förslag beträffande vissa ändringar i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet föredrogs härpå. Därvid anförde

Ang. vissa ändringar i lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Herr Eliasson: Herr talman! Vi ha i det vägdistrikt jag tillhör å vägstämma beslutat utlämna vägunderhållet på entreprenad. Men nu är det så, att vilken enskild delägare som helst kan med nuvarande lag bryta sig lös från en dylik bestämmelse. Vi motionärer ha för den skull tänkt att om 80 procent av de till naturaunderhåll förpliktade på vägstämman närvarande besluta, att

Ang. vissa ändringar i lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet. vägunderhållet skall utlämnas på entreprenad, så skulle minoriteten få böja sig för ett dylikt beslut.

Jag tror det vore synnerligen lyckligt, om man kunde utlämna vägunderhållet på entreprenad. Dels skulle vi därigenom få bättre vägar, och dels skulle det i vissa fall ställa sig billigare. De stora bolagen, som åtog sig arbetet, skulle med sina moderna maskiner kunna få fram ett billigt och gott vägmateriel. Och för övrigt tror jag att det av flera skäl skulle vara synnerligen förmånligt med entreprenadsystemet.

(Forts.)

Utskottet har behandlat vår motion synnerligen välvilligt men har icke kunnat bifalla den. Utskottet säger: »Utskottet, som funnit förevarande framställning beaktansvärd, skulle icke hysa några betänkligheter mot att till motionärernas hemställen om utredning i angivna syfte tillstyrka bifall, därest icke utskottet ansåge sig kunna förvänta, att Kungl. Maj:t — på grundvalen av vägkommissionens utredning — inom den närmaste tiden och måhända redan till nästa lagtima riksdag skall framlägga förslag till en genomgripande reform av hela vägväsendet på landet. I avvaktan på detta förslag torde emellertid tills vidare böra anstå med av motionärerna nu ifrågasatta lagändring.»

Det är klart, att med ett sådant uttalande från ett enhälligt utskott är det lönlöst att göra något yrkande. Jag vill då uttala den förhoppningen, att allt måtte göras, för att såväl denna lagändring som andra, som gälla vägärenden, snarast måtte komma till avgörande.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion angående ändring i visst syfte av lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Om ändring i 52 § lagen ang. väghållningsbesvärets utgörande på landet. Till avgörande förelåg härpå jordbruksutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om ändring i 52 § lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 258, hade herr *Johansson* i Olstorp hemställt, att riksdagen ville besluta, att i 52 § andra stycket av lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet efter ordet kommunalstämmor skulle insättas orden: »eller kommunalfullmäktige, där sådana finnas», och att i slutet av stycket skulle göras ett tillägg, vari sades, »att berörda val vare lika giltigt antingen det skett å kommunalstämma eller av kommunalfullmäktige».

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr J o h a n s s o n i Olstorp: Herr talman! Jag skulle kunna ha åtskilligt att säga beträffande utskottets sätt att behandla min motion. Jag vill dock i det avscendet — då tiden är långt framskriden — endast hänvisa till vad som under rubriken »Utskottsbyråkrati» står att läsa i Aftontidningen för gårdagen.

Det var av en särskild anledning, som jag kom att tänka på den här motionen. Det visade sig nämligen vid en granskning av ortstidningarnas referat från sammanträden, som kommunalfullmäktige hade haft i min hemort, att dessa genomgående hade företagit val av de ombud, som skulle föra kommunens talan vid vägstämmorna. Följden av detta förfarande kan icke bli något annat än att de sålunda utsedda ombuden icke kunna föra talan i vidare mån än vad de för sitt eget vägfyrktal kunna utföra. Sedan emellertid utskottet har som sin åsikt uttalat, att där kommunalfullmäktige finnas, dessa sakna befo-genhet att utse ifrågavarande kommunombud, så kan jag icke finna det obefogat eller ens ur vägen, att riksdagen och i synnerhet dess andra kammare uttalar sig för bifall till motionen. Det vore åtskilligt här att säga angående motionens behandling. Nästa ärende är en vägförå-gå, som står i så nära sammanhang med detta ärende, att det bort behandlats tillsammans med detta. Då nu så icke har skett, men utskottet, såsom jag nyss sade, pekar på det oegentliga förfarande, som för närvarande äger rum, vågar jag ändå, herr talman, hemställa om bifall till motionen.

Herr S j ö b l o m: Herr talman! Jag tror, att motionären pekat på en omständighet, som vållar åtskillig villervalla i många landskommuner. Det är nämligen synnerligen svårt att avgöra, vilka val det egentligen är, som skola ske på kommunalstämma, och vilka det är, som skola ske i kommunalfullmäktige. Nu tror jag, att det förekommit rätt ofta under det gångna året, att vägstämмоombud för kommunen valts av kommunalfullmäktige. Om detta i och för sig har åstadkommit någon olägenhet, kan jag icke säga, men då frågan nu ligger så, att det är under utredning, vilka åtgärder, som man skall vidtaga för att förtydliga kommunallagarna i dessa avseenden, synes det mig, att denna utredning bör kunna vara färdig lika fort, oavsett om riksdagen nu bifaller motionen eller icke. Det är därför, herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen H a m i l t o n: Jag kan tryggt säga, att ett bifall till motionen låter sig knappt göra. Ty ett överflyttande av dessa val på kommunalfullmäktige från kommunalstämman förutsätter ändring även i ett annat avseende, nämligen beträffande röstningen för val av ombud vid vägstämма. Väglagen innehåller bestämmelse om att dessa val skola ske efter vägfyrktalslängden, och denna kan helt

Om ändring i 52 § lagen ang. väghållningsbesvärets utgörande på landet.

(Forts.)

Om ändring i 52 § lagen ang. väghållningsbesvärets utgörande på landet.
(Forts.)

naturligt icke användas inom kommunalfullmäktige. I dessa val få endast deltaga väghållningsskyldiga, under det att däremot vid val av kommunalfullmäktige deltaga alla i kommunen röstberättigade. Det enda, som återstår, är, att denna fråga får avvakta lösningen av den stora frågan, nämligen vägfrågan. Det är så, att vår nuvarande väglag är fullständigt föråldrad och kan knappast vara lämplig att få kvarleva ens någon kortare tid. Tyvärr har vägkommissionen, som haft väglagen om hand, arbetat synnerligen smått, och det är att beklaga, att icke detta arbete kommit fortare fram. Nu tror jag, att vägkommissionen håller på med en del detaljbestämmelser, men vi få hoppas, att regeringen till en kommande riksdag på kommunikationsdepartementets föredragning må framkomma med en ny väglag, så att alla de svagheter, som vidlåda den nuvarande väglagen, och varom vi få påminnelser årligen i de många motionerna om ändringar i denna lag, må försvinna och vi kunna få en väglag, som kan vara lämplig för landet.

Jag ber, att av dessa anledningar få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 9.

Om ändring i 52 § lagen ang. väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 52 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 189, hade herr *Hansson* i Rättvik hemställt, att riksdagen måtte antaga följande förslag till ändrad lydelse av 52 § i väglagen:

§ 52.

För avgivande av — — — — — å vägstämman.

Varje väghållningsskyldig har å vägstämman en röst, ägande i distrikt, som omfattar mer än en kommun, de väghållningsskyldiga att å vägstämman låta sin talan föras genom av dem kommunvis å kommunalstämman utsedda ombud, vilka skola rösta för sin kommuns hela röstetal, enskilda väghållningsskyldige obetaget att vid vägstämman, själva eller genom ombud, varom flera väghållningsskyldige kunna sig förena, utöva rösträtt för sig själva, i vilket fall deras röster avräknas från det röstetal, för vilket vederbörande kommunalombud skall äga rösta.

I vägstämmas överläggningar — — — — — är stadgat.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade:

Herr Hansson i Rättvik: Herr talman! Jag förstår så väl, att gentemot ett enhälligt jordbruksutskott kan man icke åstadkomma synnerligen mycket, då det gäller det nu förevarande utskottsutlåtandet. Man kan dock icke undgå att finna, att jordbruksutskottet vid behandlingen av dessa motioner angående väglagen, som vi här ha framför oss, har gått tillväga något lättvindigt, synes det mig. Utskottet har beträffande den motion, som nyss avgjordes, begagnat den motiveringen att hänvisa till, att det pågår utredning angående de ärenden, som skola handläggas av kommunalstämma, och de ärenden, som skola handläggas av kommunalfullmäktige. Då det gäller min motion, har utskottet letat upp, att det pågår utredning av den s. k. vägkommissionen, och utskottet har också, såsom det säges i utlåtandet, gjort sig förvissat om att vägkommissionen kommer att upptaga till utredning och omprövning även frågan om rösträtten, då det gäller väglagen. Jag vill dock fästa utskottets och kammarens uppmärksamhet på att, då jag i min motion påyrkat en ändring av rösträtten vid vägstämman, så att densamma bringas i överensstämmelse med rösträtten å kommunalstämma, har jag gjort detta yrkande såsom ett provisorium, till dess den stora vägfrågan äntligen kommer före. Utskottet har i ett föregående betänkande, som vi nyss behandlat, sagt, att det tror, att vägkommissionen snart skall vara färdig och att förslag är att vänta vid nästa lagtima riksdag. Ja, jag undrar i alla fall, om hela utskottet vill vara med om att gå i borgen för att vi verkligen nästa år få taga ställning till hela vår vägfråga, och att vi således slippa vänta längre i detta oefterrättilighetstillstånd, som nu råder beträffande vägförhållandena i allmänhet, enkannerligen rösträtten, då det gäller vägårenden. Vägkommissionen har suttit sedan 1909 och sysslat med en hel del saker, således omkring 11 år, men ännu ha vi icke därifrån fått något förslag angående vårt vägväsende och således icke fått tillfälle att taga ställning till den stora frågan, och jag befarar starkt, att vi icke heller nästa år få lösa vår vägfråga. Det synes mig således vara synnerligen önskvärt, att en omläggning av rösträtten vid vägstämman i enlighet med vad som föreslagits i motionen kommer till stånd redan vid detta års riksdag, så att vi få använda detta provisorium, till dess vi hinna lösa hela vägfrågan i enlighet med det förslag, som möjligen kommer att framläggas.

Som jag förut sade, befarar jag, att det icke går att förmå kammaren att rösta för motionen gentemot det enhälliga jordbruksutskottet, men jag har icke kunnat underlåta att göra dessa små randanmärkingar, då förslaget föreligger här. Jag vill förutskicka, att jag kommer att på denna punkt begära votering för att utröna, om andra kammaren vill konfirmera det förfarande, som jordbruksutskottet här begagnat sig av vid behandlingen av dessa motioner, enkannerligen då motionerna angående rösträtten.

Herr talman! Jag ber således att få yrka bifall till den av mig i ämnet väckta motionen.

(En ändring i 52 § lagen ang. väghållningsbesvärets utgörande på landet.

(Forts.)

Om ändring i
52 § lagen
ang. väghåll-
ningsbesvärets
utgörande på
landet.
(Forts.)

Herr vice talmannen **H a m i l t o n**: Herr talman! Med hänsyn till den förändring, som ägt rum i avseende å rösträtten ifråga om kommunala angelägenheter, är det helt naturligt, att alldeles samma grunder måste tillämpas beträffande rösträtten vid vägstämman. I denna sak instämmer utskottet med den aktade motionären likaväl som med de andra motionärerna i de föregående ärenden, som vi behandlat här. Men utskottet vågar för sin del icke godkänna en formulering, som blivit uppsatt av en enskild motionär, ty i allmänhet måste man mycket noga överväga ordalydelsen, då man vidtager lagändringar. Vågar kammaren göra det, är det en helt annan sak, men utskottet har icke vågat föreslå det. Utskottet skulle endast kunnat föreslå, att riksdagen skulle hos regeringen hemställa om förslags framläggande för nästa års riksdag. Enligt de upplysningar, som utskottet inhämtat, läser vägförslaget vara ett av de spörsmål, som det nya kommunikationsdepartementet i första rummet kommer att sysselsätta sig med, och således skulle vi till nästa års riksdag få ett förslag till lösning av vägförslaget åtminstone i huvudsak. Det vore ju meningslöst att, då man har, om icke full visshet, dock sannolikhet för att en ny väglag kommer att bli föremål för behandling av nästa års riksdag, nu skriva till Kungl. Maj:t i en fråga, som är så uppenbart klar som denna. Här måste ske en förändring, och därvidlag behöver man icke giva några riktlinjer, ty den saken är klar, att rösträtten vid vägstämman bör överensstämma med rösträtten å kommunalstämma. Man vinner således ingenting med att skriva till Kungl. Maj:t, och att taga motionärens förslag, utan att det genomgått fullständig prövning av alla de auktoriteter, som skola pröva dylika förslag, det vågar jag åtminstone icke avgiva min röst för.

Jag ber således, herr talman, att av dessa skäl få ansluta mig till utskottets förslag.

Herr **S j ö b l o m**: Herr talman! Jag vill blott förklara, att jag principiellt är av samma uppfattning som motionären. Men det synes mig, som om det skulle vara rätt så överflödigt att i år fatta ett beslut i riksdagen, då hela denna fråga utav flera viktiga skäl måste förekomma till riksdagens behandling inom den närmaste framtiden och de av motionären framförda synpunkterna då även komma att behandlas.

Det är av den anledningen som jag, herr talman, har ställt mig på utskottets ståndpunkt och ber att få yrka bifall till dess hemställan.

Herr **H a n s s o n i R ä t t v i k**: Herr talman! Jordbruksutskottets ärade ordförande gjorde gällande, att utskottet varit fullt enigt med mig om att rösträtten bör omläggas efter de linjer, som jag föreslagit. Han framhöll även, att det är alldeles klart, att så måste ske, och att detta även är vägkommissionens uppfattning och så gott som alla andras också. Men han säger, att utskottet icke vågat taga det förslag till formulering av § 52, som jag i min motion framlagt. Nåväl, då

anser jag, att, när alla tycks vara eniga om att en omläggning av rösträtten bör ske, skulle utskottet verkligen ha gått in i realbehandling av ärendet, och saken förefaller mig icke vidlyftigare, än att utskottet med en grundlig realbehandling av ärendet skulle ha kunnat göra de omformuleringar, som möjligtvis kunnat vara påkallade, och sända kommit fram till ett positivt resultat vid behandlingen av detta ärende. Jag förmodar, att detta icke skulle ha mött ööverstiglga svårigheter. Det förekommer allt som oftast, att ett utskott tager sig före att omändra paragrafer i ett lagförslag, som framkommit i riksdagen. Och jag tror icke sämre om jordbruksutskottet, än att det skulle ha kunnat utföra den omredigering, som möjligen ansetts behöfelig av den föreliggande paragrafen och möjligen av någon annan paragraf, för att man skulle få rösträtten omlagd efter de linjer, som jag föreslagit. Jag vill än en gång betona, att det gäller ett provisorium, innan vi få den stora frågan löst. Jag befarar, att det dröjer länge än, innan vi komma fram till en lösning av vägfrågan. Att, som utskottet gjort, komma med dessa små formalistiska invändningar och därmed fälla alltsammans, det luktar något för mycket av byråkratism.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr vice talmannen Hamilton: Var och en tycker, att det han fått i sitt huvud och det han motionerat om är det viktigaste. Såväl herr Eliasson som herr Johansson i Olstorp och herr Larsson i första kammaren hava samma anspråk. Men, mina herrar, jag tror, att det är viktigt, att vi *samtidigt* vidtaga de behöfliga ändringarna i hela väglagen. Om vi skulle tillfredsställa den enes anspråk, så böra vi likaväl göra det med den andres, och då skulle utskottet fått på sin lott att omarbete hela väglagen, en lag som en kommitté hållit på med ända sedan 1909. Det är mycket möjligt, att vi hade kunnat komma till något resultat i dessa speciella spörsmål, men icke i alla. Det skulle medfört alltför styvt arbete. Man får vara försiktig förövrigt, när man skriver lagar. En ändring i en paragraf kan ha inflytande på en annan paragraf. Lagförslagen underkastas i allmänhet granskning av lagrådet och andra myndigheter, för att undvika att föra in i lagen på ett ställe sådant, som strider mot vad som står på ett annat ställe. När det blott gäller att vänta ett år till, då få även de ivrigaste av oss lugna sig.

Såsom nu redan sagts, är hela väglagen omöjlig, och de fyra motionärer, vars motioner vi behandla, hava fullkomligt rätt. Vi hava också givit dem rätt i deras påstående, och jag beklagar djupt, att vägkommissionen har uppehållit tiden under 11 år, innan den kunnat framkomma med sina förslag. Det är beklagligt, att icke allenast denna kommitté utan även att ett stort antal andra kommittéer arbeta synnerligen långsamt, såsom skogslagstiftningskommittén o. s. v. De hinna aldrig fram med sina arbeten, utan när en motion frambäres, rörande frågor som äro föremål för kommittéernas utred-

Om ändring i 52 § lagen ang. väghållningsbesvärets utgörande på landet.
(Forts.)

Om ändring i 52 § lagen ang. väghållningsbesvärets utgörande på landet.

(Forts.)

ning måste hänvisas till dessa. Det vore önskvärt, att regeringen ville ruska på kommittéerna något, så att deras arbete bleve fortare färdigt. Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Hansson i Rättvik, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 123 ja mot 16 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Vidare upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 2 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Eriksson i Grängesberg, som yttrade: Jag tillåter mig beträffande statsutskottets betänkanden 2 A och 2 B föreslå, att de föredragas punktvis och att endast kantrubrikerna uppläsas.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 4*, angående anslag för fortsatt uppehållande av lagberedningens verksamhet; och anförde därvid:

Ang. lagberedningen:

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! Jag tillåter mig att i samband med föreliggande ärende fästa uppmärksamheten på en punkt av allra största betydelse. Det synes mig alldeles obestriddligt, att lagberedningen, när den går att utforma *en ny ärvdabalk*, gärna icke kan undkomma att taga ställning till den grundläggande frågan om arvsrättens begränsning. Även djupt inne i borgerliga kretsar torde man vid det här laget vara på det klara med att den gällande arvsrättens gränser äro alltför vida. Som var och en vet, är det ett grunddrag i gällande arvsrätt, att *samhället* icke inträder som arvtagare annat än i sista hand. Ett aldrig så avlägset släktskap ger den enskilde arvsrätt före samhället. Jag är, herr talman, övertygad därom, att en tid, som i stegrad grad erkänner samhällets överhöghet över även det ekonomiska livet, otvivelaktigt tarvar en sådan omgestaltning av arvsrätten för enskilda, att ett ofantligt mycket vidare utrymme ges åt samhällets rätt att inträda som arvinge. Väl är det sant, att vi ännu icke på länge äro redo att helt bryta med den traditionella föreställning, som säger, att åtkomsträtten till den avlidnes egendom skall betingas av blodsband. Men det torde icke vara mindre sant, att ett modernare rättsmedvetande börjar resa sig mot tanken att sidoarvingar i avlägset led skola komma i åtanke före samhället, när det gäller att skifta arv efter den döde. Samhället kan icke presentera sig som släkting till den enskilde. Inga blodsband förena dem. Men lika visst som det är, att tanken på samhället som en organiserad kollektiv enhet till den gemensamma välfärdens främjande vinner terräng, lika visst är det, att en stark begränsning till samhällets förmån av arv mellan enskilda blir ett betydelsefullt medel att i samhällets hand överföra en allt större andel av den samlade nationalförmögenheten. Männe vi icke borde vara komna så långt, att vi kunde begränsa arvsrätten mellan enskilda till att måhända med vissa modifikationer gälla rätt upp- och nedstigande led men i övrigt insätta *samhället* som arvinge? Skulle det vara en så revolutionerande tanke, att vi borde rygga för den? För egen del ryggar jag icke för den, och jag skulle våga tro, att jag därvidlag befinner mig i sällskap med det stora flertalet av nationen.

Jag har redan betonat, att arvsrättens omfattning är ett spörsmål av grundläggande vikt, när det gäller utarbetandet av en ny ärvdabalk. I enlighet härmed skulle jag finna det vara både välbetänt och motiverat, att lagberedningen, innan den skrider till ett definitivt utgestaltande av en ny ärvdabalk, toge upp frågan om arvsrättens begränsning och i nära kännning med det moderna rättsmedvetande, som åt samhället inrymmer en principiell överhöghet över den enskildes ekonomiska intressen, utformade och till allmän diskussion framlade ett principbetänkande angående begränsning av arvsrätten mellan enskilda. Det torde icke finnas något hinder

Ang. lagberedningen.
(Forts.)

för Kungl. Maj:t att ge lagberedningen ett direktiv i detta syfte, och jag har, herr talman, velat begagna detta tillfälle för att understryka önskvärdheten av att ett dylikt direktiv gives.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Löfgren: Herr talman, mina herrar! I anledning av herr Engbergs yttrande vill jag lämna kammaren den upplysningen, att regeringen för helt kort tid sedan på lagberedningens framställning uppdragit åt beredningen att, sedan det nuvarande arbetet med förmynderskapsrätten avslutats, övergå till behandlingen av arvsrätten och sålunda börja från början med den gamla ärvabalken. Vid detta uppdrag har fogats en erinran därom, att det vore särdeles angeläget att i detta sammanhang särskilt utreda frågan om en begränsning av arvsrätten till närmare släktled än som enligt gällande lag äro arvsberättigade. Följaktligen kommer detta spörsmål att av beredningen särskilt uppmärksammas vid avfattningen av de regler rörande arvsordningen, som innefattas i de första kapitlen av ärvdabalken. Regeringen har sålunda redan i viss mån varit inne på den tankegång, som tog sig uttryck i den föregående talarens ord.

Däremot ber jag att för min del få uttala mina betänkligheter mot att arbetet med ärvdabalken skulle upptagas och fullföljas på det sätt, att lagberedningen först skulle för att bereda allmänheten tillfälle till diskussion avge ett principbetänkande speciellt rörande frågan om arvsrättens begränsning och sedan övergå till upprättandet av förslag till lagtext inom ärvdabalkens område. Det kan på sina områden ha stor betydelse, att allmänheten, innan den upptar ett fixerat lagförslag till avgörande, har tillfälle att i ett vidlyftigt motiverat principuttalande från sakkunnige få framlagda de principer, efter vilka det nya lagförslaget är avsett att bliva utarbetat. Så är förhållandet inom exempelvis processrätten, där lagtexten får i vidlyftiga delar ett helt annat utseende, därest man bestämmer sig för den ena utgångspunkten eller den andra. Men jag kan icke finna, att förhållandena äro likartade, då det gäller ärvdabalken. Vad nu särskilt angår den fråga, som här berörts, kommer ju den ena eller andra åsikten om huru långt arvsrätten bör begränsas i lag att fixeras på ett par rader, så att i fall nu lagberedningen icke skulle gå så långt i fråga om arvsrättens begränsning, som eventuellt statsmakterna skulle vilja bestämma sig för, de senare icke ha mer att göra än att stryka ut de led, som lagberedningen upptagit för mycket.

En särskild farhåga föreligger, när det nu gäller att ge lagberedningen direktiv i viss riktning, och det är farhågan för det nordiska samarbetet, för vilket även den ärade talaren uttalat ett så stort intresse. Det är ju så, att hittills har detta samarbete pågått på det sättet, att man gemensamt formulerat förslag till lagtext inom det ena området efter det andra. Skulle man nu tänka sig, att den svenska lagberedningen, utan att ett likartat förfarande med ungefär precis samma utgångspunkter bleve antaget i de andra nordiska länderna, toge itu med att författa principyttranden i den speciella fråga, som här beröres, kunde man befara, att det nordiska samarbetet sönder-

brötes på ett sätt, som icke kan anses befrämja det slutliga resultatet.

Till sist ber jag att få göra en värdsam erinran till kammaren. Lagberedningen i sin nuvarande form är en arvtagare till beredningar och lagkommittéer, som gått före densamma och sysslat efter hand med revisionen av våra gamla balkar. Man kan säga, att lagberedningen varit kärnan i vårt förberedande lagstiftningsarbete, och jag skulle tro, att det varit en gammal kutym, som haft allt fog för sig, att lagberedningens arbete fått fortgå ostört av några som helst direktiv, för att icke säga hugskott från tillfälliga meningar inom regering och riksdag. Det synes mig alldeles uppenbart vara av största vikt, att lagberedningen får fullfölja detta sitt arbete på att söka giva ett objektivt riktigt uttryck för tidens rättsmedvetande, och att den beredes tillfälle att fullgöra detta arbete ostört. Jag tror, icke, att den omständigheten, att lagberedningen hittills haft tillfälle därtill, med fog kan sägas hava inverkat på resultatet i den riktningen, att lagberedningen framkommit med alltför omoderna lagförslag — lagförslag, som icke tagit tillräckligt hänsyn till den mogna folkmeningen. Tvärt om har man snarare, nu på sistone åtminstone, sett anmärkningar framställas mot lagberedningen för att den på familjerättens område haft alltför moderna meningar. För min del vill jag sålunda, herr talman, på samma gång jag är angelägen att påskynda lagberedningens arbete i den mån, det från regeringens sida är möjligt och jag har något med den saken att skaffa, och i samma mån som jag är intresserad av att arbetet på familjerättens område må ske under skandinavisk medverkan, förklara, att jag *icke* är villig att ge lagberedningen några som helst direktiv i syfte att få fram ett principuttalande i en speciell fråga, innan lagberedningen framlägger sitt förslag till nya bestämmelser på arvsrättens område.

Herr Engberg: Herr talman! Jag är justitieministern tacksam för de upplysningar, han lämnade, men jag måste inlägga en liten gensaga mot den argumentering, han förde i fält mot tanken på att ge lagberedningen ett direktiv av den art, som jag hade antytt. För det första tror jag, att man väl ändå med avseende å förhållandet mellan principbetänkande och lagtext har någon erfarenhet av att det skulle vara nyttigt, att man följde det förfaringssättet att först framlägga de allmänna principerna och låta den allmänna opinionen taga ställning till desamma. Så har skett, då det gällde strafflagsreformen, och så borde hava skett, då det gällde rättegångsreformen, och borde kanske också hava skett, då det gällde äktenskapslagstiftningen. Ty på den punkten tror jag, i olikhet med herr justitieministern, att kontakten varit för liten med det genomsnittliga rättsmedvetandet ute i landet.

Det andra argumentet kan jag icke heller underskriva. Ty det är visserligen sant, att man genom en liten strykning i en lagtext kunde göra denna begränsning av arvsrätten, men det är icke tvivel underkastat, att denna lilla strykningsprocedur skulle rulla upp hela

Ang. lagberedningen.
(Forts.)

den principiella frågan angående samhällets rätt att över huvud taget inträda såsom arvinge i avlägsna enskilda arvingars ställe.

Jag tror icke, att det heller är riktigt att se någon fara för det nordiska samarbetet på lagstiftningens område, därest den svenska lagberedningen till allmän diskussion skulle framlägga ett principbetänkande angående arvsrättens begränsning över huvud taget. Jag kan icke se, hur detta skulle hindra ett fortsatt gott skandinaviskt samarbete på lagstiftningens område, så länge det endast gällde att hava och få den intima kontakten med det folkliga rättsmedvetandet.

Jag kan icke heller godkänna, att detta karakteriseras såsom hugskott och tillfälliga meningar inom riksdagen, såsom herr justitieministern uttryckte sig. Jag är tvärtom övertygad om att, såsom jag i mitt första anförande påpekade, vi här stå inför en utveckling, som snart nog måste komma att bryta igenom, med erkännande av samhällets rätt att i vissa fall inträda i enskilda arvingars ställe. Jag tror också, att, då herr justitieministern uttalade önskvärldheten av att lagberedningen skall få ett så objektivt och riktigt uttryck som möjligt för det folkliga rättsmedvetande, det just är den rätta vägen att taga upp vissa grundläggande principer och låta dem gå ut till debatt för att på det sättet få kännning med det folkliga rättsmedvetandet. Det förefaller mig därför, som om det väl ändå vore någon överdrift i att gå ända därhän, att man icke skulle få ge lagberedningen ett litet direktiv, därför att det skulle störa denna i dess uppgift att hava kontakt med det folkliga rättsmedvetandet. Efter mitt sätt att se saken borde det snarare förhålla sig tvärtom, och jag kan icke finna något som helst otillbörligt i att man från riksdagens sida fäster uppmärksamheten på det önskvärda i att dylika direktiv framföras.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Löfgren: Herr talman! Jag föreställer mig, att jag uttryckt mig otydligt i en punkt, som föranlett missuppfattning från den ärade talarens sida. När jag talade om tillfälliga hugskott inom riksdagen, har jag ingalunda talat om de alltmera utsträckta tendenser att lägga lagstiftningen så, att arvsrätten begränsades till närmare släktled. Så mycket mindre har jag kunnat mena detta, då jag själv i början av mitt anförande fastslagit, att det för mig och regeringen framstått såsom en klar sak, att arvsordningen borde begränsas till närmare släktled än som enligt nu gällande arvsrätt är fallet. Vad jag däremot åsyftade med mitt uttryck var just frågan om *arbetsättet* inom lagberedningen — huruvida den i ena eller andra ordningen skulle framlägga sitt betänkande, huruvida lagberedningen nu skulle taga itu med ett principbetänkande i en speciell fråga och framlägga det för allmänheten samt först sedan övergå till att utarbета ett fixerat lagförslag. Det är just i en sådan fråga som rörande arbetsättet, där jag tror, att man bör akta sig särskilt från riksdagens sida att komma med uttalanden, som kunna betraktas såsom direktiv. Och den saken är, såsom jag förut antytt, så mycket mera ömtålig, som det skandinaviska samarbetet hittills fortgått på det sätt, att man, under

samverkan mellan de olika nordiska länderna, från område till område verkställt revisionen genom att framläggga motiverade förslag till lagtext.

Ang. lagberedningen.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 5, angående anslag för fortsatt uppehållande av processkommissionens verksamhet, föredrogs nu; och begärdes ordet därvid av

Ang. processkommissionen.

Herr *Werner*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom av utskottsbetänkandet framgår, har jag ifråga om det ärende, som omförmäles i denna punkt, avgivit en motion, vari jag yrkat avslag på ett anslag till processkommissionens verksamhet. Utskottet säger visserligen, att de önskemål, som av detsamma uttalats, då det var fråga om anslag för år 1920, i stort sett synas ha blivit uppfyllda, men detta till trots skall jag be att få lämna några randanmärkningar i ifrågavarande fall.

Uti sitt anförande till statsrådsprotokollet 1919 hade justitieministern, som förut biträtt det från processkommissionen framförda önskemålet, att kommissionen måtte erhålla kollegial organisation, bl. a. förklarar, att tiden syntes honom vara inne att draga ut konsekvenserna av den utveckling, förevarande utredningsarbete tagit. Justitieministern hade då vidare yttrat: »Då detsamma sattes i gång, avsågs därmed närmast icke att omedelbart erhålla ett utarbetat förslag till lagtext utan att till en början, såsom grund för ett blivande lagstiftningsarbete, få *den eller de möjliga* utvägarna för de processuella huvudfrågornas lösande under vårt lands förhållanden anvisade och *allsidigt* belysta. Under processkommissionens arbete på ett dylikt principbetänkande hade det emellertid visat sig *oundgängligt* att för undersökning av de olika principernas praktiska genomförbarhet och för belysning av deras verkningar uppgöra förslag till *lagtext*.» Därefter upplystes, att sådant arbete fortgått inom kommissionen och fortskridit så långt, att ett förberedande utkast till en ny rättegångsbalks första och andra avdelningar, behandlande domstolsväsendet och rättegången i tvistemål, föreläge. Justitieministern slutade i den del sitt anförande med att uttala, »att det förefölle honom otvivelaktigt, att utsikterna för genomförande av en rättegångsreform inom överskådlig framtid skulle i hög grad befrämjas, om processkommissionen finge på grundval av det samlade arbetsmaterialet och de föreliggande utkasten omedelbart fortgå till utarbetande av *fullständiga lagförslag med motiv*».

Ja, mina herrar, det var på denna punkt, som Kungl. Maj:t mötte *riksdagens vilja*. Och denna vilja var utomordentligt starkt inmanifesterad redan år 1911. Jag skall icke i detta sammanhang besvära kammaren med ett upprepande av vad som i riksdagen förekom vid det första anslaget beviljande; jag ber i detta hänseende få hänvisa till vad som förekom vid motsvarande ärendes be-

Ang.
processkom-
missionen.
(Forts.)

handling 1919 i denna kammare, och särskilt till den vid nämnda tillfälle av herr Engberg lämnade utredningen. Jag menar, att det var ingen i denna kammare, som efter avslutande av debatten i ämnet kunde hysa något tvivel om var andra kammaren var att finna. Det kunde, säger jag, icke råda en skymt av tvivel om att andra kammarens position gentemot justitieministerns ovanberörda uppfattning innebar ett rungande nej. Det var *ingen lagtext*, utan ett *principtänkande*, som riksdagen begärt. Eller om nu processkommissionen utan att därtill hava haft något bemyndigande i sju år sysslat med att göra en del lagtext, så ville riksdagen hava denna men framför allt ett principbetänkande på bordet; och detta snart, helst under år 1920, ty fara föreläge i dröjsmålet.

På *dessa villkor* beviljade *andra kammaren* år 1919 anslaget till processkommissionen, men tyvärr kom på grund av första kammarens — den gamla första kammarens — ståndpunkt detta villkor icke att inflyta i riksdagens skrivelse.

Med den uppfattning, vartill jag kommit i denna fråga, framstår det för mig som en nödvändighet, att om jag så får säga, hava ett vaket öga på processkommissionen. Djupt övertygad om den fortfarande giltigheten av de skäl, som varit avgörande för 1911 års justitieminister och riksdag, då åt processkommissionen uppdrogs att göra ett principbetänkande, måste jag, efter vad jag vid fjolårets riksdag erfarit om kommissionens arbete hitintills, för mitt vidkommande se till, att jag icke beviljade något anslag åt processkommissionen utan att jag hade *garantier* för att dessa medel komme till användning för det av riksdagen angivna syftet och icke för något annat.

Detta är grunden för mitt motionerande vid denna riksdag, och jag har anledning att antaga, att alla, som i denna kammare vid fjolårets riksdag slog vakt om riksdagens en gång uttalade mening i denna sak, hava anledning att härutinnan giva mig sin fulla anslutning. Ty min motion innebar ett *giv akt* till statskottet, och har givetvis aldrig avsett något annat.

Det är nu min uppfattning, att detta giv akt varit på sin plats, och jag ber, att med några få ord få belysa denna min uppfattning.

I statsrådsprotokollet den 12 september 1919 framhöll justitieministern, att det ingalunda med den år 1919 framlagda propositionen varit meningen, att vid en omläggning av processkommissionens arbetssätt förändra den allmänna syftningen med dess verksamhet, varvid statsrådet tillade, att han icke kunnat förbise, att som ett faktiskt resultat av kommissionens arbete dittills framgått preliminära förslag i form av lagtext inom centrala delar av processrätten, och att därest detta arbetsresultat icke skulle tillspilogivas, den fortsatta utredningen lämpligen syntes böra anknytas till detsamma.

Slutligen förklarade statsrådet vid samma tillfälle, att han för att med det snaraste bringa processkommissionen i kontakt med den allmänna opinionen i de delar av ämnet, som sålunda voro-

behandlade (alltså uppsatt lagtext) förordat, att kommissionen måtte beredas tillfälle att träda i överläggning med såväl representanter för domarekåren som med personer, företrädande skilda lekmanna-intressen.

Nåja, allt detta är gott och väl. Men från min utgångspunkt måste jag erinra därom, att det likvisst icke är detsamma, att lekmannarepresentanter med processkommissionen, som det heter, »träder i överläggning» angående ett av kommissionen färdiggjort lagförslag, som att lekmän och domare, som avsett varit, få tillfälle att taga kännedom om de olika vägar, som kunna visa sig framkomliga vid en processreform.

Och granskar man processkommissionens arbetsredogörelse för år 1919, ser man sig alltjämt förgäves om efter efterlysta principbetänkandet. Enligt arbetsredogörelsen har kommissionen under årets förra del *dels* låtit i korrektur uppsätta samt justerat de under föregående år utarbetade kapitlen och utkast till en ny rättegångslags första och andra avdelningar, *dels* utarbetat ett alternativt utkast till vissa kapitel i avdelningen om domstolsväsendet, alltså återigen första avdelningen av lagförslaget, *dels* ock fortsatt en tidigare av chefen för justitiedepartementet anbefalld utredning om möjligheten av en uppdelning av de två större hovrätterna utan avvaktan å processreformen. Dessutom omtalar kommissionen, att den med utsedda sakkunniga diskuterat de uppgjorda lagutkasterna angående *domstolsväsendet* »och i samband därmed de allmänna grunder i övrigt, på vilka en rättegångsreform bör byggas». På mera principiell grund har arbetet i allt fall ej rört sig än att kommissionen kunnat med tillämpning av de i det ena lagutkastet upptagna principerna uppgöra och i korrektur uppsätta ett fullständigt utkast till rikets indelning i lagsagor och domsagor. Ja, mina herrar, jag tror icke, att detta just är det sätt, på vilket riksdagen vare sig 1911 eller 1919 avsett, att processkommissionens arbete borde bedrivas.

Å andra sidan föranleder den av mig intagna ståndpunkten till ytterligare ett par korta erinringar.

Det föreligger i dessa dagar en företeelse, som synes mig ägnad att understryka det krav, varåt president Afzelius vid 1911 års riksdag gav ett så slående och riktigt uttryck, då han yttrade, att skapandet av lagar icke vore en uppgift endast för den tekniska juridiken utan en av statslivets allra högsta och svåraste uppgifter, ett arbete, som måste utföras *med* folket och detta icke blott formellt genom riksdagsbehandling utan så att dessa frågor verkligen följdes av ett *allmännare* intresse och verkligen uppbyres av någon allmännare *folkmening*; det finge icke endast vara en kammarprodukt, och, tillade Afzelius, i alldeles särskild grad vore detta förhållandet med rättegångsordningen, som djupare än någon annan grepe in i folkets liv. Uttryckligen förklarade Afzelius även, att en delegation av kloka och förståndiga män icke finge gå till grankning av ett *färdigt förslag*, utan att de under arbetets fortgång måste vara i ständig rapport med de arbetande ledamöterna.

Detta är något, som står i fullständigt sammanhang med och

Ang.
processkom-
missionen.
(Forts.)

även i första kammaren har yttrats angående principerna, att huvudsaken vore att få fram ett principuttalande, som sedan vidare skulle kunna behandlas, innan fullständig lagtext utarbetades.

Ja, mina herrar, på riskdagens bord ligger ett lagförslag av den för varje samhällslager i vårt land, för varje enskild familj, för varje individ mest betydelsefulla beskaffenhet och innebörd. Jag syftar, som herrarna förstå, på giftermålsbalken, och jag ber att få betona, att innebörden av detta lagförslag, trots vad därom från visst håll sagts, ännu i denna dag, några veckor, innan man begär, att vi skola antaga detsamma, till sina huvuddrag är för allra största delen av vårt folk fullkomligt okänt.

Det är min oförytterliga åsikt, att vi i ett land, som skall kallas demokratiskt, icke få lagstifta på detta sätt, och jag håller före, att det är den samlade demokratiens ofrånkomliga plikt, att bjuda spetsen mot de krafter, som verka i sådan riktning. Jag hänvisar också till det pågående arbetet med vår straffrättsreform, i vilket läge befinna vi oss icke där! Jag erinrar därom, att här en erkänd auktoritet på just det område, varom det är fråga, framlagt ett värdefullt principbetänkande *utan lagtext* rörande grunderna för straffreformen. Denna den Thyrenska framställningen föreligger sedan flera år tillbaka och det är känt, att densamma givit upphov till livliga meningsutbyten inom fackkretsar; gång på gång har man vid behandling av partiella reformarbeten å strafflagstiftningens område kunnat gå till principbetänkandet och bedöma det föreliggande partiella reformförslaget mot bakgrunden av vad principbetänkandet satt i utsikt för framtiden. Huru annorlunda har icke i sist berörda avseende det partiella reformarbetet tett sig å processrättens område. Jag behöver blott erinra om hurusom processkommissionen i en av sina årsberättelser med en viss tillfredsställelse talar om att genom ett av kommissionen biträtt förslag principen om summa revisibilis hittills införts i vår rätt. Ja, visst, den har införts och mycket annat, som ett sunt betraktelsesätt velat bedöma just mot bakgrunden av vad man »hade anledning antaga skulle komma».

Av vad jag anfört framgår, att jag ansett som en ofrånkomlig skyldighet för denna kammare och för riksdagen att i denna fråga se till, att det sätt för reformarbetets bedrivande, som av riksdagen ansetts innebära den största garantien för arbetets bringande till ett lyckligt slut, icke av vare sig den ena eller den andra anledningen lämnas åsido.

Denna fråga är en fråga av allra största betydelse för vårt folks framtida välfärd. Envar, som något haft beröring med våra processuella förhållanden, vet, att dessa skria efter en reform och efter en snabb reform. Från flera av dem, som i sin dagliga gärning äro beroende av rättegångsordningen, har för mig framhållits, att situationen närmar sig katastrofgränsen. Men dessa personer vilja själva hava möjlighet att taga position till de olika principiella möjligheter, som föreligga för uppbyggande av den ordning, varunder de skola fullgöra sitt viktiga värv i rättsordningens tjänst.

I förevarande utlåtande har statsutskottet i allt väsentligt återgivit sin motivering från fjolåret. Då nu denna motivering synes mig väl kunna utgöra ett uttryck för de synpunkter, som jag nu framfört, måste jag ju anse min motion hava fyllt sitt syfte. Under uttalande av en förhoppning att dessa synpunkter och riksdagens bestämda vidhållande av sin vilja i ämnet kommer att föranleda även processkommissionen att sluta upp om den tankegång, som ligger bakom denna riksdagens vilja, och sålunda åstadkomma att kommissionen snarast möjligt framlägger ett principuttalande rörande riktlinjerna för vår rättegångsreform, har jag, herr talman, intet yrkande att framställa.

*Ang.
processkom-
missionen.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Sedan *punkten 7*, angående anslag till avlönande av en extra vaktmästare vid högsta domstolen, härfpå föredragits, anförde

*Ang. en extra
vaktmästare
vid högsta
domstolen.*

Herr *A n d e r s o n* i Råstock: Herr talman! Det kan betraktas som en obetydlighet, det jag här kommer att peka på. Men jag har ansett, att det kan vara på tiden att i varje fall fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att under det Kungl. Maj:t har ganska stor maktbefogenhet i många avseenden, så kan Kungl. Maj:t icke skaffa sig en extra vaktmästare i det ena eller andra av de centrala ämbetsverken utan att gå till riksdagen och begära att få ett mindre penningbelopp.

Det skulle kanske ändå icke vara så mycket att säga om detta, om det icke vore så, att vi i verkligheten nu hunnit så långt, att riksdagen är överlastad med arbete, vilket även är fallet med tryckerierna, som skola leverera riksdagstrycket. Det skulle därför kunna sägas vara en i dubbel måtto arbetsbesparande gärning, ifall man kunde tänka ut något sätt, som överflödiggjorde, att Kungl. Maj:t behövde gå till riksdagen med dylika, nästan smått löjligen anspråk. Jag vet, att det är nödvändigt, som det nu är ställt, men jag hoppas, att det skall finnas någon utväg att komma ifrån dessa petitesser. Det skulle säkerligen icke skada någon, om man kunde komma ifrån dem.

Det förekommer två andra anslag av ungefär samma beskaffenhet i punkterna 15 och 16 av andra huvudtiteln. Det gäller där anslag till två skrivbiträden, det ena i Göta hovrätt, det andra i hovrätten över Skåne och Blekinge, en framställning, som upptar i det närmaste fyra sidor av andra huvudtiteln i riksdagstrycket. Det är klart, att det kan hava sina vanskligheter att gå ifrån principerna härvidlag och icke höra riksdagen i dylika frågor, men jag vill för min del säga, att jag tycker, att då riksdagen en gång beviljat ett dylikt anslag på några hundra kronor, som det i detta fall gäller, och föreskrivit villkoren för detsamma, så borde riksdagen kunna vara nöjd med

Ang. en extra
vaktmästare
vid högsta
domstolen.
(Forts.)

detta och Kungl. Maj:t icke i fortsättningen behöva ingå med en ny framställning på fyra sidor om skrivbiträdena Håkansson och Berg. Det kan ju sägas, att detta skulle vara att kringskära riksdagens maktbefogenhet, men jag anser för min del, att man för att icke kringskära riksdagens maktbefogenhet skulle kunna ordna det på något annat sätt. Och det vore, att antingen sätta en ekonomisk gräns, inom vilken Kungl. Maj:t finge röra sig — jag syftar på vaktmästarna och biträdena — eller också stadga, att sedan riksdagen en gång beviljat sådana här småsaker, finge Kungl. Maj:t till kommande riksdag anmäla, att förhållandena äro väsentligen oförändrade.

Jag har, herr talman, icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Men jag har velat peka på, att där nog finnes en hel del saker av ungefär samma beskaffenhet — jag vet att där finnes liknande saker i andra huvudtitlar också — och att det borde tagas i övervägande, huruvida man icke kunde gallra ut detta från riksdagsarbetet, med andra ord, organisera demokratien så, att regeringen kunde få så pass stor maktbefogenhet, att den finge anställa extra arbetskrafter av så pass underordnad grad som vaktmästare, skrivbiträden m. fl., när nu i alla fall Kungl. Maj:t har befogenhet att exempelvis suspendera en spannmålstull, som givetvis har långt större ekonomisk räckvidd.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 8—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkten 29.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 30, angående avlöningsförhöjning för direktören vid centralfängelset i Karlskrona.

I enlighet med vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition under punkten 34 av andra huvudtiteln föreslagit riksdagen, hemställde utskottet, att riksdagen måtte, i likhet med vad för innevarande år ägt rum, till avlöningsförhöjning för direktören vid centralfängelset i Karlskrona med 500 kronor, varav 300 kronor skulle anses såsom lön och 200 kronor såsom tjänstgöringspenningar, å extra stat för år 1921 bevilja ett förslagsanslag, högst, 500 kronor.

*Ang.
avlönings-
förhöjning för
direktören vid
central-
fängelset i
Karlskrona.*

Häremot hade herrar *Nilsson* i Landeryd och *Erlansson* reserverat sig.

Punkten föredrogs, varefter

Herr *Erlansson* yttrade: Herr talman! Den fängelsedirektör, som det är fråga om i denna punkt, har under 1919 och 1920 blivit beviljad en löneförhöjning av 500 kronor, beroende därpå att det ansetts, att hans arbete varit av så ansträngande art, att det varit skäl för denna löneförhöjning. Nu har emellertid meddelats, att fångantalet har nedgått så mycket, att hans arbete icke skulle vara mera än vad de andra fängelsedirektörerna hava, utan snarare mindre, och då har sålunda skälet för denna löneförhöjning bortfallit. Utskottet har ju sett samma sak, men har icke velat gå med på avslag, utan begärde i motiveringen en undersökning av förhållandena i denna sak. För min del har jag ansett, att när skälet för denna löneförhöjning alldeles bortfallit, borde riksdagens icke gå med på att i fortsättningen bevilja densamma utan avslå den, och därför yrkar jag avslag på utskottets hemställan i denna punkt och bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Vidare anförde:

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Som herrarna finna av utskottets motivering, har det rätt någon tveksamhet även där, men å andra sidan har man ansett, dels, att det är ett ringa belopp, och dels att Kungl. Maj:t håller ögonen öppna i detta avseende, så att det undersökes om lönetillägget är av förhållandena motiverat även i fortsättningen. Vi hava icke känt oss övertygade av herr *Erlanssons* skäl, och därför hava vi i utskottet med undantag av herr *Erlansson* och

Ang.
avlönings-
förhöjning för
direktören vid
central-
fängelset i
Karlskrona.
(Forts.)

en ledamot till ansett, att vi borde gå på bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr Erlansson: Herr talman! Jag skall be att få ändra mitt yrkande därhän, att jag endast yrkar avslag å utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå, blev utskottets hemställan av kamraren bifallen.

Punkterna 31—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Punkterna 42—51.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9 och 10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12—18.

Vad utskottet hemställt biföls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

§ 12.

Slutligen föredrogs statsutskottets memorial, nr 19, i anledning av kamrarnas återremiss av statsutskottets utlåtande nr 15, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 28 av sjätte huvudtiteln gjorda framställning om anvisande av medel för utförande av om- och påbyggnadsarbeten å de i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm uppförda byggnaderna; och biföll kammaren utskottets i nämnda memorial gjorda hemställan.

§ 13.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 96, angående pension å allmänna indragningsstaten åt tygarbetaren C. L. Adolfsson;

nr 97, angående pension å allmänna indragningsstaten åt tygarbetaren S. F. Wennberg; och

nr 98, angående pension å allmänna indragningsstaten åt städerskan Carolina Christina Hildebrand.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 14.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet tillkännagivit, att han vid morgondagens sammanträde ämnade besvara herr Bengtssons i Kullen interpellation angående inrättande av ett statsobligationslotteri eller ett statens penninglotteri.

§ 15.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 18, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts under fjärde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1920 gjorda framställningar om anslag för fullföljande av arbetena å kaserneetablissemang för femton infanteriregementen;

nr 21, i anledning av vissa framställningar rörande anslag under tilläggsstatens för år 1920 femte huvudtitel; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förhöjning av de enligt resereglementet utgående dagtraktamenten för extra förrättningar i statens ärenden jämte en i ämnet väckt motion;

bevillningsutskottets betänkande, nr 3, i anledning av väckt motion om ändring av 55 § 2 mom. i förordningen angående försäljning av rusdrycker;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av ett större antal laga fardagar;

nr 4, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 18 kap. 16 § strafflagen;

nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning om skyldighet för den, som med begagnande av sin ekonomiskt eller socialt överlägsna ställning medvetet tredskas att i rätt tid fullgöra sina förpliktelser, att till den berättigade utgriva ett effektivt skadestånd;

nr 6, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om avbetalningsköp; och

nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående omarbetning i visst syfte av strafflagens bestämmelser rörande ämbetsmännens rättsliga ställning och företrädesrättigheter;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri m. m.;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 30 april 1918 om fastställande av högsta pris å vissa varor under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 19 juni 1917 med vissa bestämmelser mot oskäligen pris under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden; och

nr 10, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 26 april 1918 om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, dels ock i anledning därav väckta motioner;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående

beredande av statsbidrag till uppförande av byggnader för folkskoleväsendet i riket; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om verkställande av viss statistisk undersökning angående innehav av motbok för inköp av rusdrycker.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Erlansson</i>		under 10 dagar fr. o. m. den 21 febr.,				
»	<i>Johansson i Huskvarna</i>	»	5	»	»	»	19 »
»	<i>Nilsson i Landeryd</i>	»	5	»	»	»	20 »
»	<i>Waldén</i>	»	6	»	»	»	20 »
»	<i>Johansson i Hallagården</i>	»	7	»	»	»	21 »
»	<i>Lundén</i>	»	10	»	»	»	21 »
»	<i>Andersson i Gävle</i>	»	8	»	»	»	19 »

och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,57 e. m.

In fidem
Per Cronvall.